

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.1. Inleiding:

1. West – Europa op een kantelmoment

‘Indien Europa 7% van de wereldbevolking telt en 25% van het BBP op de wereld produceert, maar 50% van de sociale uitgaven financiert, dan is het duidelijk dat we weer hard zullen moeten werken om onze levensstandaard te behouden’ Angela Merkel

‘Denk aan Spanje. Daar valt een bank om, met catastrofale gevolgen voor de staatsfinanciën. Dan verandert er iets; dat moet wel. Dat zou hier ook kunnen gebeuren, bijvoorbeeld met Dexia. Ik heb vorige week ondernemers voor het eerst horen zeggen: laat ons ook zo’n schok organiseren. Dat is redelijk dramatisch.’ Karel Van Eetvelt

Wat typeert beter de tijdsgeest dan deze twee citaten? Het lijkt erop dat we ons vijf jaar na het uitbreken van de crisis door pessimisme hebben laten overmannen. Merkel definieert vooruitgang als een nulsomspel. In plaats van de cijfers die ze aanhaalt als uiting van onze successen te zien, suggereert ze dat de opgang van de BRIC-landen noodzakelijkerwijs ten koste zal gaan de welvaart in Europa. De uitspraak van Van Eetvelt illustreert hoe voor sommigen vooruitgang blijkbaar alleen nog maar kan wanneer we er eerst voor moeten afzien.

Tijdens de decennia na de tweede wereldoorlog waren we gewend geraakt aan gestage groei waar een groot deel van de bevolking baat bij had. Gradueel is dat geloof ondergraven. Sinds de jaren '70 hebben mondialisering en technologische vooruitgang de druk op zwakkere groepen in de samenleving opgevoerd. De meer recente dreiging van klimaatverandering heeft het geloof in volgehouden groei ondermijnd. De economische crisis die nu al 5 jaar aansleept is de klap op de vuurpijl: nog nooit was het vertrouwen in vooruitgang zo zwak.

Een voor sociaal – democraten bijzonder verontrustend gevolg is dat mensen niet meer lijken te geloven dat een goed werkende economie en een sterke sociale welvaartsstaat samen kunnen gaan. “Als je de koek eerlijk wil verdelen, jaag je de bakker weg”, dreigt het nieuwe credo te worden.

Anno 2013 bevinden we ons in een overgangsperiode, een kantelmoment waarin wissels op de toekomst worden getrokken, vergelijkbaar met de Grote Depressie en de oliecrisis. Internationaal maar ook binnen regio's en landen volstrekt zich een proces van heroriëntatie en herdefiniëring, de moeizame zoektocht naar een nieuw sociaal-economisch model.

Ons antwoord is duidelijk: we herbevestigen de rol van de sociale welvaartsstaat, een progressieve fiscaliteit, en sterke sociale bewegingen als noodzakelijke voorwaarden voor een economie die werkt voor iedereen.

Maar om haar rol beter te kunnen vervullen, moeten we de welvaartsstaat terug controle geven over de ingrijpende veranderingen die onze maatschappij vandaag doormaakt.

Ook moeten we een antwoord formuleren op de toegenomen macht van multinationale ondernemingen die overheden tegenover elkaar kunnen uitspelen, en van financiële markten die risico kunnen afwentelen op de rest van de bevolking.

Onze sociaal – democratie wil daarom door actief ingrijpen van de markt terug een instrument maken ten bate van het algemeen belang.

2. Onze overtuiging, en onze successen

De naoorlogse geschiedenis van West-Europa toont de successen van de welvaartsstaat. Er werden collectieve verzekeringen en voorzieningen opgebouwd die de armoede bestrijden en burgers behoeden voor inkomensverlies om uiteenlopende redenen: werkloosheid, ziekte, kinderen, een moeilijke oude dag.

De essentiële taak van een sociale welvaartsstaat gefinancierd met progressieve belastingen, is verzekering bieden tegen de risico's van het leven. 'Risico' kan breed opgevat worden. Fundamenteel gaat het om het risico in achterstand geboren te worden. Maar ook gaat het over het starten van een eigen zaak, het aanvangen van een studie, de aankoop van een eigen huis, het veranderen van werk. Wanneer je beter bent verzekerd, zijn dergelijke keuzes met grote impact op lange termijn gemakkelijker te maken. De sociale welvaartsstaat maakt mensen vrij. Daarom zal ze bijdragen aan een goed werkende economie.

Door in iedereen te investeren en ieders risico's te verzekeren verkleint ook de impact van overgeërfd economisch, sociaal en menselijk kapitaal op je eigen levenskansen. Om die reden gaat een sterke welvaartsstaat samen met een grote economische en sociale mobiliteit.

Naast sociale bescherming werkten sociaaldemocraten aan een verruiming van sociale mogelijkheden. Sommige groepen stoten op culturele en sociaal – economische blokkades om hun talenten te ontplooiën. Vandaar de nadruk die de sociaaldemocratie legde, en nog steeds legt, op emancipatie: van vrouwen, van minderheden, etc. Opheffen van blokkades en het streven naar emancipatie droegen bij aan een sterke economie omdat iedereen hierdoor zijn of haar talenten beter kan aanwenden.

Dit wil niet zeggen dat de sociaaldemocratie kritiekloos staat tegenover de werking van die welvaartsstaat. Maar de welvaartsstaat verbeteren betekent iets anders dan haar principes opgeven. We moeten er integendeel naar streven dat de middelen die aan haar worden toegekend, terugvloeien naar een grote groep en zeker toekomen aan hen die ze echt nodig hebben. Dat gebeurt onder de vorm van uitkeringen, zoals pensioenen, kinderbijslag, leefloon; onder de vorm van betaalbare en kwalitatieve dienstverlening waar de markt faalt, een aanpak op maat voor werkzoekenden, betaalbare medische zorgen op hoog niveau, uitstekend onderwijs zonder meerkost; en onder de vorm van marktregulering in die markten waar geen eerlijke concurrentie bestaat.

3. Wat niet werkt

In andere landen zijn de principes van de sociale welvaartsstaat wel in vraag gesteld. In veel gevallen gebeurde dit na zware economische schokken die, net als in Vlaanderen nu, het geloof in het samengaan van een sterke sociale bescherming en een goed werkende economie ondergroeven.

4. Het Angelsaksisch model: de prijs van ongelijkheid?

In de VS, het VK, Canada en Australië werd na de crisissen van de jaren '70 op de meest radicale manier gekozen voor het opgeven van herverdeling. Onder het motto van 'trickle down economics' werden sterk regressieve belastinghervormingen doorgevoerd, terwijl sociale bewegingen als vakbonden nagenoeg monddood werden gemaakt. De Angelsaksische landen gingen het verst in het afbouwen van de welvaartsstaat omdat hun keuze zeer ideologisch gedreven was. Het neoliberale geloof van begin jaren '80 dat de vrije markt op zichzelf de grootste mogelijke welvaart zou creëren, werd bij hen het sterkst in beleid doorgedrukt.

In de VS is sinds het inkomensaandeel van de 1% rijksten gestegen van 7% in 1970 naar bijna 18% in 2005. In het VK ging het van 7% naar 14%. In Nederland daalde dat aandeel van 8% naar nauwelijks meer dan 5%, in Frankrijk, Duitsland en Zweden bleef het aandeel constant rond respectievelijk 8%, 10% en 6%. Nochtans heeft men er in Groot-Brittannië en de VS over deze periode geen hogere groeicijfers voor in de plaats gekregen. Minstens even dramatisch is de terugval in sociale mobiliteit: nooit eerder wogen de ouderlijke rijkdom en status zwaarder door in het bepalen van het verdere leven van de doorsnee Amerikaan of Brit. De Amerikaanse droom als het 'land of opportunity', nog springlevend als retoriek, is vandaag niet meer dan mythe.

In zijn boek 'The Price of Inequality' maakt Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz duidelijk wat er is gebeurd. Financiële liberalisering zou de groei stimuleren door onzekerheid weg te diversifiëren en kapitaal naar productieve investeringen te leiden. Het tegendeel is gebeurd. In plaats van onzekerheid weg te nemen, werd risico verborgen. In plaats van middelen productief aan te wenden, werden ze geïnvesteerd in projecten met twijfelachtige waarde.

Verregaande deregulering van arbeidsmarkten heeft voor de gemiddelde Amerikaan het leven precair gemaakt. Niets illustreert deze veranderde situatie beter dan de golf van ontslagen bij het uitbreken van de recessie. Waar vroeger in de VS de regel was dat bedrijven hun werknemers in een recessie bij hielden, worden nu ten alle prijze winsten in stand gehouden door mensen snel op straat te zetten.

Eén treffend voorbeeld illustreert de maatschappelijke en economische kosten van deze evoluties. In de VS zijn studies voor hoger onderwijs zeer duur en moeten voor de grootste groep mensen worden gefinancierd met een studielening. De combinatie met toenemende economische onzekerheid maakt dat jongeren steeds minder geneigd zijn het risico en de investering van studies aan te vatten. Het onderwijs als kanaal van sociale promotie droogt op en het aantal afgestudeerden loopt terug, wat onvermijdelijk de economische groei op lange termijn aantast.

De bewering dat het risico voor heel de economie is toegenomen, is trouwens niet geheel correct. Het is juist te spreken van een subtiele afwenteling van risico van een kleine groep naar het grootste deel van de bevolking. Eigenaars van kapitaal zijn sowieso beter geplaatst risico te dragen: in een gediversifieerde portefeuille is het faillissement van één bedrijf niet zo heel dramatisch, voor de betrokken werknemers en de lokale gemeenschappen waar ze leven des te meer. Maar ook macro-

economisch risico blijkt niet zo'n probleem te zijn: financiële instellingen zijn erin geslaagd om het macro-economisch risico dat zij zelf hebben veroorzaakt, af te wentelen op de maatschappij.

5. Duitsland: Volg de gids?

Continentaal Europa is de VS niet. We mogen er trots op zijn dat ons economisch model anders is geëvolueerd en de ongelijkheid binnen de perken is gebleven. Omdat de welvaartsstaat, sociale bewegingen en andere instituties sterk gebleven zijn, hebben we een angelsaksisch scenario weten te vermijden. Net als in de VS zijn we echter het slachtoffer van een uit de hand gelopen crisis, in de hand gewerkt door overdreven financiële deregulering.

Tijdens de Europese crisis is Duitsland initieel goed gespaard gebleven. Dit is voor sommigen voldoende reden om aan te nemen dat we het 'Duitse model' – of hoe dat dan ook begrepen wordt – dan maar moeten volgen. Duitsland is er inderdaad in geslaagd meer mensen aan het werk te zetten. Ze konden dit echter maar bereiken door de bodem onder de lonen weg te slaan en mensen met een uitkering op droog zaad te zetten. Dit ging gepaard met toenemende armoede onder de werkenden en niet met een drastische afname van het aantal langdurig werklozen.

Hoe duurzaam is dit Duitse wonder? In eerste instantie ging het om een inhaalbeweging. Waar in andere landen in de periode voor de crisis het aantal jobs steeg en de economie groeide, slaagde Duitsland hier niet in tijdens de jaren '90 en '00. Het huidige beleid van lage uitkeringen en lage lonen is een poging de schade versneld in te halen door de problemen naar het buitenland te exporteren. Dit is maar succesvol in de mate dat andere landen niet hetzelfde doen. Anders gaat het effect verloren en eindigen we in een neerwaartse economische spiraal.

Duitsland heeft haar relatieve successen niet alleen behaald ten koste van andere landen en zichzelf, het schiet ook tekort op lange termijn. Het onderwijs is er in crisis. In geen enkele Westerse economie is de kans om minder geschoold te zijn dan de ouders zo groot. En dit terwijl het algemene niveau van onderwijs er niet eens zo goed scoort in Europese vergelijkingen. In plaats van te investeren in mensen, en ze weerbaar te maken om hun mannetje te staan in een veranderende economie, hebben onze Oosterburen een conservatieve loopbaanpolitiek gevoerd van laagbetaalde jobs zonder uitzicht. Zo verdienden in 2010 meer dan 20% Duitse (en Britse!) werknemers een laag loon dat schommelde rond de armoedegrens, tegenover 6% in België, Finland of Frankrijk. Onder de laaggeschoolden moest meer dan de helft met een laag loon rondkomen, een triest Europees record en een schril contrast met het EU-gemiddelde van 29% en de 13% in België. In plaats van te investeren in menselijk kapitaal, faalt Duitsland om de vergrijzing het hoofd te bieden en de kloof tussen laag- en hoogopgeleiden te dichten.

Menselijk kapitaal zorgt voor een innoverende economie en dat trekt investeerders aan. Investerings in menselijk kapitaal bestaan uit onderwijsuitgaven, maar bijvoorbeeld ook uitgaven voor actief arbeidsmarktbeleid. Door te knippen in de duur en de hoogte van de werkloosheidsuitkering en mini-jobs als enige alternatief naar voor te schuiven, is de werkgelegenheidsgraad voor laagopgeleiden niet fel verbeterd. Voor wie wel inging op een mini-job is er dan weer geen perspectief op vooruitgang: zij vinden geen aansluiting op de reguliere arbeidsmarkt en blijven hangen in een stelsel waar arbeid niet zorgt voor sociale bescherming. Duitsland bewandelt het pad van een duale arbeidsmarkt en slaagt er niet in de situatie van kansengroepen op de arbeidsmarkt te verbeteren.

6. Ons model: Kiezen voor inclusieve groei

‘Prosperity is strengthened when everyone has the capacity to participate effectively in the economy and the benefits of growth are widely shared.’

LSE Growth Commission

Het geloof in de markt mag dan een knauw gekregen hebben, het vertrouwen in de capaciteit van de overheid om nog volgehouden, inclusieve groei te helpen realiseren is er niet mee op vooruitgegaan. Dit omwille van een aantal ingrijpende economische, ecologische en maatschappelijke evoluties waar ze nog niet ten volle grip op heeft gekregen. Als we de sociale welvaartsstaat als motor van vooruitgang willen herstellen, moeten we haar in staat stellen beter op deze evoluties in te spelen. We hebben daarom nood aan een staat die de markt actief kan stimuleren, ombuigen en temmen.

Sinds de beginjaren van de sociale welvaartsstaat is de economie inderdaad fundamenteel veranderd. Er is de voortschrijdende, onomkeerbare mondialisering van goederen en investeringen en er zijn de revoluties in de informatietechnologie die onze manier van werken en produceren fundamenteel hebben gewijzigd. We willen het Duitse voorbeeld niet volgen door de competitie met de opkomende landen aan te gaan door in kosten te gaan concurreren. Groei moet daarom meer dan ooit komen van innovatie, van nieuwe ideeën die de kans moeten krijgen omgezet te worden in rendabele toepassingen.

In principe zouden mondialisering en technologische vooruitgang tot hogere welvaart moeten leiden, maar de medaille heeft een keerzijde: ook in België dreigt de arbeidsmarkt te polariseren: de afstand groeit tussen wie goed verdient in een kwaliteitsvolle job met doorgroeimogelijkheden en wie weinig verdient in een belastende job met weinig perspectief. Deze jobpolarisering is vandaag volop aan de gang in vele Europese lidstaten, al gaan we in België voorlopig nog niet dezelfde weg op.

Veertig jaar na de eerste olieschok is macro-economische risico terug. De eerste recessie van 2008-09 was te wijten aan het barsten van speculatieve zeepbellen in de VS en in Zuid – Europa. De huidige terugval is echter van een andere orde. Ons Europees beleid laat het afweten. De Europese instellingen zijn er niet in geslaagd een antwoord te formuleren op de Europese crisis: veralgemeende budgettaire orthodoxie zonder solidariteit heeft de situatie van periferielanden én kernlanden bemoeilijkt. De ECB, de enige instelling die direct haar instrumentarium kan inzetten, heeft in het verleden te aarzelend, en soms zelfs volledig wereldvreemd, opgetreden en zo de crisis verergerd.

In maart van dit jaar was 55% van de jongeren in Spanje werkloos. Over heel de Europese economie staan investeringen in nuttige projecten die anders wel zouden worden gedaan, stil of worden geschrapt omdat kapitaalmarkten niet meer goed werken. Hoe langer deze recessie duurt, hoe meer ze het productief potentieel van onze economie vernietigt en dus onze welvaart op lange termijn op het spel zet.

Onder de brede maatschappelijke evoluties is de toenemende diversiteit van de samenleving de meest ingrijpende. Integratie doen lukken is, zeker in het licht van de vergrijzing, een imperatief.

Klimaatverandering is het grootste marktfalen in de geschiedenis van de mensheid. De markt geeft uit zichzelf geen prikkels om efficiënt met grondstoffen om te gaan, met een ongezien snelle uitputting van natuurlijke hulpbronnen tot gevolg. De wetenschappelijke consensus is dat de opwarming van de aarde enorme kosten met zich mee gaat brengen. Sommige modellen spreken van een reëel risico op

een catastrofaal scenario. Het is fundamenteel onrechtvaardig dat de vrije markt milieubaten privatiseert, maar milieukosten collectiviseert.

We moeten snel keuzes maken, want hoe langer we maatregelen kunnen spreiden in de tijd, hoe minder bruusk deze gefinancierd moeten worden. Twijfel leidt enkel tot vertraging op het moment dat we snelle ingrepen nodig hebben.

Willen we in deze omstandigheden nog inclusieve groei realiseren op een duurzame manier, dan moeten we de staat versterken in haar herverdelende, verzekerende en investerende rol.

Bovenal moeten financiële markten worden ingekapseld. Door verregaande regulering willen we een herhaling van het debacle van 2008-2009 voorkomen.

Op Europees vlak willen we zowel een beleid als instellingen voor groei. Het fiscaal pact moet worden herbekeken en moet worden aangevuld met een sociaal pact. Zowel de doelstellingen en werking van de ECB moeten worden geheroriënteerd zodat het instituut beter reageert op economische schokken.

De welvaartsstaat moet beter inspelen op nieuwe risico's, zonder de 'oude' risico's te vergeten. De beste verzekering tegen nieuwe sociale risico's wordt nog steeds gegarandeerd door het hebben van een goede job. We moeten vermijden dat ook in België jobpolarisatie zich doorzet. Dit kunnen we alleen maar doen door arbeidsmarktinstuties die mensen aan boord houden en meer mensen aan een job helpen dan vandaag het geval is. Dat kan alleen door te investeren in competenties van mensen, zodat niemand aan de kant moet blijven staan.

Door direct ingrijpen moet de overheid investeren in mensen en nieuwe ideeën. Een excellent onderwijs van kleuterschool tot universiteit is meer dan ooit een basisvoorwaarde. Integratie doen lukken is een even belangrijke investering. Niets laat zoveel potentieel onbenut als barrières die minderheden weerhouden ten volle te participeren.

Investeren is zeker ook nodig in innovatie, en dit vooral gericht op de maatschappelijke uitdagingen voor de toekomst. We willen meer en betere technologische innovaties, maar mogen ook de sociale innovaties niet vergeten, op de werkvloer en breder in de manier waarop onze maatschappij werkt en georganiseerd is. Innovatie-successen moeten investeringen aandrijven, met een belangrijke focus op de participatie van KMO's, want zij zijn minder vatbaar voor delocalisatie en het wegsijpelen van jobs.

In een werkelijk innovatieve economie krijgen KMO's de kans op de markt te komen en te groeien. Een goed KMO beleid zal barrières voor toegang tot de markt en groei wegnemen. We moedigen ondernemerschap aan door de sociale verzekering van zelfstandigen te verbeteren en door een beleid dat gefailleerde ondernemers uitzicht op een tweede kans geeft. Maar ook aan gericht industrieel innovatie beleid willen we de geloofsbrieven teruggeven.

Klimaatverandering moeten we opvangen door innovatie in de juiste richting te sturen: weg van vervuilende technologie in de richting van schone producten en energiebesparende processen.

Maar bovenal is de overheid de hoeder van het sociaal contract. Voor een evenwichtig verdeelde welvaart is een rechtvaardige fiscaliteit onontbeerlijk. Een eerlijke verdeling van de koek gebeurt echter niet alleen achteraf. Economische democratie, door de participatie van sociale bewegingen (vakbonden, consumentenorganisaties, ...) maar ook door het aanmoedigen van inclusieve ondernemingsvormen als coöperatieven zijn een even noodzakelijke voorwaarde voor een evenwichtige verdeling van de koek.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.2. Fiscaliteit:

Vereenvoudigen, verschuiven, vertrouwen herstellen Een fiscaal paradijs voor mensen die werken

“Van de verdeling komt de winst.”

Jan Tinbergen

Eerste Nobelprijswinnaar Economie

Samenvatting

De fiscaliteit in ons land heeft nood aan een grote hervorming. Een hervorming die de lasten rechtvaardig verdeelt. België moet een fiscaal paradijs worden voor mensen die werken en voor ondernemers die jobs creëren. Dit kunnen we door een eerlijke bijdrage te vragen van wie zijn inkomsten uit vermogen haalt. Dat is niet meer dan fair, inkomen is inkomen. De winst die we hieruit halen, gebruiken we om lasten op arbeid verder te verminderen, met als doel meer jobs en meer koopkracht voor werknemers.

We maken van de administratie een echte dienstverlener in plaats van een tegenstander. Het vertrouwen tussen de belastingbetaler en de fiscus moet terugkeren. Dan kunnen we de rollen helemaal omdraaien: wie dat wil, geeft de administratie toegang tot alle gegevens die ze nodig heeft om onze belastingbrief zelf in te vullen, gezinnen en ondernemers zijn dan verlost van die ingewikkelde klus en kunnen op volledige rechtszekerheid rekenen.

Een efficiënte strijd tegen fraude, met de focus op de grote georganiseerde fraudeurs, is cruciaal voor het herstel van het vertrouwen. Fraude is de meest onrechtvaardige belasting die er bestaat. Bovendien kunnen we met de opbrengsten van de fraudebestrijding de loonlasten verlagen en toekomstige uitdagingen als de vergrijzing helpen betalen.

Ons finaal doel is de globale lastendruk, die door de bankencrisis is gestegen, geleidelijk terug naar omlaag te krijgen, op voorwaarde dat dat kan zonder de kosten door te schuiven naar de gezinnen.

1. Inleiding

1.1. Een progressieve fiscaliteit werkt...

België heeft in internationaal perspectief bekeken een bovengemiddeld progressief fiscaal systeem. Wie meer verdient, draagt verhoudingsgewijs ook meer bij. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Ons land slaagt erin de ongelijkheid na belastingen sterk terug te dringen dankzij onze progressieve personenbelasting, die vooral wordt geheven op arbeidsinkomsten. Het herverdelend effect is beduidend groter bij een progressief fiscaal systeem.

Onze keuze voor progressieve fiscale bijdragen is vooral een ethische keuze. Maar progressiviteit heeft ook grote economische baten. Een herverdelend fiscaal systeem helpt in te dekken tegen risico's: het

risico van achtergesteld geboren te worden, is het meest evidente. Maar er is ook het risico van het aanvatten van een studie, het beginnen van een eigen zaak, het veranderen van werk.

De economische crisis illustreert hoe progressieve fiscale bijdragen verzekerend werken. Landen met een progressiever fiscaal systeem werden minder diep getroffen door de crisis van 2008 en 2009. In een progressief systeem krijgen mensen automatisch een belastingverlaging wanneer hun inkomen om een of andere reden daalt.

De baten van herverdeling worden onderschat, tegelijkertijd worden de kosten van een progressief fiscaal systeem overschat. In de Angelsaksische landen werden de fiscale bijdragen op de hoogste inkomens het sterkst verlaagd, in de hoop dat dit de groei zou stimuleren. Dat is echter niet gebeurd, maar de ongelijkheid is er wel geëxplodeerd.

1.2.... maar wordt in België niet goed georganiseerd

Onze keuze voor progressieve fiscale bijdragen is de meest rechtvaardige keuze, met de meeste economische baten bovendien. Maar om dat progressieve systeem maximaal zijn werk te laten doen, moeten we sleutelen aan de organisatie van ons fiscaal stelsel.

Het is cruciaal dat de fiscale administratie de middelen tot haar beschikking moet krijgen om haar werk goed te doen. De administratiekost voor gezinnen en ondernemingen, én voor de administratie zelf moet omlaag. De administratie moet bovenal een dienstverlener zijn, die ten dienste staat van de belastingbetaler. Beiden staan nu te vaak met getrokken messen tegenover mekaar, er moet een wederzijds vertrouwen kunnen groeien.

Dat dit nu niet het geval is, is het gevolg van de keuze om veel informatie niet te laten doorstromen. Zo geldt er een dubbele standaard in transparantie voor lonen en vermogensinkomsten, tussen een grote groep met weinig en een kleine groep met zeer veel inkomsten uit vermogen. Met die dubbele standaard zijn we eerder uitzondering dan de regel. Automatische gegevensuitwisseling, ook van bank – en verzekeringsgegevens, is internationaal de laatste jaren eerder de norm geworden. In Nederland leveren de banken rechtstreeks gegevens aan de belastingdienst voor het invullen van de belastingaangifte, ze zien dat als een belangrijke service aan hun klanten. Ook in Denemarken, Noorwegen, Zweden en de Verenigde Staten is gegevensuitwisseling courant.

Maar om het vertrouwen tussen de burger en de administratie te vergroten, is het ook ontzettend belangrijk om de fraude aan te pakken. Ons fiscaal systeem is nog altijd te gevoelig voor fraude. Het aandeel van de zwarte sector in de economie is ons land hoger dan in de meeste andere Europese landen. Fraude is een verborgen belasting die de kost van publieke goederen afwentelt op de gewone belastingbetaler. Het is de meest onrechtvaardige belasting die er is. Bovendien werkt fraude in sommige sectoren als een rem op de economische dynamiek die niet vol te houden is.

Een progressief fiscaal systeem staat of valt bij een juiste definitie van draagkracht. In België worden dividenden en interesten via de bevrijdende roerende voorheffing belast tegen een laag tarief, terwijl meerwaarden zelfs grotendeels zijn vrijgesteld van bijdragen. Op dit laatste punt zijn we in Europa zelfs een buitenbeentje: we bevinden ons in het bedenkelijke gezelschap van Europese belastingparadijzen als Gibraltar, Liechtenstein en de Kanaaleilanden.

Bovendien zijn vermogensinkomsten zeer ongelijk verdeeld: 10 procent van de mensen heeft meer dan de helft van het vermogen in bezit, terwijl voor 90 procent vermogensinkomsten in het beste geval een aanvulling zijn op een inkomen uit werk of een uitkering. Meerwaarden, de opbrengsten van de verkoop van aandelen, zijn overigens nog ongelijker verdeeld dan dividenduitkeringen, inkomen dat wordt verkregen door aandelen gewoon aan te houden. In de VS halen de 400 rijksten 57 procent van hun inkomen uit gerealiseerde meerwaarden, en slechts 16 procent uit dividenden en interesten.

De combinatie van een lage gemiddelde belastingvoet en een grote concentratie van vermogens bij een kleine groep heeft zijn gevolgen voor de verdeling van de globale belastingdruk. In België zijn daar weinig gegevens over beschikbaar, dus moeten we kijken naar buitenlands onderzoek. Een recente Franse studie (Saez, Piketty, Landais, 2010) is op dat vlak inzichtelijk. Uit het onderzoek bleek dat de één tot twee procent rijksten een lager globaal belastingtarief hadden dan de gemiddelde Fransman, precies door de hoge concentratie aan inkomsten uit kapitaal bij die meest vermogende groep. De fiscale behandeling van vermogens in Frankrijk is vergelijkbaar met die in België.

Vermogens doen het al een tijd goed. In de VS en Duitsland is het aandeel van vermogensinkomsten in het nationaal inkomen het laatste decennium gestegen. In België zijn de vermogens op een decennium bijna verdubbeld. Uit internationaal onderzoek blijkt dat de vermogens al sinds de jaren '70 in heel Europa forser toenemen dan de inkomens uit arbeid. Het is niet alleen rechtvaardig, maar ook beter voor de economie dat die inkomsten uit vermogen dus een groter deel van de bijdragen voor hun rekening zouden nemen.

Onze fiscaliteit is dus aan een grote hervorming toe. Die moet erop gericht zijn de administratieve last voor de belastingplichtige te doen dalen, het evenwicht tussen de behandeling van vermogens – en arbeidsinkomens recht te trekken, en het vertrouwen tussen fiscus en belastingplichtige te herstellen.

1.3. Resoluties:

sp.a kiest voor een progressieve fiscaliteit. Een ethische keuze, mét economische baten.

Om ons fiscaal systeem goed te organiseren, is er nood aan een grote fiscale hervorming.

2. Vereenvoudigen

De belastingbrief is voor veel gezinnen en ondernemingen een ingewikkeld kluwen waar een kat haar jongen niet meer in terugvindt. Het invullen van de belastingbrief is niet alleen elk jaar een tijdrovend karwei, de complexiteit vergroot ook het risico op fouten. Fouten die dan nog eens kunnen leiden tot extra procedures en extra kosten. Zeker voor wie zich geen dure fiscaal adviseur kan veroorloven.

Om ons fiscaal systeem grondig te vereenvoudigen, draaien we de huidige werkwijze helemaal om. De belastingaangifte wordt dan volledig ingevuld door de administratie. Die krijgt toegang tot alle gegevens die hij nodig heeft, in ruil hoeven gezinnen en ondernemers hun belastingbrief niet meer zelf in te vullen en hoeven ze ook niet meer gecontroleerd te worden. De rechtszekerheid neemt gevoelig toe. Met deze manier van werken wordt de fiscale administratie veel transparanter en toegankelijker voor de burger.

De gemiddelde belastingbetaler vaart wel bij die aanpak. Hij is niet alleen verlost van heel wat administratieve rompslomp, hij kan er ook op rekenen dat hij geniet van de aftrekken en kortingen waar hij recht op heeft. Veel mensen weten nu niet dat ze bepaalde uitgaven kunnen aftrekken. In veel gevallen is de administratiekost zo hoog dat er een Mattheus-effect ontstaat: maatregelen komen niet terecht bij mensen die ze het hardst kunnen gebruiken. Door de administratie de aangiftes te laten invullen, wordt die ongelijkheid weggewerkt.

Verschillende landen bewijzen dat een (quasi) aangiftevrije samenleving mogelijk is. In Denemarken bijvoorbeeld hoeft 90 procent van de mensen niets meer te wijzigen aan de door de fiscus voorgestelde aanslag. Belastingplichtigen zijn niet alleen van een administratieve last af, voor velen een van de ergerlijkste klussen van het jaar, maar hoeven ook geen controle meer te verwachten. Ze zijn in orde, ze kunnen op hun twee oren slapen.

De impact op de controlediensten van de administratie wordt ook kleiner. Er is geen enkele reden om, wie transparantie heeft gegeven in zijn inkomsten en akkoord is gegaan met zijn belastingsaanslag, nog te controleren. De fiscale administratie kan zijn mensen en middelen veel doeltreffender inzetten. De focus van de controles ligt haast uitsluitend op het segment waar niet-naleving het grootst is.

We wensen deze benadering niet alleen in te voeren voor natuurlijke personen en zelfstandigen, maar ook voor kleine en middelgrote ondernemingen. Wie dat wil, kan afstappen van de controle door de administratie volledige toegang te geven tot zijn boeken en gegevens bij derden. De administratie doet een voorstel van aanslag en bij akkoord van de onderneming krijgt die zekerheid dat die aanslag later niet betwist zal worden.

2.1. Resoluties

- We maken de fiscaliteit zo veel mogelijk aangiftevrij. Gezinnen, zelfstandigen en ondernemingen moeten ervoor kunnen opteren hun aangifte door de administratie zelf te laten invullen door ze toegang te geven tot alle relevante informatie.

3. Verschuiven

De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten, het is de basisvoorwaarde voor een rechtvaardig progressief fiscaal systeem. Alleen moeten we vaststellen dat in de realiteit de lasten niet breed genoeg gedragen worden. Het gros van de directe fiscale bijdragen valt in eerste instantie op arbeid, en dan nog op arbeid in de 'witte' sector. Inkomen is inkomen, toch wordt inkomen uit arbeid veel zwaarder belast dan inkomen uit vermogen. Grote vermogens ontspringen te vaak de dans. Fiscale vluchtelingen als Bernard Arnault, de rijkste man van Frankrijk, en zijn landgenoot Gerard Depardieu illustreren die ongelijkheid. Wij willen van België een fiscaal paradijs maken voor mensen die werken.

Daarvoor verschuiven we de lasten op arbeid naar vermogenswinsten met als doel twee vliegen in één klap te slaan: meer jobs en meer inkomen uit werk. Voor jobs denken we prioritair aan een verlaging van de werkgeversbijdragen voor lage lonen. Het netto – inkomen kan omhoog door verlaging van de werknemersbijdragen.

We hebben al een verlaging van lasten op arbeid gerealiseerd, ondanks zeer moeilijke budgettaire omstandigheden. We kunnen en moeten echter nog verder gaan, door definitief gaten in het systeem te sluiten.

Bijvoorbeeld door nu werk te maken van een meerwaardebelasting op aandelen, en dus het belangrijkste achterpoortje in onze vermogensfiscaliteit te sluiten. Zo vinden we terug aansluiting bij de Europese mainstream.

Bijvoorbeeld door, na grondige hervorming, een vermogenswinstbijdrage naar Nederlands model in te voeren. De manier van werken bij onze Noorderburen heeft een aantal voordelen, waarvan sommige verder gaan dan het fiscale alleen. Zo worden beleggingsproducten op een gelijkwaardige manier behandeld, waardoor beleggers niet meer voortdurend op zoek gaan naar die producten die het laagst belast worden.

De vermogenswinstbijdrage laat ook toe om effectieve vormen van progressiviteit in vermogensinkomen in te bouwen. Nu moeten we vrijstellingen binden aan beleggingsproducten, zoals het laagrentend spaarboekje dat veruit het populairst blijft bij de doorsnee spaarder. Dat voordeel zal voor een deel naar de bank gaan. In ons systeem krijgt elke persoon een vrijstelling, ongeacht het product waar het spaargeld in wordt belegd. Ook kunnen we dan van de hoogste inkomens een hogere bijdrage vragen. De progressiviteit moet dan niet alleen maar van arbeid komen.

Bovendien maakt het systeem het mogelijk om de draagkracht van een gezin te bepalen bij de toekenning van sociale steunmaatregelen zoals school – en studiebeurzen, inkomensgerelateerde tarieven voor kinderopvang, en vele anderen. Nu worden vermogensinkomsten vaak niet meegeteld omdat ze niet bekend zijn. Daardoor krijgen gezinnen voordelen, waar ze eigenlijk geen recht op hebben en die ze vooral niet nodig hebben. Dat ondermijnt de draagkracht van ons sociaal systeem en gaat ten koste van die gezinnen die de voordelen wel écht nodig hebben.

Een correcte fiscale behandeling van vermogenswinsten is lange tijd bemoeilijkt door de internationale context die veel ontwijkingsmogelijkheden naar belastingparadijzen toeliet. Zo werd onlangs aangetoond dat zo'n 8 procent van het wereldwijde vermogen in belastingparadijzen geparkeerd staat, drie vierde van die fortuinen heeft geen aanwijsbare eigenaar.

Maar hier is langzaam maar zeker verandering in gekomen. Zo was er de actie van de OESO tegen de belastingparadijzen, die al beperkt succes heeft gehad. Recent voert de regering-Obama vanuit de Verenigde Staten de druk op belastingparadijzen als Zwitserland serieus op om bankgegevens vrij te geven. Voor Europese landen creëert dit kansen. Ook de invoering van een Europese financiële transactietaks toont aan dat het internationaal momentum er wel degelijk is. Wereldwijd is er een evolutie aan de gang naar meer transparantie en naar meer uitwisseling van gegevens.

In de vennootschapsbelasting worden we echter in ons handelen beperkt door ontwikkelingen op internationaal vlak. Het ene na het andere land verlaagt haar tarieven, zoals recent ook Denemarken als reactie op Zweden vorig jaar en Duitsland enkele jaren geleden. Landen voeren een bikkelharte concurrentiestrijd om de winsten van de grote multinationale ondernemingen.

Die strijd speelt vooral de multinationals in de kaart, en veel minder de landen die uiteindelijk aan het langste eind trekken. In veel gevallen gaat het immers niet eens om daadwerkelijke investeringen die jobs en groei opleveren, maar louter om het verschuiven van papieren winsten. De werknemers en de KMO's zijn de dupe, want zij hebben niet de mogelijkheden om hun inkomsten van het ene land naar het andere te versluizen. Resultaat is dat zij verhoudingsgewijs vaak aanzienlijk meer bijdragen dan de kapitaalkrachtigere multinationals.

Een Europese aanpak dringt zich dus op. Een eerste belangrijke stap is eindelijk werk maken van een gemeenschappelijke belastingbasis voor multinationale ondernemingen. Dan wordt definitief komaf gemaakt met praktijken als het manipuleren van interne transferprijzen. Harmonisatie van tarieven moet op termijn alle vormen van belastingconcurrentie tegengaan.

Dat een Europese aanpak dringend nodig is, betekent niet dat België ondertussen alleen maar machteloos kan toekijken. Ons land heeft bedrijven heel wat te bieden: een centrale ligging, infrastructuur, een goed opgeleide bevolking, ... Door het invoeren van een minimumbijdrage voorkomen we dat multinationale ondernemingen die hier actief zijn, profiteren van het goede ondernemingsklimaat in ons land zonder er aan bij te dragen. We willen de aftrek voor definitief belaste inkomsten hervormen naar een kredietsysteem, zodat alleen nog maar vrijstelling wordt toegekend voor vennootschapsbelasting die hier ook daadwerkelijk betaald is.

De notionele interestaftrek heeft bedrijven ertoe aangezet een sterker eigen vermogen op te bouwen zodat ze crisisbestendiger bleken te zijn. Dat is een vorm van verankering die we kunnen steunen. Om de inkomsten uit de vennootschapsbelasting te beschermen, handhaven we het tarief op haar huidig niveau.

Wel moeten excessen in het systeem verder worden beperkt, zodat de scheeftrekking tussen KMO's en grote bedrijven wordt rechtgetrokken. Ten eerste zouden banken geen notionele interest mogen toerekenen aan vermogen dat zij wegens internationale regelgeving toch al moeten aanhouden. Ook moet de overdraagbaarheid van de aftrek naar andere boekjaren aan banden worden gelegd.

Tegelijkertijd moeten we de investeringsaftrek voor de eerste paar jaren optrekken voor startende KMO's, om innovatieve ondernemingen met groeipotentieel te steunen. Onvoldoende toegang tot krediet is voor veel startende ondernemingen de belangrijkste drempel om te investeren, zodat voor deze maatregel goede redenen zijn.

België moet ook werk maken van de ondernemingsfiscaliteit op lokaal vlak. Nog te vaak maken lokale besturen gebruik van een hele wirwar aan lasten van dubieuze kwaliteit. We willen deze gang van zaken aan banden leggen door een grondige hervorming van de lokale fiscaliteit. Door gemeenten opcentiemen op de vennootschapsbelasting te laten heffen en tegelijkertijd alle andere lasten op ondernemingen te verbieden maken we de gemeentelijke fiscaliteit transparanter en eerlijker.

3.1. Resoluties

- 3.1.1. We streven ernaar de globale lastendruk, die door de bankencrisis is gestegen, geleidelijk terug naar omlaag te krijgen, op voorwaarde dat dat kan zonder de kosten door te schuiven naar de gezinnen.
- 3.1.2. Inkomen is inkomen, toch worden inkomens uit arbeid veel zwaarder belast dan inkomens op vermogen. We verlagen de lasten op arbeid door een eerlijke bijdrage te vragen uit grote vermogenswinsten.
- 3.1.3. Op korte termijn voeren we een meerwaardebelasting op financiële producten in.
- 3.1.4. Na een grondige hervorming van de fiscaliteit kiezen we voor een vermogenswinstbijdrage naar Nederlands model.
- 3.1.5. Internationaal wordt automatische informatie-uitwisseling de norm om het gebruik van belastingparadijzen tegen te gaan. De vennootschapsbelasting moet op Europees vlak worden hervormd door harmonisatie van tarieven en belastingbasis. De strijd tegen agressieve, schadelijke belastingontwijking door multinationals wordt aangepakt.
- 3.1.6. Excessen in de notionele interestaftrek worden verder beperkt. Banken mogen geen aftrek meer toepassen op vermogen dat ze toch moeten aanhouden. De overdraagbaarheid van de NIA wordt aan banden gelegd.
- We voeren een minimumbelasting in voor ondernemingen, zodat ook multinationals een correcte bijdrage leveren.
- 3.1.7. De investeringsaftrek voor startende KMO's moet in de eerste jaren opgetrokken worden.
- Gemeenten krijgen de bevoegdheid om opcentiemen te geven in de vennootschapsbelasting, tegelijkertijd worden minder zinvolle gemeentelijke belastingen afgeschaft.

4. Vertrouwen herstellen

Fraude is een verborgen belasting: de meest onrechtvaardige van allemaal. Wie correct zijn bijdrage betaalt, draait op voor de fraude van anderen. Fraude is marktverstoring en concurrentievervalsing. Omdat fraudebestrijding prioritair blijft, moet het draagvlak voor fraudebestrijding worden beschermd. De indruk dat wie geld genoeg heeft op een of andere manier altijd de dans ontspringt, is frustrerend en zet mensen aan om het zelf niet meer zo nauw te nemen met de naleving van de regels.

Op vlak van fraudebestrijding zijn we een versnelling hoger geschakeld in vergelijking met het vorige decennium, met de socialisten als drijvende kracht. We moeten het draagvlak voor fraudebestrijding zorgvuldig in ere houden. Sommigen vinden dat fraudebestrijding nu te ver gaat. De perceptie leeft dat de grote fraudeurs ontkomen, terwijl huis-, tuin- en keukenfraude zonder pardon wordt aangepakt. Het draagvlak voor fraudebestrijding herstellen is cruciaal.

We moeten afstappen van het wantrouwen tussen de fiscus en de belastingbetaler door een onderscheid te maken tussen het beter nakomen van de regels en de strijd tegen fraude. De repressieve aanpak moet worden beperkt tot echte grote fraudeurs, gelukkig maar een kleine groep. De houding van de fiscus ten aanzien van alle andere gezinnen en ondernemingen moet op vertrouwen gebaseerd zijn. Het voorbeeld van Denemarken wijst uit dat dit mogelijk is: een relatief hoge globale fiscale druk gaat er samen met vertrouwen in en tevredenheid over de publieke sector, inclusief de fiscale administratie.

Om het vertrouwen in de fiscale administratie te herstellen is ook de verdeling van de controlekansen erg belangrijk. Die voorwaarde hangt af van de efficiëntie van de administratie. Onze finale doelstelling is dat de (centrale) selectie van de te controleren dossiers gebeurt op basis van risicoanalyse, waarbij de kans op controle wordt bepaald door het risico op niet-naleving van de belastingplichtige. Hoe hoger het risico, hoe hoger de kans op controle. En zoals eerder gezegd: voor de gezinnen en ondernemingen

waarvoor de aangifte volledig door de fiscus kan worden ingevuld, hoeft er eigenlijk geen controle meer te zijn. We maken dus niet alleen profielen van personen en ondernemingen waar het risico op fraude groot is, maar evengoed profielen met een zeer laag risico. We moeten controleren waar er problemen zijn en wie in orde is met rust laten.

De focus van de strijd tegen fraude ligt heel duidelijk bij de aanpak van de grote, georganiseerde fraude. En meer dan ooit moet die aanpak zich op het terrein situeren. Er wordt werk gemaakt van de oprichting van multidisciplinaire onderzoeksteams bij de Federale Gerechtelijke Politie, waarin gespecialiseerde politiemensen en overgeplaatste ambtenaren van de fiscus structureel zullen samenwerken. Die onderzoeksteams krijgen een afzonderlijk kader, om voldoende onderzoekscapaciteit en continuïteit te garanderen en om de stabiliteit van de teams te verhogen. Onderzoekers in de strijd tegen de grote georganiseerde fraude moeten de ruimte en de middelen krijgen om de grote, complexe dossiers tot een goed einde te brengen. Dat is een kwestie van een betere organisatie, maar vooral ook van meer middelen voor onder andere Justitie.

Die investeringen zijn meer dan gerechtvaardigd, want ze verdienen zichzelf terug. We kunnen elk jaar een deel van de opbrengsten uit fraudebestrijding gebruiken om de bijdragen op arbeid te verlagen. Zo belonen we de werknemers en de bedrijven die wel volgens de regels spelen. Maar ook in het licht van toekomstige uitdagingen als de vergrijzing kan de strijd tegen fraude een belangrijke rol spelen. Over 20 jaar zal de meerkost van pensioenen en gezondheidszorg zo'n 5% van het BBP bedragen. Een volgehouden inspanning van 0.12% BBP uit fraudebestrijding kan tegen 2030 al 2.3% van het BBP halen.

4.1. Resoluties

4.1.1. We willen afstappen van het huidig conflictmodel tussen de fiscus en de belastingbetaler. Een kordate aanpak van de grote georganiseerde fraude is cruciaal in het herstellen van het vertrouwen.

4.1.2. Er komen meer middelen om de fraudebestrijding op te drijven en nog beter te organiseren.

4.1.3. Een vast deel van de opbrengsten uit fraudebestrijding wordt gebruikt om de lasten op arbeid te verlagen.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.3. Duurzaam, innovatief en sociaal ondernemen

Samenvatting

Ondernemers zijn de motor van onze werkgelegenheid en onze welvaart. We geven hen alle kansen om hun schouders te zetten onder de noodzakelijke transformatie van onze economie en de grote maatschappelijke uitdagingen van de toekomst. Op een duurzame en innovatieve manier, samen met hun werknemers.

De overheid zorgt voor een gelijk speelveld voor alle ondernemers. Een transparante en rechtvaardige fiscaliteit moet ervoor zorgen dat België een fiscaal paradijs voor arbeid wordt. Multinationals betalen nu minder belastingen dan zelfstandigen en KMO's, zonder dat ze noodzakelijk meer jobs creëren. Een fiscale hervorming en een verschuiving van de lasten naar vermogenswinsten maakt arbeid aantrekkelijker, zowel voor werkgevers als voor werknemers.

Een dienstbare overheid werkt ook drempels weg voor ondernemers. Ze verkleint de administratieve rompslomp, kent vergunningen sneller toe en zorgt dat subsidies terecht komen bij die bedrijven die ze het meest nodig hebben en ze het best besteden. Ondernemen zal altijd risico's inhouden, maar de overheid biedt een solide sociale bescherming. Ondernemers die toch kopje onder gaan, krijgen na een faillissement een echte tweede kans om alsnog een succesverhaal te schrijven.

1. Inleiding

Links en ondernemen, het is geen contradictie. De polarisatie van de afgelopen maanden in het publieke debat tussen overheid en ondernemers helpt niemand vooruit. Beide hebben elkaar nodig om economische en sociale vooruitgang te creëren. Ons ondernemersverhaal stelt duurzaam en innovatief ondernemen voorop, waarbij maatschappelijke verantwoordelijkheid, engagement van werkgever en werknemer en eerlijke concurrentie centraal staan.

Ondernemers maken mee de welvaart en creëren jobs, hun maatschappelijk toegevoegde waarde in onze economie is van cruciale waarde. Vooral zelfstandigen en kmo's zijn gebaat bij, en hebben zelfs nood aan, een sterke en dienstbare overheid. Zij verankeren werkgelegenheid en economische activiteit. We moeten hen daarom de nodige tijd en ruimte geven om te kunnen ondernemen. Een gelijk speelveld voor multinationals en kmo's, voor werkgevers en werknemers, en voor consumenten en leveranciers is daarbij cruciaal. Onze economie werkt pas ten voordele van iedereen als er gelijkheid is.

De voorbije jaren is overduidelijk gebleken dat de vrije markt vaak niet leidt tot eerlijke concurrentie. Dat ze ongelijkheid zelfs in de hand werkt. Monopolie- en kartelvorming, zoals in de energiesector, of fraude, zoals schijnzelfstandigheid, verstoren de prijsvorming en benadelen zowel eerlijke ondernemers en hun werknemers, als de consument. Het is pas door krachtig ingrijpen van de overheid dat de eerlijke concurrentie aan juiste prijzen hersteld werd.

Maar daar houdt het niet op. Ook in ons fiscaal systeem geldt vandaag het recht van de sterkste, waardoor kmo's dubbel zoveel belastingen betalen als grote multinationals. Ook deze scheeftrekking moet worden aangepakt.

De beste garantie op een goede werking van onze economie is dan ook een geëngageerd partnerschap tussen ondernemers en de overheid. Dat veronderstelt samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid tussen alle betrokken actoren (stakeholders). De creatie van jobs en welvaart is immers veel te belangrijk om over te laten aan de toevallige, soms kortstondige eigenaars of bestuurders van (grote) bedrijven (shareholders). Wij pleiten met andere woorden niet voor meer overheidsbeslag of meer regels, maar voor een overheid die het ondernemen ruimte geeft, ondersteunt waar kan, bijstuurt waar nodig, en reguleert waar moet.

2. Een transparante en rechtvaardige fiscaliteit

Werk maken van een transparante en rechtvaardige fiscaliteit ten dienste van de belastingbetaler is een eerste concrete pijler. België moet een fiscaal paradijs voor arbeid worden, voor zij die werken aan hun en onze welvaart, zelfstandigen en kmo's voorop. Zij die hun welvaart al ruimschoots verdiend hebben, moeten een gelijke bijdrage leveren. Dat de grootste 25 bedrijven in ons land amper 0,7 procent belasting betalen op hun winst verdient terechte unanieme verontwaardiging. Kmo's betalen in ons land bijna dubbel zoveel belastingen als grote multinationals. Bovendien is de administratieve kost van de belastingaangifte voor hen vaak bijzonder zwaar. Door in te zetten op vereenvoudiging en transparantie willen we automatische aangiften mogelijk maken, zodat ook de controles zich kunnen richten op zij die de regels niet naleven.

Het stroomlijnen van fiscale regimes op Europees niveau is een prioriteit, maar mag ondertussen binnenlandse hervormingen niet afremmen. Wij willen op fiscaal vlak volop de kaart trekken van ondernemingen die voor veel tewerkstelling zorgen of nieuwe jobs creëren. Via een uitgebreide verschuiving van belastingen op arbeid naar belastingen op vermogenswinsten verlagen we de loonlasten en stimuleren we het creëren van jobs.

2.1. Resoluties: Een vereenvoudigd en transparant fiscaal systeem

2.1.1. Wij willen naar een aangiftvrije samenleving evolueren. Kmo's moeten kunnen afstappen van controle door de fiscus volledige toegang te geven tot hun boeken en gegevens bij derden te deponeren. De fiscus doet daarbij een voorstel van aanslag en bij akkoord van de onderneming krijgt die de zekerheid dat die aanslag later niet betwist zal worden. Voorafgaand aan een dergelijke aanpak is een fiscale vereenvoudiging en consolidatie van vennootschappen noodzakelijk. De impact op de handavingskost voor de administratie zal veel kleiner worden. En veel meer dan ooit kan de focus van controles liggen op het segment waar de niet-naleving het grootst is.

2.1.2. De vennootschapsbelasting moet minder het speelterrein van multinationale ondernemingen worden, en moet startende kmo's met groeipotentieel ondersteunen. De investeringsaftrek voor startende kmo's moet in de eerste jaren worden opgetrokken. De ondernemingsfiscaliteit voor lokale besturen moet worden vereenvoudigd: we geven de lokale besturen de mogelijkheid om gemeentelijke opcentiemen te heffen in de vennootschapsbelasting, en schaffen in ruil andere, ontransparante belastingen voor bedrijven af. Zo weten ondernemers waar ze aan toe zijn.

3. Een inspirerend innovatiebeleid voor de 21ste eeuw

De overheid heeft een belangrijke opdracht in het continu aanmoedigen van grote én kleinschalige innovatie. In het voeden van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen zoals de vergrijzing van onze samenleving en de vergroening van onze economie. De kern van een dynamische

economie bestaat niet alleen uit innovaties in de vorm van nieuwe producten en nieuwe technieken in hoogtechnologische sectoren met een hoge toegevoegde waarde. Ook kleinere en meer klassieke ondernemingen innoveren volop. Het uitvinden van een revolutionair geneesmiddel om kanker te genezen is innovatie, maar een systeem van granny sitting om mantelzorgers te ontlasten of een alternatieve munt om de lokale economie in de wijk te stimuleren is evengoed innovatie.

Daarnaast geloven wij ook dat sociale innovatie op de werkvloer cruciale kiemen draagt voor economische vooruitgang. Diversiteit en responsabilisering van werknemers binnen de onderneming zijn rijke, maar nog onvoldoende erkende bronnen van innovatie en vooruitgang. Als werknemers ideeën aanreiken om nutteloze taken te schrappen en efficiënter te werken, is dat bijzonder waardevolle sociale innovatie voor hun werkgever. De beste ideeën komen vaak van onderuit, vanop de ‘vloer’ waar de mensen het bedrijf en de sector waarin het actief is het allerbeste kennen. Ondernemingen moeten dat sociaal kapitaal maximaal benutten. Welzijn creëert welvaart, zeker in onze vergrijzende én vergroenende samenleving.

Een productief innovatiebeleid vraagt om een intensieve wisselwerking tussen universiteit en industrie, maar ook om een betere, open samenwerking tussen lokale ondernemers, het onderwijs en de overheid. Parallel met de focus op maatschappelijke uitdagingen voor innovatie, dient innovatie mee kwaliteitsvol werk voor zoveel mogelijk mensen te realiseren. Om innovatie in de richting van de grote maatschappelijke noden te oriënteren, moet de overheid uitgesproken keuzes maken voor projecten die bijdragen aan een betere wereld, voor onze generatie en de volgende generaties.

In het streven naar excellentie en een dynamische kenniseconomie, is het prioritair om het basisonderzoek voldoende te blijven stimuleren. Onze ondernemers en industrie zijn gebaat bij fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, dat de kiemen bevat van de volgende generatie vermarktbare innovaties. Dit is een pool van creativiteit op lange termijn. De sociale en humane wetenschappen spelen daarnaast een belangrijke culturele en maatschappelijke rol in de vermaatschappelijking van ons ondernemerschap.

3.1. Resolutie: Naar een industrieel innovatiebeleid

De motor van de succesvolle Belgische industrie sputtert omdat zij te veel vasthoudt aan haar traditionele benadering met focus op de markten in de ons omringende landen, met een overgewicht van traditionele of half afgewerkte producten met weinig toegevoegde waarde. Algemeen heeft de industrie onvoldoende aandacht voor productinnovatie en marktvernieuwing, en kiest zo impliciet om mee te stappen in een kostenreducerende rat race die we onmogelijk kunnen winnen. We hebben daarentegen nood aan een industrie die gefocust is op nieuwe groeilanden en op innovatieve producten en diensten met een hogere toegevoegde waarde. We hebben nood aan een Industrieel Innovatiebeleid dat duurzame toekomstgerichte keuzes maakt door slimme specialisatie, waarbij overheid, kennisinstellingen en bedrijven samenwerken om duurzame groei te koppelen aan de creatie van goedbetaalde en kwaliteitsvolle jobs.

3.2. Resolutie: Probleemgestuurde innovatiesteun

3.2.1. Probleemoplossende speerpuntindustrieën, specifiek gericht op het aanpakken van de grote maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing en vergroening, willen we verder ontwikkelen en stimuleren. Door de banden tussen industrie, universiteit en overheid nauwer aan te halen kunnen we zowel tot innovatieve en efficiënte oplossingen komen voor de grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag en morgen, als goedbetaalde en kwaliteitsvolle jobs creëren.

3.2.2. Overheidsaanbestedingen moeten door middel van expliciete duurzaamheidscriteria voluit de kaart van de sociale en ecologische duurzaamheid trekken volgens het principe van de impact investment: investeringen moeten renderen voor alle betrokkenen, waarbij het financiële rendement (efficiëntie) ondergeschikt blijft aan de maatschappelijke impact van de investering (effectiviteit). Naast directe overheidsinvesteringen, en publiek-private samenwerkingsverbanden zoals de Publieke Investeringsbank (zie verder), kunnen volkssleningen de nodige opgespaarde reserves activeren om grootschalige, toekomstgerichte investeringen uit te voeren.

3.2.3. Vanuit het geloof in de stad als laboratorium voor probleemoplossende en duurzame innovaties, en op maat van België als sterk geurbaniseerd en hoogtechnologisch gebied, willen we verder inzetten op de uitbouw van thematische clusters met (groot)stedelijke inslag, zoals mobiliteit en energie. Belangrijk is ook over de landsgrenzen te durven kijken, zoals in de succesvolle innovatie initiatieven binnen de Eurometropool Rijsel-Kortrijk-Doornik en de Euregio Maas-Rijn.

3.3. Resolutie: Iedereen kan innoveren

3.3.1. De transformatie van onze industrie kan nooit slagen zonder onze kmo's. Niettegenstaande Vlaanderen heel goed presteert in kennisproductie, merken we dat dit nog onvoldoende opgepikt wordt door de bedrijven en omgezet wordt in effectieve innovatie. We moeten in het innovatiebeleid niet enkel aandacht hebben voor de toppers, voor de excellente uitblinkers. Hoewel zij de bakens zijn, en de grenzen blijven verleggen, moeten we de hele bedrijfswereld meekrijgen. Ook de familiale kmo's, ook de handelaars, ook de potentiële gazellen die wat ambitie missen. We moeten dus ook aandacht hebben voor laagdrempelige innovatie met een enorme maatschappelijke impact.

3.3.2. Door onvoldoende de eigen werknemers in het innovatieproces te betrekken, verwaarlozen bedrijven en kmo's een cruciale bron van creativiteit en productiviteitswinst. Participatief management waarbij responsabilisering en initiatief bij het personeel actief gevraagd en gepromoot wordt leidt niet enkel tot een stimulerende relatie tussen werkgever en werknemer maar ook tot hogere productiviteit. Wij willen de nodige stimulansen ontwikkelen zodat ondernemers meer aandacht besteden aan intrapreneurschap of employee driven innovation, waarbij werknemers motoren worden van vernieuwing en niet de slachtoffers. Sociale innovatie inzake arbeidsorganisatie is cruciaal om de duurzaamheid en competitiviteit van onze bedrijven te garanderen. Nieuwe initiatieven die ondernemers toelaten om van hun werknemers én van elkaar te leren moeten verder ondersteund worden. We hebben niet alleen meer wetenschappelijk/technisch geschoolden nodig, we hebben ook creatieve geesten en dwarsdenkers nodig in ons innovatiebestel, om met vernieuwende oplossingen uit de bus te komen.

3.4. Resolutie: Sociaal ondernemerschap

De techniek van sociaal ondernemerschap, waarbij maatschappelijke problematieken zoals bijvoorbeeld armoede, inclusie van werkloze kansengroepen, of uitdagingen als vergrijzing en verstedelijking door kmo's aangepakt worden, moet de overheid actief promoten. Bestaande projecten kunnen we op die manier versterken en deels onafhankelijk maken van vaak onzekere projectsubsidies. Wij geloven dat innovatiesteun zich niet mag beperken tot hoogtechnologise sectoren. Door expliciet in te zetten op maatschappelijke uitdagingen nodigen we iedereen uit mee te innoveren, ook en misschien wel vooral in de zorgsector.

4. Een dienstbare overheid

De rol van de overheid gaat verder dan het creëren van een ondernemersvriendelijk kader en het bewaken van marktevenwichten. We willen volop inzetten op het dienstbaar maken van de overheid, door een fundamentele administratieve vereenvoudiging. We zetten een maximumtermijn op het

verlenen van vergunningen. Haalt de overheid die termijn niet, dan kent ze de vergunning automatisch toe. Kleine ondernemingen lopen nu ook vaak middelen van de overheid mis, omdat ze onvoldoende op de hoogte zijn van de bestaande instrumenten of niet over de nodige expertise beschikken om deze financiering binnen te halen. Vanuit onze visie op kmo's en zelfstandigen als motoren van werkgelegenheid en welvaart, willen we tot slot de door de crisis sterk verhoogde drempels om financiering te vinden voor kleinere ondernemingen helpen verlagen.

4.1. Resolutie: Administratieve vereenvoudiging

4.1.1. Op administratief gebied moet de overheid geresponsabiliseerd worden om effectief op te treden door middel van een vaste maximale termijn op het verlenen van vergunningen, en een automatische toekenning indien de procedure te lang aansleept. Ook bij andere administratieve verplichtingen moet de overheid door middel van een veel doeltreffender gebruik van kruispuntdatabanken de massale kennisvoorraden waarover ze beschikt, effectiever gaan gebruiken zodat gegevens die bekend zijn bij de overheid niet telkens opnieuw gevraagd moeten worden. Door voluit in te zetten op een éénloket-beleid en e-government kunnen veel van de administratieve lasten verlicht worden.

4.1.2. We willen ook de dienstbaarheid verhogen op vlak van het toekennen van overheidsaanbestedingen en subsidies. Op dit moment halen grote bedrijven de meeste overheidsopdrachten en subsidies binnen. Zij voldoen beter aan de eisen van een aanbesteding en hebben de nodige middelen om goede dossiers in te dienen. Wij willen deze ongelijkheid aanpakken zodat ook kleinere bedrijven een grotere kans krijgen bij aanbestedingen door een actievere rol te geven aan het agentschap ondernemen die kmo's moet wijzen op de aanbestedingen en middelen waarvoor zij in aanmerking kunnen komen.

4.2. Resolutie: Een publieke investeringsbank

We richten een publieke investeringsbank (PIB) op die zorgt voor de noodzakelijke financiering van kmo's als ze moeilijk aan een lening geraken én die de transformatie naar een duurzame economie stimuleert. Speciale aandacht moet gaan naar de financiering van maatschappelijk relevante innovatieve starters en groei-bedrijven, die vandaag het sterkst te lijden hebben onder de verstrakking van de kredietverlening door de commerciële banken. Zo combineert de PIB de voordelen van de financiële hefboom (met een klein eigen vermogen grote kapitalen aantrekken) met het besteden van deze middelen ten voordele van de maatschappij.

5. Een volwaardig sociaal en juridisch kader

Tot slot moet de overheid een volwaardig sociaal en juridisch kader scheppen waarbij werk naar waarde vergoed wordt, tewerkstelling wordt verankerd en er correcte sociale bescherming is. Dat vereist een modern en volwaardig sociaal overleg dat in staat is een antwoord te bieden op de uitdagingen die op ons afkomen. Daarnaast willen we op macroniveau een volwaardig preventief bedrijfsbeleid dat sociale drama's zoals in Genk of in Luik helpt te voorkomen. Op microniveau willen we meer inzetten op de bescherming van ondernemers en zelfstandigen in moeilijkheden, zonder de risicofactor die met ondernemen gepaard gaat uit te schakelen. De mogelijkheid tot het nemen van risico's en eventuele mislukking maken essentieel deel uit van innoveren en ondernemen. Zelfs de meest succesvolle ondernemers werden immers ooit geconfronteerd met mislukking. Initiatief bij herstarters wordt echter vaak gefnuikt door het sociaal stigma dat op mislukking kleeft, terwijl onderzoek uitwijst dat zij vaak succesvoller zijn. We willen werk maken van een echte tweede kans voor ondernemers.

5.1. Resolutie: Een representatief sociaal overleg

5.1.1. Het sociaal overleg vertrekt vandaag teveel vanuit door vooroordelen ingegeven tegenstellingen waardoor het steeds moeilijker is akkoorden te sluiten – zeker in tijden van economische crisis. Als het sociaal overleg opnieuw een van de motoren van onze welvaartsstaat wil zijn, moet het zichzelf durven hervormen. Op nationaal niveau moet het een representatief forum zijn om de grote uitdagingen aan te gaan. Van pensioen tot loonsvorming. Wij geloven sterk in het inbrengen van de stem van zelfstandigen en kleine ondernemers in het nationale sociaal overleg, die als werkgevers en werknemers een belangrijk en groeiend aandeel hebben in onze economie, maar vandaag onvoldoende gehoord worden. Daarnaast kan een soort ‘clustersyndicalisme’, dat beter inspeelt op de noden van bedrijven en haar werknemers een goede aanvulling zijn op het huidig sociaal overleg.

5.1.2. Een modern model van sociaal overleg moet ook aandacht schenken aan sociaal overleg op bedrijfsniveau en binnen bepaalde clusters van bedrijven die vaak de sectoren overschrijden. Dat vereist de nodige transparantie en systematisch overleg tussen werkgevers en werknemers. Het afvaardigen van werknemers in bestuursraden (board-level employee representation) leidt in steeds meer bedrijven tot een beter wederzijds begrip tussen de werkvloer en het bestuur, met als gevolg een betere werkomgeving en betere beslissingen, niet in het minst over de winstallocatie (dividend of investering).

5.2. Resolutie: Naar een nieuw preventief bedrijfsbeleid

De maatschappelijke kost van faillissementen kan erg groot zijn. In het kader van een nieuw preventief bedrijfsbeleid moet de overheid overgaan tot een volwaardige proactieve screening in directe samenwerking met de ondernemers (bv. via rondetafels). Daarbij moeten risicovolle sectoren enerzijds en bedrijven en clusters van bedrijven die op grote schaal regionaal tewerkstellen anderzijds, geanalyseerd worden in het licht van de duurzaamheid van hun activiteiten en het verankeren van lokale tewerkstelling. Deze screening moet uitmonden in aanbevelingen naar het beleid van de betrokken sector, bedrijf of regio's. Bij een expliciet negatieve outlook moet in samenspraak met de desbetreffende actoren een transitieplan opgemaakt worden waarbij maatregelen en flankerende instrumenten op het vlak van investeringen, innovatie, opleiding en omscholing worden geactiveerd. Hetzelfde geldt voor bedrijven die grootschalige herstructureringsoperaties – lees: collectieve ontslagen – plannen. Dergelijke enorme maatschappelijke kosten kunnen enkel aanvaard worden als hier gedeelde maatschappelijke investeringen door deze bedrijven tegenover staan in de vorm van opleiding en (om)scholing.

5.3. Resolutie: Een betere sociale bescherming voor de zelfstandige

5.3.1. Een verdere verbetering van de sociale zekerheid willen we realiseren door de onrechtvaardigheden en verschillen tussen de statuten weg te werken: de verschillen tussen arbeiders en bedienden, de verschillen tussen zelfstandigen, werknemers en ambtenaren, en de verschillen tussen werknemers van kleine en van grote ondernemingen. Een fundamenteel punt in de discussie gaat over het op elkaar afstemmen van de regelgeving voor werknemers en zelfstandigen, zodat we tot een evenwaardige sociale bescherming kunnen komen zonder hierbij oplossingen naar voren te schuiven die opnieuw tot ongelijkheid leiden. Wij willen een gelijke sociale bescherming met een gelijkheid van rechten en plichten die niet noodzakelijk een gelijkheid van uitkeringen is.

5.3.2. We willen voor zelfstandigen ook inzetten op werkbaar werk. Vele zelfstandigen werken lange uren en hebben daarnaast ook nog een huishouden te runnen. Het meer toegankelijk maken van kinderopvang voor zelfstandigen (maar bijvoorbeeld ook voor ploegwerkers) en een vervangend inkomen bij ziekte zijn daarbij prioritair.

5.3.3 We willen ook dat de begeleiding bij falen vlotter verloopt. Veel gefailleerde ondernemers vinden de weg naar de sociale zekerheid waar ze recht op hebben nog steeds niet. Sociale rechten of uitkeringen moeten sneller worden toegekend en bij voorkeur automatisch. De sociale bescherming kan daarnaast veel klantgerichter worden in haar aanpak van vragen, opmerkingen en aanvragen van burgers, bij voorkeur in de vorm van één contactpunt voor de sociale zekerheid.

5.4. Resolutie: Een betere betalingsmoraal

Rechtbanken van koophandel moeten proactiever en preventiever optreden om de continuïteit van ondernemingen te garanderen via hun kamers voor handelsonderzoek. Veel zelfstandigen en ondernemers kloppen immers vaak te laat aan bij instanties die begeleiding kunnen bieden. Bovendien zijn veel te weinig zelfstandigen en ondernemers op de hoogte van de mogelijkheid tot begeleiding. Omdat het onrechtmatig opeisen van extra (leveranciers- of klanten)krediet door sterkere bedrijven kleinere spelers in de markt ernstige schade kan toebrengen en zelfs tot een onnodige faillissement kan dwingen, pleiten we voor een betere betalingsmoraal en meer eerlijkheid, gelijkheid en billijkheid in de behandeling van bedrijven en kmo's in moeilijkheden. De overheid moet hierin een absolute voorbeeldfunctie vervullen, met als streefdoel geen enkele laattijdige betaling.

5.5. Resolutie: Een echte tweede kans

5.5.1. Tot slot willen wij ook werk maken van een echt tweede kans beleid. Na falen bij zelfstandige ondernemers ontbreekt vaak een toekomstperspectief. Een faillissement mag geen last zijn die men een hele loopbaan moet meeslepen. Veel beleidsmaatregelen focussen op het aanmoedigen van startende ondernemers, maar ook herstarten moet aangemoedigd worden om de 'pool' aan ondernemers voldoende groot te houden. Daartoe moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen frauduleuze faillissementen, die veel vroeger opgespoord en sterker aangepakt moeten worden, en bonafide ondernemers die een tweede kans verdienen. Toegang tot financiering en verschoonbaarheidsprocedures voor gefailleerde ondernemers moeten vlotter verlopen. Een sensibiliseringscampagne en het heropstarten van gespecialiseerde coaching na falen door ondernemers zelf zijn duidelijke prioriteiten. Een evenwichtiger systeem van collectieve schuldenregeling, moet herstarters toelaten op gelijke voet een tweede of derde kans te wagen. Initiatieven rond netwerken met andere ondernemers waar ervaringen uitgewisseld worden moeten versterkt en gepromoot worden.

5.5.2. Tot slot willen we activiteitencoöperaties opwaarderen en openstellen voor iedereen (inclusief herstarters, personen op ziekte-uitkering en faillissementsuitkering) zodat zij in een begeleide omgeving en op kwalitatieve wijze opnieuw kunnen ondernemen. De coöperatie, als manier om door schaalvergroting zowel kosten te drukken als risico te delen, past helemaal in onze visie.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.4. Een pact voor jobs

Samenvatting

Iedereen die in staat is om te werken, zou ook moeten kunnen werken. Werk speelt een cruciale rol in het opbouwen van een goed leven: het zorgt voor bestaanszekerheid, geeft mensen een gevoel van eigenwaarde en biedt kansen om vooruit te gaan in het leven. Werk brengt ook maatschappelijke welvaart. Hoe meer mensen aan het werk zijn, hoe sterker onze welvaartsstaat.

Daarom sluiten we een pact voor jobs. Zodat iedereen die in staat is om te werken, ook een job kan vinden. Een kwaliteitsvolle job aan een eerlijk loon. Geen Duitse toestanden, waar mensen aan een hongerloon werken en een steeds grotere klasse van werkende armen ontstaat. Wie een job heeft, moet daar altijd fatsoenlijk van kunnen leven.

Onze arbeidsmarkt staat voor grote uitdagingen. We moeten meer jobs creëren door arbeid fiscaal aantrekkelijker te maken en door voluit de kaart van de innovatie te trekken. Tegelijkertijd moeten we meer mensen aan het werk krijgen. Duurzame jobs en loopbanen die het mogelijk maken om werk en gezin beter te combineren, moeten de arbeidsmarkt toegankelijker maken. Er zijn extra inspanningen nodig om jongeren zo snel mogelijk aan de slag te krijgen, ouderen langer aan de slag te houden en mensen van vreemde origine aan boord te halen in plaats van ze uit te sluiten.

1. Inleiding

Werk biedt in eerste instantie een inkomen dat mensen moet toelaten een goed leven te leiden. Maar werk biedt zo veel meer. Valoriserend werk zorgt voor een hogere eigenwaarde: zich nuttig voelen voor de maatschappij, zijn talenten laten renderen, zich gewaardeerd voelen. Werken zorgt voor een gemakkelijker integratie in de maatschappij, voor een sociaal netwerk. Werk is de hefboom tot emancipatie, volwaardige participatie en vooruitgang. De kwaliteit van een job – werkbaar werk – is een noodzakelijk element voor de kwaliteit van het leven zelf.

Werk genereert naast de meerwaarde voor het individu ook welvaart voor de samenleving. Een gezonde arbeidsmarkt biedt een budgettair draagvlak voor de toekomst van de sociale zekerheid, en zorgt voor een meer gelijke en rechtvaardige samenleving.

Daarom pleiten wij voor een job voor iedereen die in staat is om te werken. Daar zijn we nog ver van af. We hebben nood aan meer jobs, jobs van goede kwaliteit, jobs op maat en duurzame jobs. We hebben nood aan goed opgeleide werknemers en werkzoekenden. We hebben nood aan goede begeleiding en bemiddeling zodat de werkzoekenden de jobs ook vinden. Het zal een inspanning vragen, maar dat mag ook wel als het einddoel is: een goede job voor iedereen.

De vooruitgang moet komen van meer jobs, die eerlijker verdeeld worden over alle lagen van de bevolking. Dat bereiken we niet van vandaag op morgen en zeker niet als de economische crisis blijft aanslepen. Maar we moeten er wel vandaag de funderingen voor leggen en onder ogen durven zien

dat onze arbeidsmarkt niet werkt zoals het zou moeten. Zonder hervormingen zullen er ook in het Vlaanderen van Morgen mensen uit de boot blijven vallen, vooral zij die het zwakst staan. Dat is niet ons model. Iedereen moet een job vinden die aansluit bij zijn competenties, ook al zal dat hier en daar om maatwerk vragen. Voor sommige mensen die vandaag niet aan de bak komen, moet de overheid opleiden, begeleiden naar werk of tussenkomen in de loonkost door subsidiëring. Deze investering in mensen willen we blijven doen en nog versterken.

Elke job moet een kwaliteitsvolle job zijn, die perspectief biedt op vooruitgang. Een job met tenminste een minimuminkomen dat volstaat om mee rond te komen en dat meer opbrengt dan een uitkering. De index zorgt ervoor dat werk niet leidt tot verarming en dat de koopkracht altijd gevrijwaard blijft.

De samenstelling van de potentiële groep van werkenden, iedereen tussen de leeftijd van 18 en 65, is volop in beweging. Vooreerst is er de demografische evolutie en de vergrijzing: de komende jaren gaat de babyboomgeneratie geleidelijk op pensioen. De jobs die vrijkomen, moeten ingevuld worden. Dat schept opportuniteiten voor heel wat werkenden en werkzoekenden. Maar die pensioengolf kan ook een bedreiging zijn voor onze welvaart en onze sociale zekerheid als we de vrijgekomen jobs niet ingevuld krijgen. De jongeren die de komende jaren op de arbeidsmarkt komen, zijn minder talrijk dan de vertrekkers. We zullen ook moeten rekenen op de grote groep van 50-plussers, die we in staat moeten stellen om langer aan het werk te blijven. We rekenen ook op andere groepen die momenteel weinig kansen krijgen op de arbeidsmarkt: personen met een handicap, laaggeschoolden, mensen met een migratie-achtergrond.

De samenleving vergrijst niet alleen, er is ook verwitting. Het soort jobs wijzigt, met een steeds groter aandeel aan jobs in de diensten- en de zorgsector, en een steeds kleiner wordend aandeel in de (grootschalige) industrie. Dit vereist een shift in kennis en competenties van de werknemers. We mogen de industrie niet uit het oog verliezen, maar ook daar zal het gaan om nieuwe jobs in nieuwe groeisectoren, met een klemtoon op duurzaamheid.

Naast vergrijzing en verwitting is er ook verkleuring. Onze ganse bevolking, en dus ook de bevolking op arbeidsleeftijd, wordt steeds diverser in kleur en afkomst. Ook op die evolutie moet de arbeidsmarkt betere antwoorden formuleren dan diegene die vandaag ontoereikend blijken.

Op onze arbeidsmarkt is er sprake van dualisering tussen wie een goedbetaalde job heeft, met aandacht voor welzijn en persoonlijke ontwikkeling, en wie een laagbetaalde job heeft, met veel onzekerheid en weinig kansen om vooruit te gaan. Deze dualisering moeten we blijven bekampen door te investeren in alle mensen. In de eerste plaats gaat het om onderwijs en opleiding voor wie zwakker staat op de arbeidsmarkt. Maar het gaat ook om het (sociaal) activeren van mensen die geen werk hebben.

Met meer jobs dichten we de kloof die onze arbeidsmarkt vandaag kenmerkt en waar Vlaanderen de slechte leerling is in Europa: de kloof tussen lang- en kortgeschoolden, tussen Vlamingen met Vlaamse en buitenlandse roots, tussen oud en jong, en tussen wie zeer goed zijn brood verdient en wie geen job heeft. Onze arbeidsmarkt slaagt er niet in die ongelijkheid weg te werken. Want mensen zonder werk en zonder loopbaan, zijn tijdens de actieve leeftijdsperiode slechter af en bouwen ook geen of minder pensioenrechten op. Daarnaast is de samenleving gediend bij een hoog niveau van participatie en

solidariteit. Hoe meer mensen bijdragen naar eigen vermogen, hoe sterker ons sociaal en herverdelend model. Een meer slagkrachtige overheid kan alleen als we het draagvlak zo groot mogelijk maken.

Onze arbeidsmarkt kent enkele structurele problemen en een gebrek aan transparantie en eenvoud. Onze arbeidsmarkt heeft nood aan een nieuw pact voor jobs, tussen de overheid, werknemers en werkgevers. Het Vlaamse arbeidsmarktbeleid voor morgen heeft nood aan een visie die radicaal kiest voor meer jobs en meer mensen aan het werk. We willen mensen weerbaar maken om in een veranderende economie en samenleving een job te vinden en aan het werk te blijven. De economische groei zal in de toekomst misschien niet meer zo'n hoge toppen scheren als in het verleden, maar we moeten erover waken dat de welvaart rechtvaardig verdeeld wordt. Een arbeidsmarkt die toegankelijk is voor veel meer mensen dan vandaag, is daar het uitgelezen instrument voor.

1.1. Resolutie

Onze arbeidsmarkt heeft nood aan extra inspanningen. Om aan te sluiten bij de maatschappelijke diversiteit, om stedelijke jongerenwerkloosheid in te dammen of om een job te vinden voor mensen die veraf staan van de arbeidsmarkt, moeten we de arbeidsmarkt hervormen. We zorgen voor meer duurzame en werkbare jobs, voor weerbare werknemers en voor meer kansen voor wie achterop blijft. Meer mensen aan het werk zorgt voor een breder draagvlak voor de sociale zekerheid en een rechtvaardigere samenleving waarin meer mensen genieten van de groei en de vooruitgang.

2. Zorgen voor meer jobs

Het arbeidsvolume of het aantal jobs plafonneert de laatste jaren. Bovendien vindt daarbij een snelle transformatie van de types van jobs plaats: het aandeel jobs in de diensten en de zorg wordt steeds groter, en het aandeel jobs in de industrie steeds kleiner. We willen niet de Duitse weg van de duale arbeidsmarkt bewandelen, dus kiezen we radicaal voor meer jobs in duurzame sectoren. Jobs die werkbaar zijn en perspectief geven op vooruitgang.

2.1. Meer jobs door beheersing van de loonkost, met behoud van koopkracht

2.1.1. Werkgelegenheid en economische groei moeten elkaar meer versterken dan vandaag het geval is. Voor de crisis was economische groei geen probleem in Vlaanderen, toch leidde die niet tot een spectaculaire groei van het aantal banen. Andere West-Europese en Scandinavische landen deden het vaak beter op dit vlak.

Onze loonkosten spelen vooral een negatieve rol bij laagproductieve jobs, die door globalisering makkelijker verplaatst kunnen worden naar het buitenland en door technische vooruitgang makkelijk vervangen kunnen worden door machines. Deze jobs worden weggesaneerd of nooit gecreëerd omdat de loonkost ervoor te hoog is. Een te hoge loonkost speelt ook dualisering van de arbeidsmarkt in de hand. Diegenen die overblijven, zijn goedbetaald en hoger opgeleid. Meer en meer mensen dreigen zo uit de boot te vallen.

Willen we mindergeschoolden en mensen zonder ervaring kansen geven op werk, dan moet de bruto loonkost voor de werkgever voor minder productieve jobs naar omlaag. Dit betekent ook dat we niet de fout mogen begaan het netto-inkomen van deze werknemers te verhogen door de brutolonen te verhogen, want op die manier vernietigen we net jobs. Een stijging van het netto-inkomen kan bereikt worden door een verlaging van belastingen die de mensen met een laag inkomen uit arbeid moeten betalen, want die zijn in België veel te hoog. Door de juiste combinatie van een lagere loonkost voor de

werkgever en een hoger netto-inkomen voor de werknemer slaan we een dubbelslag: er zullen meer jobs zijn, en die jobs zullen de werknemers ook meer opbrengen. We kiezen er niet voor om zoals in Duitsland de ondergrens van de minimumlonen weg te slaan en mensen te vragen om te gaan werken aan hongerlonen. Ook een laag loon moet zorgen voor voldoende inkomen om een menswaardig leven te leiden en perspectief op vooruitgang bieden.

2.1.2. Resolutie

De bruto loonkost voor de werkgevers voor minder productieve jobs moet omlaag, door een verlaging van de patronale bijdragen voor de sociale zekerheid voor lage lonen. Dat zal leiden tot meer jobs. Het netto-inkomen van de werknemers in die jobs moet omhoog, door een verlaging van belasting op laagbetaalde arbeid. Dat zal leiden tot betere jobs: de overgang van niet-werken naar werken wordt zo meer beloond dan nu het geval is. Voor de laagste lonen betekent dit dat er geen belastingen of bijdragen betaald worden.

2.1.3. Deze juiste combinatie van een lagere loonkost voor de werkgever en een hoger netto-inkomen voor minder ervaren werknemers vermijdt dat onze brutolonen sterker stijgen dan de lonen bij onze belangrijkste handelspartners. De hoogte van die loonkostenhandicap is voer voor discussie, maar het staat vast dat er een handicap is. Die loonhandicap is nefast voor een kleine open economie als de onze, die sterk afhankelijk is van uitvoer. Ze vernietigt jobs, en alweer is de werknemer het grootste slachtoffer. De inspanningen om loonstijgingen te beperken tot de index, moeten dan ook een tijd worden volgehouden tot de loonhandicap weggewerkt is en er opnieuw economische groei is.

2.1.4. Aan de index zelf raken we niet. Dat is een kwestie van respect voor wie aan het werk is. Op die manier vermijden we een verlies aan koopkracht, wat een negatief effect zou hebben op de binnenlandse consumptie en bijgevolg op de economische groei.

2.1.5. Resolutie

Een beheersing van de groei van de lonen, zorgt voor meer jobs. De koopkracht blijft gevrijwaard door het behoud van de automatische indexering van de lonen. De koopkracht van de minder goed verdienende werknemers stijgt door een verlaging van de belastingen op lagere arbeidsinkomens.

2.1.6. Werkgevers hebben een verkeerd beeld van de hoogte van de sociale zekerheidsbijdragen die ze moeten betalen. Ze kijken naar het officiële tarief, maar houden geen rekening met de vele regimes van verminderingen waarvan zij kunnen genieten. Dit speelt vooral bij potentiële buitenlandse investeerders, die zich door het officiële tarief laten afschrikken. Om hen een correcter beeld te geven van de werkelijke kost en om investeerders aan te trekken, wordt de huidige structurele lastenverlaging beter vervangen door een globale verlaging van het officiële tarief, aangevuld met een extra korting voor de lagere lonen. Op die manier maken we de bijdragen veel transparanter voor werkgevers.

2.1.7. Resolutie

De structurele RSZ-bijdrageverminderingen en de vermindering voor hoge lonen worden gebruikt om het basistarief voor patronale RSZ-bijdragen te verlagen, zodat werkgevers en buitenlandse investeerders een correcter beeld krijgen van de kost van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid.

2.1.8. De verlaging van de kost van arbeid en de verhoging van het netto-inkomen uit arbeid vereisen compenserende middelen voor de sociale zekerheid. Vandaag wordt arbeid veel te zwaar belast in vergelijking met andere bronnen. We verschuiven de lasten op arbeid naar lasten op inkomsten uit vermogen.

Maar de ontvangsten in de sociale zekerheid kunnen ook omhoog door een meer rechtvaardige onderwerping van alle soorten voordelen aan bijdragen. Er bestaan vandaag teveel uitzonderingen die wel deel uitmaken van het loonpakket van de werknemer, maar waarvoor geen of weinig bijdragen worden betaald: maaltijdcheques, cadeaucheques, bedrijfswagens,... Goedkoop voor de werkgever, en misschien wel leuk voor de werknemer, maar het grote nadeel is dat dit deel van het loon geen rechten creëert op pensioen en uitkeringen bij ziekte of werkloosheid. Alle voordelen moeten onderworpen worden aan het gewone tarief van sociale zekerheidsbijdragen. Dit zorgt opnieuw voor meer transparantie en eenvoud voor wie werk creëert.

2.1.9. Resolutie

Alles wat de werkgever aan de werknemer geeft als loon of als in geld waardeerbaar voordeel wordt onderworpen aan de sociale zekerheidsbijdragen.

2.2. Meer jobs door innovatie

De loonkost is zeker niet de enige factor in onze concurrentiepositie en onze jobcreatie. Onze bedrijven innoveren te weinig: stilstaan is achteruitgaan, marktaandeel verliezen, jobs verliezen.

De industrie moet jobs blijven creëren in ons land. Daarvoor kijken we niet alleen naar de traditionele industriële sectoren waar vandaag harde klappen vallen. Industriële jobs kunnen ontstaan in nieuwe, duurzame en arbeidsintensieve sectoren, die op termijn kunnen uitgroeien tot gelijkwaardige en arbeidsintensieve sectoren. We moeten inzetten op de nieuwe sectoren om klaar te zijn voor de veranderingen die globalisering, technische vooruitgang en klimaatopwarming met zich meebrengen.

Investerings in duurzame industrieën worden gestimuleerd door fiscale en andere maatregelen. Daarbij staat jobcreatie centraal. Participatie- en investeringsmaatschappijen krijgen de opdracht om proactief en doelgericht in te zetten op duurzame sectoren van de toekomst.

2.3. Meer jobs dankzij overleg

Wij geloven dat het model van sociaal overleg tot betere resultaten leidt. De meerwaarde ervan hangt onder andere af van het draagvlak van de sociale partners. Daarom pleiten we voor een hoge syndicalisatiegraad bij werknemers. Kleinere werkgevers moeten zich vertegenwoordigd zien bij sociale vakorganisaties.

Om tot een economische relance te komen, is het essentieel dat het vertrouwen tussen werkgevers en werknemers wordt hersteld. Om dat te bereiken moeten we nadenken over een vernieuwd model van werknemersparticipatie in bedrijven. Inspiratie kunnen we opdoen bij het voorbeeld van de diverse vormen van medebeheer in Europa (in Duitsland: Mitbestimmung), waarbij werknemers een rol spelen in de raden van bestuur van ondernemingen. Ze kunnen ook participeren op financieel vlak. Op die

manier kunnen werknemers deelnemen aan het beleid en kunnen ze verantwoordelijkheid nemen om samen in een onderneming tot resultaten te komen.

3. Werknemers toeleiden naar jobs

Zorgen dat we meer jobs creëren, zal niet volstaan. We moeten er ook voor zorgen dat de bestaande jobs, de vervangingsjobs en de nieuwe jobs ingevuld raken. Zelfs in de huidige context van relatief hoge werkloosheid moeten we vaststellen dat heel wat jobs niet ingevuld raken. Knelpuntvacatures blijven maandenlang openstaan.

Dit vereist actie op verschillende vlakken. Eerst en vooral in het onderwijs, want de basis voor de verdere loopbaanontwikkeling wordt binnen de basisopleiding gevormd. Een preventief loopbaanbeleid start dus nog voor de betrokkene zich als werkende of werkzoekende op de arbeidsmarkt begeeft. Om de aansluiting zo vlot mogelijk te laten verlopen, moeten binnen de initiële leerloopbaan de eerste bouwstenen al worden gelegd. We zetten in op leer- en beroepskeuze, op werkplekleren, op een goede afstemming tussen het opleidingsaanbod en de realiteit op de arbeidsmarkt, op het voorkomen van ongekwalificeerde uitstroom en het behalen van een startkwalificatie.

Bovendien zullen werkgevers veel meer dan nu moeten investeren in vorming en opleiding. De hele loopbaan lang. Zij die werk zoeken, moeten sneller en beter geholpen worden, zodat ze niet ontmoedigd raken. Het personeelsbeleid van ondernemingen, ook van KMO's, zal meer aandacht moeten besteden aan jobinhoud en loopbaanmogelijkheden om werknemers niet te verliezen aan andere werkgevers. De jobinhoud en de taakomschrijving verandert steeds sneller, eerder dan een bedreiging moeten we die veranderingen beschouwen als kansen om onze talenten optimaal aan te wenden en te verruimen.

Elke dag opnieuw investeren in onze toekomst, ieder op zijn niveau, dat is de taak van zowel werknemer, werkgever als overheid.

3.1. Investeren in werknemers

3.1.1. De tijd dat leren stopte op het ogenblik dat we de schoolbanken verlieten, ligt ver achter ons. Vergelijk je eigen job maar eens met diezelfde job 10 of 20 jaar geleden: wat is er nog hetzelfde? Permanent investeren in opleiding en vorming tijdens de loopbaan is noodzakelijk om mee te kunnen. Geen enkel diploma is bestand tegen de tijd. Dat is een taak voor zowel overheid, werkgevers als de werknemers zelf. Dat de werkgevers nu nog onvoldoende investeren in dit permanent opwaarderen van hun werknemers blijkt duidelijk uit de cijfers over opleidingsinspanningen en uit de participatiegraad aan vorming en opleiding. Daardoor berokkenen de werkgevers niet alleen schade bij die werknemer, maar ook aan de maatschappij: werknemers waarin niet geïnvesteerd is, blijven langer werkloos en moeten intensiever begeleid en opgeleid worden door de VDAB vooraleer ze nieuw werk vinden. Een meer dwingende regeling voor nalatige werkgevers is dus noodzakelijk. De 'kost' van opleiding mag werkgevers trouwens niet afschrikken: werkgevers die investeren in opleiding, vorming en inzetbaarheid zijn productiever, duurzamer en boeken betere resultaten. De baten zijn veel groter dan de kosten.

3.1.2. Maar ook een deel van de werknemers is nog niet voldoende doordrongen van die noodzaak van levenslang leren. Ze lopen het risico dat ze na een eventueel ontslag moeilijk nieuw werk vinden,

omdat ze zeer beperkt inzetbaar zijn. Een opleidingsrekening - vooral gespijsd door de werkgever en de overheid, aangevuld met een kleine eigen bijdrage die kan variëren volgens loonhoogte - moet de werknemer in staat stellen om tijdens de hele loopbaanduur gebruik te maken van die middelen om de opleiding of heroriëntering die hij zelf wil. Opleidingen bij de werkgever zelf in functie van een job bij die werkgever, blijven natuurlijk ten laste van de werkgevers, zowel in kost als in tijd. Ook in periodes van tijdelijke werkloosheid moet de werkgever werken aan de toekomst van zijn werknemers. Vorming biedt de grootste zekerheid op een job. Het versterken van competenties moet gebeuren tijdens een periode waarin gewerkt wordt, en moet een versnelling hoger geschakeld worden tijdens een periode van (tijdelijke) werkloosheid.

3.1.3. Resoluties

3.1.3.1. Werkgevers die onvoldoende investeren in de toekomst van hun werknemers zullen financieel geresponsabiliseerd worden voor de extra kost die ze veroorzaken aan werkloosheidsuitkeringen en begeleidingskost.

3.1.3.2. Werknemers hebben het recht en de plicht hun talenten en competenties te onderhouden en verhogen, en kunnen hiervoor een beroep doen op een individuele opleidingsrekening, voornamelijk gefinancierd door de werkgevers en de overheid.

3.1.4. Een ganse loopbaan in dezelfde job en bij dezelfde werkgever wordt meer uitzondering dan regel. Een goede zaak, want variatie en doorgroei houden ons scherp. De werknemer moet daarbij wel geholpen worden om de juiste keuzes te maken. Ook voor werkenden is loopbaanbegeleiding, waarbij ze een beroep moeten kunnen doen op professionelen buiten de onderneming, absoluut noodzakelijk. Loopbaanbegeleiding op vaste tijdstippen moet een recht worden voor elke werknemer. Binnen elke onderneming moet er in het kader van intern personeelsbeleid aandacht zijn voor loopbaanbegeleiding, naast leeftijdsbewust personeelsbeleid en aandacht voor werkbaarheid.

3.1.5. Resolutie

Elke werknemer krijgt recht op loopbaanbegeleiding, zowel binnen als buiten de onderneming. Naast loopbaanbegeleiding op initiatief van de werkende, is er ook loopbaanbegeleiding in het kader van het intern personeelsbeleid van ondernemingen en organisaties. Het is belangrijk ondernemingen en organisaties op het vlak van loopbaanbegeleiding te stimuleren.

3.2. Betere toeleiding van werkzoekenden naar jobs

Het beleid moet kiezen voor een goed evenwicht tussen activeren en beschermen, tussen rekening houden met de keuzevrijheid en met de realiteit van de arbeidsmarkt, tussen rechten en plichten.

We kiezen resoluut voor een competentiebeleid. Een uniform en algemeen stelsel van attestering van verworven competenties moet toelaten dat de matching door VDAB gebeurt op basis van competenties, eerder dan op basis van diploma's. Dit vereist een omslag in het denken van veel werkgevers, de overheid zelf op kop. Kansengroepen op de arbeidsmarkt doen hier hun voordeel mee, want zij zijn vaak lager geschoold dan hun vaardigheden en talenten laten blijken. Een competentiebeleid is goed voor de loopbaan: wie werkt aan zijn competenties zal sneller doorgroeien naar een betere job en sneller een nieuwe job vinden na ontslag. Ook werkgevers zijn erbij gebaat om goed te kunnen inschatten welke talenten werknemers hebben.

Competenties herkennen en erkennen, is een eerste grote stap vooruit voor veel mensen. Het bijkomend opleiden en aanleren van nieuwe competenties blijft een prioriteit en de grootste garantie op succes.

3.2.1. Resoluties

3.2.1.1. Een wettelijk stelsel van attestering van competenties moet toelaten om werknemers sneller naar geschikte jobs toe te leiden. De overheid neemt hierin het voortouw door bij aanwerving eerder rekening te houden met competenties dan met diploma's.

3.2.1.2. Werkgevers dienen op vaste tijdstippen de competenties van de werknemers te screenen, zodat tijdig kan gewerkt worden aan bijscholing.

3.4. Actief naar werk zoeken, is hard werken. Daarom verdienen werkzoekenden respect tijdens hun zoektocht naar werk en de onzekerheid die ermee gepaard gaat. Het heeft geen zin om werkzoekenden van het kastje naar de muur te sturen, werkgevers moeten zich daarom inspannen om snel duidelijkheid te geven over het resultaat van de sollicitatie.

3.4.1. Resolutie

Elke werkgever is verplicht iedere sollicitant voor een openstaande vacature op de hoogte te stellen per brief of mail ten laatste 1 maand na de sollicitatie. Werkzoekenden verdienen respect.

3.5. De dienstverlening aan werkzoekenden moet worden uitgebreid. In de eerste plaats moeten de middelen waarover de VDAB beschikt omhoog om een echt anticrisisbeleid te voeren dat de kansen op werk vergroot. Ten tweede moet de doelgroep die een beroep kan doen op de dienstverlening van de VDAB ruimer. Investeren in alle mensen die vandaag geen job hebben, betekent ook de vaardigheden van mensen met een leefloon, een ziekte-uitkering of zonder uitkering te verbeteren zodat ook zij een job vinden waar ze voldoening uit halen. We moeten de arbeidsreserve aanboren die we vandaag nog onbenut laten. Die talenten zullen we nodig hebben om te vermijden dat de schaarste aan arbeidskrachten toeneemt met de veroudering van de bevolking.

3.5.1. Resolutie

De middelen van de VDAB moeten mee evolueren met het aantal klanten: meer werkloosheid moet leiden tot een progressieve stijging van de middelen voor de VDAB om de werkloosheid aan te pakken door een intensievere begeleiding van werkzoekenden.

3.6. De aanpak voor werkzoekenden moet 100% sluitend zijn: elke werkzoekende heeft recht op begeleiding. De VDAB moet in staat zijn om elke werknemer die in kennis is gesteld van zijn ontslag te begeleiden. Wachten tot de opzegperiode voorbij is, is een vorm van schuldig verzuim. Voor jongeren moet de periode tussen school en werk zo kort mogelijk zijn, en moet er snel een kwalificerend opleidingsaanbod of stageplaats worden voorzien als er niet meteen een job voorhanden is.

3.6.1. Resolutie

Werkzoekenden hebben recht op een 100% sluitende aanpak: ten laatste in de vierde maand werkloosheid voor jongeren en ten laatste in de twaalfde maand werkloosheid voor anderen moet de bemiddelingsdienst (VDAB) een job, een aangepast opleidingsprogramma of een werkervaringsplaats aanbieden.

3.7. Elke vergoede werkzoekende heeft recht op begeleiding, opleiding, stages en bemiddeling naar vacatures door VDAB, maar heeft ook de plicht om in te gaan op een aanbod van een passende opleiding of passend werk. Net als een werknemer moet de werkzoekende regelmatig geëvalueerd worden of hij zijn taak - werk zoeken - goed uitvoert. Dit gebeurt nu reeds, maar kan nog versterkt worden door de eerste evaluatie te vervroegen en de periodes tussen de evaluaties te verkorten. Niet om meer werklozen te schorsen, maar om ze te helpen hun inspanningen te optimaliseren. VDAB zal een nog actievere rol moeten spelen in de bemiddeling tussen werkgever en werkzoekende, zodat uit de bemiddelingsactie zelf zowel feedback van de werkzoekende, als van de werkgever wordt gehaald. Zo kan de focus van de acties van VDAB verschuiven van formalistische controle, naar permanente opvolging tijdens het bemiddelen tussen werkgevers en werkzoekenden. Wanneer werklozen na verschillende opeenvolgende positieve evaluaties toch nog geen job hebben, moet hun aanwerving extra gefaciliteerd worden door tijdelijke subsidies voor werkgevers.

3.8. Resolutie

De werkzoekenden zullen regelmatig opgevolgd worden, om hun inspanningen te optimaliseren. Opeenvolgende positieve evaluaties moeten leiden tot verhoogde aanwervingskansen door een tijdelijke subsidie voor de aanwervende werkgever.

3.9. De begeleiding voor mensen die ver verwijderd zijn van de arbeidsmarkt moet vertrekken van wat ze kunnen, in plaats van wat niet (meer) lukt. Het screenen van de competenties van deze mensen is een eerste stap. Beperkt arbeidsgeschikten en personen die na een langdurige ziekteperiode geleidelijk weer de draad kunnen oppikken met werk, moeten intensief geholpen worden om daar een geslaagde en duurzame integratie van te maken.

3.10. OCMW's zorgen voor de integratie van mensen in de samenleving door het betalen van een leefloon en door het aanbieden van (een traject naar) werk. Mensen klaarstomen voor de arbeidsmarkt (in de reguliere of de sociale economie) is een belangrijke opdracht voor elk OCMW. Zo worden mensen zelfstandiger en zijn ze in staat zichzelf te ontplooien, zonder een beroep te doen op een uitkering. Maar niet iedereen is onmiddellijk klaar voor de arbeidsmarkt. Wie (nog) niet aan het werk kan, moet ook begeleid worden. Dat kan door sociale activering, waarbij mensen met een leefloon maatschappelijk zinvolle taken uitvoeren. Welzijn-werk-trajecten en arbeidszorg zijn andere vormen van begeleiding, waarin de integrale aanpak mensen in staat stelt om te werken aan medische, mentale of psychosociale problemen. Ook dat is activering.

3.10.1. Resolutie

Iedereen verdient een goede begeleiding. Voor wie (nog) niet onmiddellijk inzetbaar is, moet een uitgebreid aanbod van sociale activering en begeleiding zorgen voor een integrale aanpak. De VDAB en de OCMW's spelen hier een cruciale rol.

3.11. We moeten nog meer dan vandaag investeren in jobs in de sociale economie. Naast de traditionele sectoren van de sociale economie, zoals de beschutte werkplaatsen, laten meer en meer werkgevers op de reguliere arbeidsmarkt een deel van hun productie of diensten uitvoeren door een 'sociale economie'-lijn in de onderneming. Werken op maat kan voor sommigen een tussentijdse oplossing bieden om hun competenties te versterken en door te stromen naar de reguliere arbeidsmarkt. Maar er zullen altijd mensen zijn waarvoor geen plaats is op de competitieve, reguliere

arbeidsmarkt. Voor hen is de sector van de sociale economie geen tijdelijke oplossing, maar de garantie op een duurzame job.

3.11.1. Resolutie

De afstand tot de arbeidsmarkt moet het criterium bij uitstek zijn om te meten welke overheidstussenkomen de werknemer of werkgever best geniet. De VDAB krijgt de opdracht om werkzoekenden nauwkeurig te screenen en bepaalt wat de individuele afstand tot de arbeidsmarkt is. Een sociaal restaurant is een goed voorbeeld van hoe jobs in de sociale economie kunnen bijdragen aan de kwaliteit van het leven, voor mensen die er tewerkgesteld worden en voor mensen die gebruik maken van de nieuw geleverde dienst. Mensen kunnen in een sociaal restaurant tegen een laag tarief een maaltijd komen eten. In de strijd tegen sociaal isolement is dit van onschatbare waarde. De bereiding van de maaltijden en de bediening gebeuren door vrijwilligers en mensen die tewerkgesteld worden door bijvoorbeeld het OCMW in het kader van sociale tewerkstelling. Mits begeleiding en opleiding kunnen deze mensen later doorstromen naar de reguliere arbeidsmarkt of duurzaam ingeschakeld worden in het sociaal restaurant. Het sociaal restaurant biedt ook een job aan mensen die geen plaats meer vinden op de arbeidsmarkt omdat ze bijvoorbeeld nog onvoldoende Nederlands kennen of omdat ze na jarenlang te hebben gekookt in andere restaurants nood hebben aan een minder hectisch werkritme. Kortom, de maatschappelijke winst is enorm.

4. Zorgen voor duurzame en werkbare jobs

Als we meer mensen willen aantrekken op de arbeidsmarkt moeten de beschikbare jobs ook van goede kwaliteit zijn en beantwoorden aan de verwachtingen van de werknemers. De arbeidstijd, het werkschema en de mogelijkheid om het te verzoenen met het privéleven zijn uiterst belangrijk. Het mogelijk maken om tijdelijk wat minder te werken, of om zelfs een tijdje helemaal niet te werken, kan voorkomen dat potentiële werknemers de arbeidsmarkt verlaten. Maar voltijds werken moet ook mogelijk blijven door te voorzien in een stelsel waarbij een deel van de huishoudelijke arbeid tegen een redelijke prijs kan worden uitbesteed.

Deeltijds werk is geen probleem, maar deeltijdse arbeid mag geen val zijn voor zij die voltijds willen werken. Veel werknemers moeten echter vaak genoegen nemen met een deeltijdse job omdat ze geen kinderopvang vinden, of omdat ze zelf hun zorgbehoevende ouders moeten opvangen. Daarom is het nodig om voldoende en betaalbare kinderopvang en opvang van zorgbehoevende bejaarden te voorzien.

4.1. Een loopbaanrekening moet elke werknemer de mogelijkheid bieden om gedurende een bepaalde periode de betaalde activiteiten terug te schroeven, zonder de band met de arbeidsmarkt te verliezen. Elke werknemer start met een beperkt krediet van loopbaanonderbreking en naarmate het aantal gewerkte jaren toeneemt, ontvangt de werknemer extra tijd in zijn of haar loopbaanrekening. Voor specifieke situaties – een geboorte, palliatieve zorgen aan een familielid, de zorg voor een ziek of gehandicapt kind – komt er extra krediet.

De uitkering die wordt betaald op de momenten dat het werk onderbroken wordt, moet voldoende hoog zijn zodat ook alleenstaanden (met of zonder kinderen) en mensen met een laag loon financieel het hoofd boven water kunnen houden tijdens die periodes. Daarom moet de huidige onderbrekingsuitkering aanzienlijk omhoog, maar belast worden als loon.

4.1.1. Resolutie

We vormen het stelsel voor tijdskrediet om naar een loopbaanrekening voor elke werknemer. Er wordt een startkrediet toegekend dat aangevuld wordt wanneer er zich specifieke situaties voordoen (geboorte, zorg voor ouders of zieke kinderen). Om langer werken mogelijk te maken, wordt het krediet verder uitgebouwd in functie van de loopbaanduur. De uitkering wordt verhoogd en belast als een loon, zodat het effectief opnemen van de opgespaarde tijd ook voor laagverdieners, éé noudergezinnen en alleenwonenden een reëel recht wordt.

4.2. De dienstencheque biedt een goed alternatief voor arbeidsduurvermindering. In plaats van zelf minder te gaan werken, besteden gezinnen huishoudelijke taken uit. Bovendien biedt deze consumentensubsidie werk aan een groep van mensen die voordien niet of alleen in het zwarte circuit aan het werk was, zonder rechten in de sociale zekerheid. Daarom pleiten we voor het behoud van het stelsel van de dienstencheques, waarbij de kostprijs wel meer aansluit bij de draagkracht van de gebruikers, zonder evenwel even duur te worden als de prijs 'in het zwart'. Ook in de tewerkstelling met dienstencheques moet er voldoende aandacht gaan naar kwaliteit, met minimale garanties op het vlak van begeleiding, vorming en opleiding van de werknemers.

4.2.1. Resolutie

Het stelsel van de dienstencheque wordt bestendigd, waarbij de kostprijs voor de overheid onder controle wordt gehouden door prijsdifferentiatie in functie van het inkomen van de gebruikers. De kwaliteit van de tewerkstelling moet gewaarborgd blijven met minimale garanties op het vlak van begeleiding, vorming en opleiding van de werknemers.

Andere diensten aan huis zoals schilderwerken, klusjesdiensten, tuinonderhoud,... komen niet in aanmerking om betaald te worden met dienstencheques. Anders vernietigen we een hele (witte) sector die deze diensten vandaag aanbiedt. Dus moet er een ander platform gevonden worden om vraag en aanbod van thuisdiensten op elkaar af te stemmen. Een digitaal platform waarop mensen die diensten aan huis vragen en zelfstandige aanbieders van thuisdiensten elkaar kunnen vinden. Het aanbod kan dan gecoördineerd worden door een organisatie die tegelijkertijd opleiding en vorming aanbiedt. Ook dat is een illustratie van werk omzetten in jobs.

4.3. Werkgevers moeten gestimuleerd worden om nieuwe werkvormen te verkennen. Immers, in vele bedrijven neemt de druk op werknemers als maar toe. Men moet een goede kwaliteit leveren, sneller schakelen, inspelen op onvoorziene omstandigheden enz. Het mag dan ook niet verbazen dat nog teveel mensen in een job verzeild raken met een hoge werkdruk en weinig mogelijkheden om te leren. Als men mensen langer aan het werk wil houden wordt het hoog tijd dat bedrijven sleutelen aan de inhoud van jobs. Werknemers zijn bereid om veel werk te verzetten maar hebben recht op een job die hen de autonomie geeft om meer dan vandaag zelf te beslissen wanneer, hoe en op welke manier ze die job doen. Ook werken van vanop afstand moet voor meer mensen mogelijk worden. Slechts 16% van de werknemers krijgt vandaag de kans om van thuis uit te werken. In praktijk staan veel werkgevers weigerachtig tegenover tijd- en plaatsonafhankelijk werken omwille van wantrouwen of de veronderstelling dat het voor bepaalde functies onmogelijk is om dit te organiseren. Mobiliteitsproblemen maar ook de vraag naar een betere combinatie werk-gezin dwingen werkgevers om hierover verder na te denken. Werkgevers kunnen daarin beter begeleid worden, om de voordelen te leren kennen en beter in te schatten hoe ze zich daarop best organiseren.

4.3.1. Resolutie

We stimuleren nieuwe werkvormen zoals telewerk om mobiliteitsproblemen te verminderen, maar ook om de combinatie werk-gezin te verlichten.

4.4. Een opdeling tussen hoofd- en handenarbeid is niet meer van deze tijd. De laatste 20 jaar hebben verschillende actoren reeds gewerkt aan een harmonisering. Helaas zonder veel succes. Het wegwerken van het onderscheid tussen arbeiders en bedienden moet een evenwichtig akkoord vormen dat gedragen wordt door de betrokken werknemers, hun rechten beschermt en de performantie van onze arbeidsmarkt verbetert. Op termijn moeten alle ongelijkheden op de arbeidsmarkt die eigen zijn aan statuten uitdoven. Ook de overheid is er als werkgever bij gebaat om de beste mannen en vrouwen te werk te stellen op de juiste plaats. Daarom moeten we het makkelijker maken om de overgang tussen privé en overheid te maken.

4.4.1. Resolutie:

Een globaal eenheidsstatuut moet ongelijkheden op de arbeidsmarkt tussen arbeiders en bedienden, tussen sectoren en tussen tewerkstelling in de openbare dienst en privé wegwerken.

5. Een inclusieve arbeidsmarkt presteert beter.

De hervormingen van de arbeidsmarkt moeten meer kansen creëren voor wie nog niet aan het werk is en moeten langere loopbanen mogelijk maken. Aanvullende maatregelen voor doelgroepen blijven echter noodzakelijk op korte termijn, zolang de arbeidsdeelname van bepaalde kansengroepen niet evenredig is met hun vertegenwoordiging in de bevolking. Net als in België maken we ook in Vlaanderen weinig gebruik van de competenties en talenten van ouderen, van mensen van buitenlandse afkomst en van mindergeschoolden. Laaggeschoolde jongeren van vreemde origine hebben het extra hard te verduren. Een diverse arbeidsmarkt werkt nochtans beter, een onderneming met een divers personeelsbestand is zowel economisch als sociaal beter af.

5.1. Duurzaam werk voor alle jongeren.

Jeugdwerkloosheid is in Vlaanderen bij uitstek een stedelijk probleem. Vooral bij die jongeren die de schoolbanken verlaten zonder echte kwalificaties. Gelukkig slaat de crisis bij ons niet zo hard toe als in Spanje of Griekenland, maar de toegenomen werkloosheid bij jongeren is uiterst zorgwekkend. We kunnen ons geen verloren generatie permitteren en zetten daarom in op een lokale aanpak van de jongerenwerkloosheid. Jongeren moeten heel snel, onmiddellijk nadat ze de school verlaten en als het kan zelfs vroeger, begeleiding krijgen bij de VDAB. Zeker wanneer er knipperlichten zijn die aangeven dat de kans om werkloos te worden groot is. Betere informatie bij de studiekeuze is daarbij een startpunt.

Jongeren moeten perspectief krijgen op een kwalitatieve en duurzame loopbaan. Dat kan niet wanneer ze blijven hangen in bepaalde statuten die enkel en alleen bedoeld zijn om de loopbaan mee te starten. Daarom pleiten we voor een beperking van de duur van deze statuten.

5.1.1. Resolutie

Vanaf het midden van het secundair onderwijs moeten de jongeren en hun ouders geïnformeerd worden over de latere arbeidsmarktkansen die verbonden zijn aan de studiekeuze.

5.1.2. Resolutie

Elke jongere in het deeltijds onderwijs moet de garantie hebben op een aanvullende deeltijdse job.

5.1.3. Resolutie

In de laatste jaren van het secundair onderwijs moet een korte kennismaking met de werkvloer verplicht deel uitmaken van het studieprogramma.

5.1.4. Resolutie

Om onderwijs en bedrijfsleven beter op elkaar af te stemmen, integreren we in elke beroepsgerichte opleiding 'leren en werken'. Het werkplekleren, waarbij leerlingen en cursisten relevante competenties aanleren op de werkvloer, krijgt hierin een belangrijke plaats.

5.1.5. Resolutie

Elke opleiding buiten het leerplichtonderwijs moet een verplichte stage bevatten waar de student proeft van de beroepsmogelijkheden van de studiekeuze.

5.1.6. Resolutie

Een jeugdgarantiefonds moet aan elke jongere een job, een verdere opleiding of een arbeidsgerichte training bieden ten laatste 4 maanden na het afstuderen of het verliezen van een job.

5.1.7. Resolutie

De aanpak van de stedelijke jongerenwerkloosheid moet lokaal geregisseerd worden.

5.2. Oudere werknemers zijn onmisbaar.

Loopbanen worden opnieuw langer. Een goede zaak, want te korte loopbanen ondermijnen ons systeem van sociale zekerheid: te weinig werkende mensen moeten dan teveel mensen met een pensioen of een uitkering financieel ondersteunen. Mensen langer aan de slag houden is een economische noodzaak. Door de bevolkingsevolutie dreigen meer en meer vacatures niet ingevuld te raken als we ouderen verder over het hoofd blijven zien.

Oudere werknemers en oudere werkzoekenden lijden onder een negatief imago, grotendeels gebaseerd op onterechte vooroordelen. Dat fysieke capaciteiten afnemen met de leeftijd staat vast, maar dat wordt in veel gevallen gecompenseerd door andere capaciteiten: ervaring, een groter probleemoplossend vermogen, beter in team kunnen werken, loyaler,... Leeftijd op zich heeft maar een beperkte invloed op de inzetbaarheid van werknemers. Zwaar, eenzijdig, ongezond of monotoon werk heeft een veel grotere impact op de werknemers dan leeftijd. En het soort werk dat de werknemer uitvoert, heeft de werkgever grotendeels zelf in handen. Werkgevers moeten meer oog hebben voor de arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden voor hun oudere werknemers.

Bedrijven zien langzaam maar zeker de noodzaak in om oudere werknemers in dienst te houden of in dienst te nemen. Een personeelsbestand waarin alle leeftijden vertegenwoordigd zijn, leidt tot de beste prestaties en productiviteit. Vaardigheden, kennis en competenties van mensen evolueren met de tijd, en een ideale mix aan leeftijden in een onderneming zorgt dus ook voor een ideale mix aan vaardigheden.

Naast de vele vooroordelen zijn er ook echte hinderpalen voor een verhoogde participatie van oudere werknemers. Zo maakt een loonvorming die te veel gebaseerd is op anciënniteit alle oudere werknemers duurder, zonder dat er een noodzakelijke band is met hun persoonlijke capaciteiten en

productiviteit. En de aanwerving van oudere werkzoekenden wordt bemoeilijkt door het risico dat de werkgever loopt om enkele jaren later de volledige kost te moeten dragen van de bedrijfstoeslag bij werkloosheid (het vroegere brugpensioen).

5.2.1. Resolutie

Elke vorm van leeftijdsdiscriminatie moet pro-actief opgespoord, vervolgd en gesanctioneerd worden. Het aanwervingsbeleid, loopbaanbeleid en retentiebeleid binnen elke onderneming moet van die aard zijn dat het elke discriminatie op basis van leeftijd uitsluit, met bijzonder aandacht voor meervoudige discriminaties (oudere vrouwen, oudere werknemers van vreemde afkomst, ...).

5.2.2. Resolutie

Een leeftijdsbewust personeelsbeleid wordt de norm. Om werkgevers hiervan bewust te maken, zetten we in op preventie en het delen van goede praktijken. Maar ook meer dwingende maatregelen, zoals het respecteren van de leeftijdspiramide bij collectief ontslag en het opstellen van een ondernemingsplan met aandacht voor oudere werknemers moeten nageleefd worden.

5.2.3. Resolutie

Werkgevers moeten over de ganse loopbaan zorgen voor een gezonde en veilige werkomgeving, met een aanpassing van taken en arbeidsomstandigheden voor oudere werknemers. Werkgevers die dit niet doen en hun oudere uitgeperste werknemers systematisch ontslaan, moeten financieel geresponsabiliseerd worden.

5.2.4. Resolutie

We hervormen de loonbarema's zodat de loonstijging vooral gebeurt in functie van competenties, en niet langer hoofdzakelijk in functie van anciënniteit. Deze hervorming moet gefaseerd ingevoerd worden.

5.2.5. Resolutie

Het aanwerven van oudere werkzoekenden mag niet gehinderd worden door het risico voor de individuele werkgever op kosten die verbonden zijn aan de bestaande eindeloopbaanregelingen zoals werkloosheid met bedrijfstoeslag en landingsbanen. Voor de op hogere leeftijd aangeworven werkzoekenden moeten de kosten gesolidariseerd gedragen worden door de werkgevers.

5.3. Diversiteit naar afkomst

Er gaat erg veel talent verloren in onze samenleving. De sociaaleconomische verschillen tussen migranten en hun (klein-) kinderen en andere Vlamingen, vinden vaak hun wortels in de werking van de arbeidsmarkt. Nog al te vaak blijven mensen uitgesloten van de arbeidsmarkt op basis van elementen die niets te maken hebben met competenties of inspanningen. We moeten dus in de eerste plaats een generiek sociaaleconomisch beleid voeren om onze arbeidsmarkt performanter maken. We stellen wel vast dat mensen met een migratie-achtergrond met een aantal extra problemen kampen, zoals discriminatie, de erkenning van buitenlandse diploma's, het leren van Nederlands als tweede of derde taal...

In het deel diversiteit gaan we dieper in op de specifieke maatregelen voor deze extra drempels.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.5. Coöperaties boeken maatschappelijke winst

“Coöperaties herinneren de internationale gemeenschap eraan dat het mogelijk is om zowel economische leefbaarheid als sociale verantwoordelijkheid na te streven.”

Ban Ki-Moon

Samenvatting

Coöperaties bieden een antwoord op de groeiende vraag naar een ander economisch model. Een model dat maatschappelijke winst laat primeren op financiële winst. Een model dat economische leefbaarheid verzoent met sociale en ecologische bekommernissen. In de coöperaties zijn de aandeelhouders de consumenten zelf, de werkgevers zelf. Door hun rechtstreekse betrokkenheid bij de coöperatie garanderen ze dat die tegemoet komt aan gemeenschappelijke noden.

De coöperaties vormen een tegengewicht voor de grote multinationals. Consumenten nemen het heft opnieuw in eigen handen. Ze drukken de prijzen door de handen in mekaar te slaan en ze wegen echt op de markt. Werknemers krijgen opnieuw vat op hun werk. Ze zijn niet meer de speelbal van beslissingscentra in een ver buitenland, ze nemen de beslissingen zelf.

De succesvolle groepsaankopen voor energie zijn het beste bewijs dat ze in de lift zitten. Het zijn de leden die coöperaties dragen, maar de overheid kan het model wel stimuleren. Om coöperatief ondernemen nog meer kansen te geven, zorgen we voor een stevig wettelijk kader dat de coöperaties erkent, hun rol vastlegt en hun maatschappelijke meerwaarde valideert.

1. Inleiding

Door de toenemende globalisering groeit niet alleen de afstand tussen werknemers en de onderneming waar ze voor werken – vaak met beslissingscentra ergens in het buitenland – maar ook tussen consumenten en die ondernemingen. Die wisselen voortdurend van eigenaar, hun waarde is onderhevig aan de grillen van de financiële markt.

Om hun winsten te handhaven, kunnen bedrijfsleiders de prijs van hun producten en diensten de hoogte in jagen of de kosten drukken door taken te herlokalisieren en mensen af te danken. Vaak met een pervers effect. Toen Ford aankondigde zijn fabriek in Genk te sluiten, waardoor alles samen zo’n 10.000 jobs zullen verdwijnen, steeg de waarde van het bedrijf op de beurs quasi onmiddellijk. Door het succes in Noord-Amerika zitten de winstmarges bij Ford op een recordhoogte; de onderneming verdubbelt het dividend voor de aandeelhouders.

Het huidige economisch model wordt sinds de financieel-economische crisis wereldwijd in vraag gesteld. Die evolutie schept kansen voor duurzame alternatieven. We kunnen en willen niet concurreren met de rest van de wereld door mee te gaan in de logica van de race to the bottom, het verlagen van sociale en ecologische standaarden voor winst. Onze boodschap is dan ook duidelijk: we moeten evolueren naar een sociale markteconomie.

Coöperaties kunnen helpen een duurzame economie uit te bouwen die de nodige welvaart meebrengt, die efficiënt functioneert en waar de samenleving opnieuw grip op krijgt. There is an alternative.

1.1. Resoluties

1.1.1. Coöperaties werken en zijn een alternatief voor de uitbouw van een duurzame economie.

1.1.2. Coöperaties denken aan meer dan alleen dividenden.

1.2.3. Om coöperaties een kans te geven, is het aanpassen van de wetgeving noodzakelijk.

2. De coöperatieve beweging

De toegenomen behoefte aan lokale verankering van het aandelenkapitaal, en dus ook de controle van de onderneming, hebben de coöperatie opnieuw op de radar gebracht. Door hun dubbele rol van eigenaar en gebruiker behouden coöperanten immers de controle over de onderneming. Een maatschappelijk ruim gespreid aandeelhouderschap kan in bepaalde sectoren de lokale verankering van ondernemingen garanderen.

Vertrekkende vanuit een concrete doelstelling zoals kwaliteit, prijs of toegankelijkheid trachten coöperaties de maatschappelijke problemen aan te pakken met een gedeeld economisch project. Coöperaties concentreren zich op de reële economie, op het creëren van echte welvaart door het produceren en aanbieden van maatschappelijk nuttige goederen en diensten.

A. Waarom een coöperatief model?

Wij zijn geen voorstander van een systeem dat enkel en alleen gestoeld is op winstmaximalisatie en willen evolueren naar een duurzamer, socialer model. Coöperaties zijn hier een alternatief.

A.1. Coöperatief ondernemen is tijdloos. Het raakt niet uit de mode, ook al wordt soms anders beweerd. Het past in elk tijdvak en bij elke tijdsgeslacht.

A.2. Het coöperatieve model is flexibel. Het is uiterst geschikt om in te spelen op veranderende maatschappelijke tendensen: het groeiend milieubewustzijn, de toenemende nood aan gecombineerde vormen van wonen en zorg, en de stijgende interesse in lokale, authentieke producten.

A.3. Coöperatief ondernemen helpt heel veel mensen tegelijk vooruit. Het biedt een concrete oplossing voor een nood of een probleem die vele mensen hebben, maar die ze elk apart niet zo goed zouden kunnen oplossen. Coöperatief ondernemen is verantwoordelijkheid delen en gezamenlijke antwoorden vinden op gedeelde noden.

A.4. Die manier van ondernemen biedt ook maatschappelijke winst. Wie in zo'n verhaal mee stapt, heeft iets te zeggen in de onderneming, deelt mee in de centen, bepaalt mee het beleid. Dat zorgt voor betrokkenheid en vertrouwen.

Door mee te stappen in het coöperatieve verhaal, werk je mee aan een 'socialere' economie en aan een betere samenleving, waar mens en milieu evenveel waard zijn als economische winst.

A.5. Coöperatief ondernemen is een slimme mix tussen economische, ecologische en sociale winsten. Dat maakt ook dat zo'n ondernemingen een stevig fundament hebben, waardoor ze goed kunnen mee surfen op economische golfbewegingen en zelfs schokken kunnen verdragen.

Voordelen coöperatief ondernemen:

1. Geen nadelen van beursgenoteerd bedrijf
2. Lokale verankering (eigenaarschap en controle op coöperatie)
3. Schaalvoordelen
4. Versterking onderhandelingsmacht
5. Opvullen van een marktvacuüm
6. Markttransparantie creëren
7. Betere dienstverlening
8. Winsten worden terug geïnvesteerd in bedrijf
9. Duurzaam businessmodel
10. Meer betrokkenheid
11. Democratische besluitvorming

B. Basiswaarden en principes voor coöperatief ondernemen

Coöperaties kunnen terugvallen op een eenduidig kader van waarden en normen, dat opgesteld werd in de schoot van de International Co-operative Alliance (ICA). Dit is een koepelorganisatie die de belangen van de coöperaties in de wereld vertegenwoordigt, en 294 ledenorganisaties in 94 staten verenigt die actief zijn in talrijke economische sectoren. Tijdens haar eeuwviering in 1995 presenteerde de ICA een geactualiseerde invulling van de basiswaarden en principes voor coöperatief ondernemen. Deze basiswaarden en principes worden wereldwijd als maatstaf voor coöperatief ondernemen gehanteerd.

ICA-principes

1. Vrijwillig en open lidmaatschap
2. Democratische controle door de leden
3. Economische participatie door de leden
4. Autonomie en onafhankelijkheid
5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking
6. Samenwerking tussen coöperaties
7. Aandacht voor de gemeenschap

C. Sterk merk

Als we voorbeelden uit het binnen- en buitenland bekijken zien we dat de coöperatie een sterk merk is. Wereldwijd stellen coöperaties 100 miljoen mensen tewerk, dat is 20 procent meer dan alle multinationals samen. Alle coöperaties samen tellen ook meer dan 1 miljard leden, 3 keer meer dan het aantal aandeelhouders op de beurs.

De voorbije jaren hebben ook de belangrijkste internationale instellingen het coöperatief model omarmd. Zij roepen hun leden op om deze vorm krachtig te ondersteunen.

C.1. Verenigde Naties

De Algemene Vergadering van de VN riep 2012 uit tot het Jaar van de Coöperatie. Zij vraagt daarbij:

- C.1.1. maatregelen te nemen voor en de creatie van een ondersteunende en faciliterende omgeving voor coöperatief ondernemen,
- C.2.2. het publiek meer bewust te maken van de belangrijke bijdrage die coöperaties leveren op het vlak van tewerkstelling en socio-economische ontwikkeling,

C.3.3.wetenschappelijk onderzoek te doen en statistische gegevens te verzamelen over de activiteiten van coöperaties en hun socio-economische impact.

C.2.Internationale Arbeidsorganisatie

De IAO erkende in 2002 de toegevoegde waarde die coöperaties op economisch, maar ook op maatschappelijk vlak kunnen leveren. In haar aanbeveling 193 roept ze overheden, werkgeversorganisaties en vakbonden op om de ontwikkeling van coöperaties te ondersteunen.

C.3.Europese Commissie

Omdat de leden van een coöperatie zowel eigenaar als gebruiker zijn, beveelt de Europese Commissie deze vennootschapsvorm aan als een ideaal instrument om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Financiële winst is ondergeschikt aan maatschappelijke winst. Dat is net de duurzaamheid van het systeem.

D. Inspiratie uit het buitenland

Ook al is winst maken niet het eerste doel, toch slagen de coöperaties erin zich sterk te houden in tijden van economische crisis. In Italië hebben de twee grootste koepelfederaties van coöperaties hun werkgelegenheid tussen 2008 en 2011 zien stijgen van 5,5% naar 9,3%. In Groot-Brittannië boekte de sector in diezelfde crisisjaren een groei van 21%, terwijl de Britse economie er met 4 procent op achteruit ging.

Hieronder enkele sprekende voorbeelden van coöperatief succes in het buitenland.

D.1. Mondragón

De grote bekende coöperatie Mondragón in Baskenland is het bewijs dat coöperatieve solidariteit werkt. Elke werknemer is er mede-eigenaar en er wordt samen beslist welke keuzes het bedrijf moet maken. De Mondragón-groep is een federatie van zo'n 255 coöperatieve bedrijven. Ze heeft zowel industriële-, financiële- als distributieactiviteiten, draait een omzet van bijna 15 miljard euro en er werken bijna 84.000 mensen. Ieder van hen heeft gelijk stemrecht en investeert een kapitaal in de coöperatie waar ze rente op krijgen. Bovendien kan de best betaalde manager hoogstens 6 keer het loon van zijn laagstbetaalde collega verdienen.

Onderzoek heeft aangetoond dat het Mondragón-experiment een aantal zeer lovenswaardige resultaten bereikt heeft. Zo slaagt de federatie erin om de werkloosheid laag te houden, en zo de lokale economie levendig en stabiel te houden. Zo kunnen de arbeiders van een fabriek in moeilijke perioden zelf kiezen hoe ze het bedrijf erdoor willen helpen. Meestal kiezen ze inkomensmatiging boven ontslagen, desnoods proberen ze werknemers over te plaatsen naar andere takken van de federatie. De federatie combineert ook een meer egalitaire manier van beloning met een grotere effectieve controle en invloed in de strategie van het bedrijf.

Doordat de Caja Laboral Popular, de bank die de spil is van het coöperatievennetwerk, een zogenaamde entrepreneurial division (deze divisie doet onderzoek naar de efficiëntie van de takken, zoekt oplossingen voor problemen, ondersteunt en helpt met nieuwe initiatieven,...) heeft opgericht, slaagt de federatie erin om te blijven uitbreiden, innoveren en nieuwe initiatieven te stimuleren.

D.2.Groot-Brittannië

Coöperaties zijn springlevend aan de andere kant van het Kanaal. Mutuo, een organisatie die coöperatieve organisatievormen promoot bij beleidsverantwoordelijken en opiniemakers, speelt daar een belangrijke rol in. Met haar manifest Mutuo Manifesto overtuigde ze zowel de politieke partijen van de linker- als de rechterflank.

De aanpak ging als volgt:

D.2.1. Creëer een politieke consensus over partijgrenzen heen over de voordelen van coöperaties.

D.2.2. Maak een shopping list van gewenst beleid voor de regering.

3. Beïnvloed politieke partijen om een coöperatief-vriendelijk beleid op te nemen in hun programma.

Het manifest was een succes en creëerde een ondersteunende wetgeving, een nieuwe golf van coöperaties en twee miljoen nieuwe coöperanten. Mutuo hielp ook alternatieve coöperatieve modellen op te zetten voor het verlenen van diensten van algemeen belang. Zo adviseerde de organisatie de Britse regering om de post om te vormen tot een coöperatie.

E. Coöperaties blijven/blijken telkens het antwoord op economische malaise

Coöperaties gaan al lang mee. We kunnen doorheen de tijd drie golven onderscheiden. De eerste golf ging uit van de arbeidersbeweging. Wevers en ambachtslieden zochten een antwoord op het beenharde kapitalisme van de negentiende eeuw. De sociale beweging wilde het leven van haar leden verbeteren door samen voedsel of medicijnen aan te kopen, of door het mogelijk te maken te sparen in eigen banken.

De bekendste coöperatie was de Vooruit, die in 1880 ontstond. Terwijl de Vooruit van start ging met een startkapitaal van omgerekend 50 euro - bijeen gespaard door 300 arbeiders die 0,5 frank per week opzij zetten - omvatte de coöperatie tegen 1883 naast een bakkerij ook een winkel. Tegen 1914 telde de Vooruit 2 grote gebouwen, een grootwarenhuis met 4 bijhuizen, een schoenfabriek, 23 kruidenierswinkels, 7 apotheken, een brouwerij,... Vanaf het einde van de 19e eeuw zagen ook de spaar- en verzekeringsmaatschappijen het daglicht: de Sociale Voorzorg, Coop-Deposito's, de Belgische Arbeiderscoöperatie-Centrale Depositokas (BAC) vormden al vlug de ruggengraat van de socialistische en de christelijke arbeidersbeweging.

In de grote steden in Vlaanderen werd het voorbeeld van de Vooruit al snel gevolgd. Over het hele land richtten arbeiders coöperatieve bedrijven op: bakkerijen, apotheken, kledingzaken,... Er kwamen zelfs eigen, 'rode' textiel fabrieken. Sluitstuk was de oprichting van de Bank van de Arbeid, in 1913. De euforie van de jaren na de oorlog duurde echter niet lang. Door de beurscrash van 1929 en de economische crisis stortte de structuur gedeeltelijk in. De coöperatieën en rode fabrieken kregen het moeilijk. De Bank van de Arbeid moest in 1934 haar deuren sluiten.

Eind jaren '70 kwam er een heropleving van de sociale economie. De gevolgen van de economische crisis waren ook hier de katalysator: de werkgelegenheid slonk en het gevaar van definitieve uitsluiting uit het beroepsleven tekende zich voor een deel van de bevolking alsmaar scherper af. Als reactie op deze toestand komt een dynamiek op gang, met duidelijk kenmerken: in eigen beheer werk scheppen, ongelijkheden verminderen, aan onbevredigde behoeften beantwoorden, in het bijzonder van de minder bemiddelde bevolkingsgroepen, democratie en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Maar al is de coöperatieve geest er wel degelijk, toch neemt hij niet altijd deze rechtsvorm aan. Zo wordt er vaak gekozen voor een vzw-structuur, onder andere wegens het ontbreken van startkapitaal.

Momenteel nemen we een derde golf waar van initiatieven die op een sociale en groene manier te werk gaan, en participatie en efficiëntie combineren. Ze spelen doorgaans in op nieuwe niches die de markt of de overheid niet invullen.

F. Coöperatieve energie samen maken of aankopen

Een zichtbaar voorbeeld van deze nieuwe golf coöperaties is het antwoord op de gefaalde liberalisering van de energiesector en de noodzaak aan groene energie. Consumenten bundelden de krachten om samen goedkopere groene energie te kunnen aankopen en opnieuw greep te krijgen op de markt.

F.1. Samen Sterker

Samen Sterker - een samenwerking tussen sp.a, ABVV en Bond Moyson - is een erkende coöperatie die groepsaankopen organiseert. Ze werd opgestart om de torenhoge energiefacturen te beperken, drempels van een overstap weg te werken en waar nodig de juridische ondersteuning te bieden.

Door elektriciteit, gas en stookolie in groep aan te kopen, kan de coöperatie de scherpste prijs van het moment op de markt bedingen. Zo krijgen consumenten meer financiële ademruimte. Op die manier wil Samen Sterker niet alleen prijzen helpen verlagen, maar ook armoede helpen bestrijden. Bovendien informeert de coöperatie mensen ook over tegemoetkomingen of andere initiatieven waarop ze op hun dagelijkse uitgaven kunnen besparen.

Ondertussen organiseert Samen Sterker al groepsaankopen voor autoverzekeringen, brandhout, condensatieketels, hoogrendementsglas, dakisolatie, spouwmuurisolatie, mazout, gas en elektriciteit en herverdeelt ze luieroverschotten voor gezinnen met een beperkt inkomen.

F.2. Ecopower

Ecopower is een succesvolle energiecoöperatie met zowat 40.000 leden. Deze stroomleverancier werkt volgens de coöperatieve principes: geen aandeelhouders die uitsluitend op winst uit zijn maar coöperanten die het hele plaatje in de gaten houden: groene, ecologische stroom leveren tegen scherpe prijzen. Consumenten kopen goedkopere stroom, werknemers werken voor zichzelf, en het bedrijf gaat de concurrentie aan met mastodonten als Electrabel. Ecopower fungeert op die manier als prijsbrekers en helpt de vrije concurrentie op de energiemarkt te bewerkstelligen.

Ecopower ontwikkelt eigen projecten, maar investeert ook in projecten van lokale initiatiefgroepen, lokale coöperaties, gemeentebesturen en privébedrijven. Het bedrijf levert groene stroom aan haar coöperanten én de coöperanten van andere coöperaties waarmee samengewerkt wordt.

3. Een duw in de rug voor de coöperaties

In België zijn er momenteel ongeveer 26.000 coöperatieve vennootschappen, waarvan er slechts een 500-tal erkend zijn. En daar zijn verschillende redenen voor.

3.1. Nationale Raad voor de Coöperatie

De erkenning gebeurt door de verouderde(*) Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC). De NRC werd in 1955 opgericht door de overheid om de coöperatieve idee te verspreiden en in stand te houden. Dit

had te maken met het vrijblijvende karakter van de oorspronkelijke vennootschapswetgeving uit 1873(**): wie een coöperatie oprichtte, werkte niet noodzakelijk volgens de coöperatieve principes(***). Bovendien zorgt de zeer liberale wetgeving er nog steeds voor dat malafide bedrijven gretig gebruik maken van deze ondernemingsvorm.

(*Minister Vande Lanotte werkt momenteel aan een modernisering van deze Raad)

(**Deze wet was erg liberaal. Hij vermeldde enkel dat een coöperatieve vennootschap een ondernemingsvorm is met een veranderlijk aantal vennoten en een veranderlijk kapitaal en omschreef eenvoudige en laagdrempelige oprichtingsvoorwaarden. Nergens is er sprake van coöperatieve principes.)

(***)In de top 100 van grootste Belgische coöperaties zitten een heel aantal van die niet-coöperatieve coöperaties. Het bedrijf Swift staat bijvoorbeeld op plaats vijf en draait een omzet van 516 miljoen euro. Swift is een bedrijf dat het internationale financiële dataverkeer tussen banken op zich neemt met als vennoten meer dan 10 000 financiële instellingen uit de hele wereld. Dit toont meteen aan dat in België de juridische structuur van een coöperatie ook heel aantrekkelijk is voor wie niet wakker ligt van de coöperatieve principes.)

Een erkenning van de NRC wordt dus gezien als een soort kwaliteitslabel dat gepaard gaat met kleine fiscale voordelen. Maar de erkenningsvoorwaarden en- voordelen dateren uit de jaren '60 en zijn dus achterhaald. Coöperaties zijn niet vertrouwd met een mogelijke erkenning of kiezen bewust voor de vrijheid die de niet-erkende ondernemingsvorm met zich meebrengt. Bovendien zijn de voordelen van erkenning weinig aantrekkelijk en niet voor iedereen relevant.

3.2. Vso

Sinds 1995 telt het vennootschapsrecht ook de vennootschap met sociaal oogmerk (vso). De vso werd daarbij opgevat als de vennootschapsrechtelijke variant van de vzw. Kenmerkend aan de vso is dat het geen zelfstandige rechtsvorm is, maar een toevoeging aan een bestaande rechtsvorm. Met andere woorden: je richt eerst een vennootschap op – en dat kan een nv, bvba, cvba, cvoa,... zijn – en daarna kan je die een sociaal oogmerk toekennen.(****)

(**** Een vennootschap met sociaal oogmerk start je in de eerste plaats omdat je een maatschappelijk doel wil bereiken via een economische activiteit, waarbij je tegelijk geen of slechts een beperkte verrijking van de vennoten nastreeft. Het is meer een brug tussen de vzw en de klassieke handelsvennootschap.)

Omdat het coöperatieve gedachtengoed het meest aansluit bij zo'n sociale vennootschap en omdat een aantal van de voorwaarden voor een vso gelijk zijn aan de voorwaarden voor een erkenning door de Nationale raad van de Coöperatie gaat het meestal om coöperatieve ondernemingen.

Door het aannemen van een vso-statuuut wordt duidelijk dat het algemene belang primeert. Daardoor gaan ze nog net iets verder dan een coöperatie, waarbij de focus op de leden ligt. De 'aandacht voor de gemeenschap' (jobs voor kansengroepen, financieren van projecten in het Zuiden, ondersteunen van eerlijke handel, zorg voor het milieu...) krijgt veel aandacht in de voorwaarden voor het vso-statuuut. Zo moeten vennootschappen met sociaal oogmerk dat oogmerk nauwkeurig omschrijven in hun statuten, moeten ze de winsten in hoofdzaak besteden aan dit sociaal oogmerk en moeten ze jaarlijks een speciaal verslag opstellen waarin ze vermelden op welke wijze de vennootschap het gestelde sociaal oogmerk heeft verwezenlijkt.

3.3. Resoluties:

Beloon de 'echte' coöperaties. Als we coöperaties voluit de kans willen geven om een echt duurzaam economisch alternatief (*****) te bieden, moeten we een wettelijk kader scheppen.

(*****) Minister Van den Bossche heeft d.m.v. een aantal initiatieven al een groter maatschappelijk draagvlak gecreëerd voor het coöperatief ondernemen (portalsite www.cooperatiefvlaanderen.be, gerichte ondersteuning, VIONA-onderzoek, call 2011 en 2012 voor coöperatieve projecten)

Dan:

3.3.1. Dient de verouderde wetgeving herschreven te worden. Wij pleiten voor een opname van dividendbeperking, democratie en aandacht voor de gemeenschap.

3.3.2. Willen we een aanpassing van de – te vrijblijvende – wet rond coöperaties die Arco-scenario's in de toekomst onmogelijk moet maken. Het geld van vennoten dient in geen geval om te speculeren.

3.3.3. Moet er ook een herziening komen van de erkenningsvoorwaarden- en voordelen.

3.3.4. Moet het oprichten van een coöperatie in bepaalde sectoren toegankelijker worden. Dit kan door subsidies of een aanpassing van de wetgeving.

3.3.5. Komt er ook een overgangperiode voor de niet-erkende coöperaties. Zij moeten de kans krijgen om zich om te vormen tot een erkende coöperatie of een andere ondernemingsvorm aan te nemen.

3.4. Onbekend maakt onbemind

De mist en onduidelijkheid die rond deze ondernemingsvorm hangt moet verdwijnen. Coöperaties moeten als een waardig alternatief⁵ gezien worden, want dat zijn ze ook.

Een hinderpaal hierbij is het imago dat coöperaties met zich meezeulen, met Arco als voorbeeld bij uitstek. De coöperatie is bovendien een blinde vlek in ons onderwijs, in startersgidsen voor ondernemers, maar ook in wetgevend werk. Bovendien zijn de (fiscale) voordelen die een erkenning met zich meebrengen veel te beperkt in vergelijking met het maatschappelijk potentieel dat deze ondernemingsvormen te bieden hebben.

Noch in het onderwijs, noch door zelfstandigenorganisaties, noch in het maatschappelijk debat, noch vanuit het beleid worden coöperaties als valabel alternatief naar voor geschoven wanneer men als startende ondernemer een werkvorm moet kiezen. Ook cijfers en onderzoek over coöperaties in ons land zijn schaars.

3.5. Resoluties:

3.5.1. Pleiten we voor het stimuleren van structurele samenwerking tussen erkende coöperaties.

3.5.2. Moet meer onderzoek komen naar het coöperatieve werkveld. De overheid moet meer middelen uittrekken voor onderzoek naar duurzame economieën. Die kennis is onontbeerlijk om de duurzame ondernemingsvormen bij het grote publiek bekend te maken.

3.5.3. Door de vele gesprekken met mensen uit het coöperatieve werkveld en ver daarbuiten bleek dat er een hiaat zit in de talrijke onderwijsrichtingen wat coöperatief ondernemen betreft. We pleiten daarom voor

3.5.4. Een cursus ondernemen in de middelbare school waarbij de focus niet ligt op winstmaximalisatie, maar wel op menselijk/ecologisch/ethisch ondernemen en maatschappelijke winst.

3.5.5. Meer focus op andere vennootschapsvormen zoals coöperaties en vso's.

3.5.6. Dit dient ook te gebeuren bij de relevante opleidingen in het hoger onderwijs

3.6. Verhoog de zichtbaarheid

Iedereen van ons koopt af en toe wel coöperatieve producten, zelf zonder dat men er weet van heeft. Wie van ons weet dat de paterskaas Pas de Rouge coöperatieve kaas is? Of dat de Inza melk door de coöperatieve Milcobel wordt gemaakt? Of dat de Tomabel tomaatjes en aardbeien van coöperatieve veilingen komen? Een zichtbaar label zou de herkenbaarheid van deze producten al kunnen verhogen.

In GB heeft de coöperatieve beweging forse vooruitgang geboekt door de overgrote meerderheid te groeperen in één economische groep The Co-operative Group en coöperatieve producten, diensten en instellingen een uniek Cooplabel te geven. In België blijft het coöperatieve veld echter erg gefragmenteerd.

Sinds 2002 is ook de domeinnaam .coop beschikbaar. De gedachte erachter was dat coöperaties zichzelf zo konden onderscheiden en hun zichtbaarheid konden vergroten. Het gaat op dit moment om 23 vastgelegde coop-domeinnamen in België; in Frankrijk betreft het meer dan 450 namen, in de Verenigde Staten meer dan 2.150 websites. Er zijn inmiddels ook nieuwe methoden. Zo heeft onder meer Co-operatives UK een app ontwikkeld waarmee via de mobiele telefoon coöperaties in het Verenigd Koninkrijk gemakkelijk te vinden zijn. Coöperaties in de Verenigde Staten hebben ook een online -gids ingericht.

3.7.Resolutie

De zichtbaarheid van erkende coöperaties moet verhoogd worden. Dat kan onder andere door

3.7.1.Een herkenbaar label

3.7.2.De extensie .coop te gebruiken. Deze extensie moet gepromoot worden om te vermijden dat de mensen de weg niet meer vinden naar de organisatie. Eventueel met een doorverbinding van .be naar .coop.

3.7.3.Bovenstaande app die in het Verenigd Koninkrijk ontwikkeld is ook in te voeren. Op die manier kan men makkelijk erkende coöperaties in de buurt terugvinden.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.6. Gezonde banken, veilig spaargeld

"Van alle manieren om een bank te organiseren, is diegene die we vandaag hebben de allerslechtste. Verandering is onvermijdelijk. De vraag is alleen of we een betere manier vinden voor de volgende generatie getekend wordt door een nog grotere crisis."

Mervyn King, gouverneur van de Bank of England

"Het bankmodel is niet veranderd met als gevolg dat als de economie weer optrekt en als er weer interessante dingen te doen zijn, men weer te grote risico's zal nemen. Dat komt omdat men te weinig in de richting is gegaan van splitsing tussen zaken- en spaarbanken. Het zal dus in de toekomst opnieuw gebeuren, tenzij we structureel veel verder gaan, namelijk terug naar het traditioneel bankieren."

Professor Paul De Grauwe

Samenvatting

Banken moeten opnieuw doen wat ze horen te doen: spaargeld op een veilige en transparante manier beheren, en zuurstof geven aan de economie. We willen hun maatschappelijke functie herstellen. Daarvoor moeten we ons bancaire systeem helemaal hertekenen. Back to basics, na de grote bankencrash van 2008 en 2009, met een grote focus op consumentenbescherming en banktoezicht.

Om een nieuwe bankencrisis te vermijden, willen we de banken splitsen in spaarbanken en zakenbanken. Zo garanderen we dat de banken niet meer speculeren met de spaarcenten van hun klanten. Het spaargeld is te allen tijde beschermd, de zakenbanken draaien zelf op voor de risico's die ze nemen. De belastingbetaler zal niet meer opdraaien voor hun verliezen. We nemen het zekere voor het onzekere: het toezicht op de banken wordt opgedreven en verstrengd.

Als banken zich opnieuw toeleggen op hun kerntaken en afstappen van het winstbejag op heel korte termijn, komt er meer ruimte voor de kleinere spelers die op een duurzame manier bankieren. Een diverser bankenlandschap beschermt de consument nog beter en biedt de reële economie een sterkere ondersteuning. In economisch moeilijke tijden kunnen alternatieve financieringsbronnen als de volkslening en de publieke investeringsbank extra middelen vrijmaken voor projecten met een maatschappelijke meerwaarde en voor KMO's die moeilijk aan een lening geraken.

1. Inleiding

Als we de namen Fortis, Dexia, KBC en Belfius laten vallen, denken mensen ongetwijfeld aan "de banken die we moesten redden met ons belastinggeld". En dat is ook niet abnormaal. Sinds 2008 hebben we 18,5 miljard euro in het kapitaal van een aantal financiële instellingen geïnvesteerd en 8,6 miljard euro aan diezelfde sector geleend. Om nog maar te zwijgen van de 138 miljard euro aan waarborgen die de voorbije jaren gegeven zijn. Allemaal om te voorkomen dat het systeem omviel, en de impact nog oneindig veel groter zou zijn.

Onze universele banken werden meegesleurd in winstbejag, speculatie en overdreven risicogedrag. Ze stapten geleidelijk af van hun kerntaak: spaargeld ophalen en beheren, en geld investeren in de economie. Het systeem was gedoemd om te falen en de verliezen werden uiteindelijk afgewimpeld op de belastingbetaler.

Daarom is het dringend tijd om een aantal zaken op een grondige manier te hertekenen. Om een hervorming door te voeren die veiligheid en transparantie brengt voor de spaarders, stabiele werkgelegenheid voor het bankpersoneel en zuurstof voor de economie. Niet meer de race naar de grootste bank, de fermste bonus en het strafste dividend, maar een duurzaam bancair systeem.

1.1. Resoluties

1.1.1. Een duurzaam bancair systeem ziet geld als instrument voor de ontwikkeling naar een duurzame en sociaal rechtvaardige samenleving.

1.1.2. Waarbij ons spaargeld te allen tijde gevrijwaard wordt van speculanten.

1.1.3. Waarbij plaats is voor meer en alternatieve spelers.

1.1.4. En die ten dienste staat van de consument en de ondernemer.

2. De internationalisering van de financiële sector, gedoemd om te falen

Op het einde van de jaren '80 opende Europa de grenzen tussen de verschillende lidstaten. Het werd voor banken in de EU mogelijk om in andere EU-landen activiteiten te ontplooien, wat zorgde voor een grote interesse van buitenlandse banken in de Belgische markt en haar hondstrouwe spaarderspubliek. De concurrentie was hevig en de winstmarges van de Belgische banken kwamen onder druk. Om hun inkomsten op peil te houden, moesten ze op zoek naar alternatieven. Het buitenland werd een interessante markt om nieuwe activiteiten te ontplooien.

Onder meer door de toenemende globalisering begonnen meer en meer ondernemingen hun weg naar de financiële markten te vinden als alternatief voor de financiering via dure kredieten. De financiële innovatie leidde uiteindelijk tot het gebruik van verschillende afgeleide producten die de banken buiten hun handelsbalansen konden houden. Ze gingen die vervolgens nog eens verpakken, herverpakken en doorverkopen tot het voor niemand nog duidelijk was wat het risico was en waar dat risico zich situeerde. De bankiers werden door hun aandeelhouders gestimuleerd om op korte termijn te denken: hoe meer geld ze binnenhaalden, hoe groter hun bonus. Het langetermijndenken werd compleet verwaarloosd.

Ook onze banken gingen mee in dit verhaal en werden groter, onveiliger en oncontroleerbaarder. Zo groot en zo oncontroleerbaar dat de overheden wel moesten ingrijpen toen ze op instorten stonden, om te vermijden dat ze de hele economie meesleurd in hun val.

We kunnen de oorzaken van de financiële crisis als volgt samenvatten:

- Het nationaal banktoezicht werkte niet.
- Financiële conglomeraten werden 'too big to fail' en 'too big to manage'.
- De bankiers werden door het verloningsysteem en hun aandeelhouders aangezet om op korte termijn te denken.
- De grote schuldfinanciering op de interbankenmarkt creëerde een hefboomeffect waardoor het systeemrisico toenam.

- De duurzaamheid van het systeem was ondergeschikt aan de winsten en bonussen.

2.1. Evaluatie na 5 jaar financiële crisis

We merkten de afgelopen jaren dat veel financiële producten te complex waren en zelfs door de bankiers nauwelijks werden begrepen. Zo kwamen er veel te veel risico's terecht in het banksysteem, en bij consumenten die meegingen in het verkooppraatje van de bankier. Gevolg: de overheid moest actief ingrijpen om de spaarders en de economie te beschermen. De Europese Commissie keurde tussen 2008 en 2011 voor een astronomisch bedrag van meer dan 4,3 triljoen euro aan staatssteun goed om de banken te redden.

Wanneer we de balans opmaken van vijf jaar financiële crisis, zien we echter dat de hervormingen slechts zeer traag verlopen. De financiële sector legt de nodige creativiteit aan de dag om bestaande en nieuwe regelgeving te omzeilen.

Stilletjes aan komt op Europees niveau toch schot in de zaak. Ondertussen werden strengere regels opgelegd voor ratingagentschappen, komen systemische banken onder toezicht te staan van de Europese Centrale Bank (ECB), krijgen we eindelijk een financiële transactietaks, worden investeerders beter beschermd, worden bonussen voor het topmanagement sterk ingeperkt en komen er vanaf 2014 strengere liquiditeitsvereisten voor banken...

Ook onze minister van consumentenzaken, Johan Vande Lanotte, zat niet stil en nam onlangs een reeks nieuwe maatregelen die de consument beter informeren en beschermen, en de slagkracht van de financiële toezichthouder FSMA vergroot (met onder andere burgerlijke sancties, mystery shoppers, verbod op de commercialisering van bepaalde producten, en een label dat aangeeft hoe risicovol ze zijn).

De internationale bankenlobby is echter sterk. Dat werd onlangs bewezen toen Basel III fors werd versoepeld en uitgesteld (Basel III is een uitgebreide set van hervormingsmaatregelen, ontwikkeld door het internationaal Baselcomité voor banktoezicht om de regelgeving, het toezicht en het risicobeheer van de bancaire sector te versterken). Ondanks de waarschuwingskreten van internationale experts dat er méér nodig was in plaats van minder om nieuwe crisissen te vermijden. De versoepeling kwam er onder het voorwendsel dat de geplande regels het economisch herstel in de weg zouden zitten. Kleine kanttekening: het grote geld dient meestal om te speculeren, niet om de reële economie (slechts 20 procent) te ondersteunen. Daarenboven is het systeem nog steeds te complex, 'too big to fail' en wordt het nog steeds gedomineerd door de grote instellingen.

2.2. Resoluties:

2.2.1. Moeten we het momentum nu grijpen. Traag maar gestaag komen hervormingen op Europese en nationale schaal erdoor. We mogen niet bij de pakken blijven zitten en moeten als overheid duidelijke keuzes maken. Twijfel hierover leidt alleen tot vertraging en uiteindelijk tot business as usual.

2.2.2. Maken we duidelijke keuzes die ervoor zorgen dat we evolueren naar een duurzaam bancaire systeem, waardoor de belastingbetaler dergelijke factuur niet meer krijgt voorgeschoteld.

3. De banken in het Vlaanderen van Morgen

Deze crisis herinnerde ons aan het grote belang van stabiele banken voor de veiligheid van ons eerlijk verdiend spaargeld. Daarom hebben we nood aan een verandering van het bancaire systeem, zodat het zijn socio-economische taak op een veilige manier kan hernemen. Een werkwijze waarin de spaarder en de belegger, en hun bescherming, opnieuw centraal staan.

We pleiten voor een concreet model dat bestaat uit vier luiken die op het hoogst mogelijke niveau moeten worden uitgevoerd:

3.1. Resolutie:

3.1.1. Veilige spaarbanken in een gediversifieerd systeem

3.1.2. Goed werkend nationaal en Europees toezicht

3.2.3. Ondersteuning van de reële economie

3.2.4. Ethiek, professionalisme en transparantie in de bank

3.2. Veilige spaarbanken in een gediversifieerd systeem

Om onze welvaart te behouden is financiële stabiliteit nodig. Daarom dringen we al sinds het begin van de financiële crisis aan op een splitsing tussen zaken- en spaarbanken. Op die manier worden er geen risico's meer genomen met spaargeld, en is dat gegarandeerd veilig wanneer de zakenbank in de problemen komt door die risico's. Wereldwijd worden rapporten uitgebracht die aantonen dat splitsen de stabiliteit van het systeem ten goede komt, voor een gelijk speelveld zorgt en nieuwe crisissen in de toekomst een stuk onwaarschijnlijker maakt. Dat zelfs landen als Groot-Brittannië en Zwitserland – die je moeilijk kunt verdenken van onvriendelijk te zijn voor hun banken – veel strengere regels opleggen, toont volgens ons aan dat het wel degelijk kan.

Na de aanzetten van onze buurlanden, Frankrijk en Duitsland, wordt het ook tijd om bij ons een duidelijke keuze te maken. De spaarbanken die een overheidsgarantie genieten moeten terug veilig en stabiel worden. Dit kan enkel door een zuivere splitsing.

3.2.1. Haalbaar

Na de jaren '30 werden banken ook gesplitst in zakenbanken en spaarbanken. De bedoeling was om zakenbanken niet meer toe te laten om met spaargeld risico's te nemen. Dit was de zogenaamde Glass-Steagall Act. Voortaan werd het klassiek bankieren streng gereguleerd en gecontroleerd in ruil voor bescherming door de overheid. De zakenbanken waren vrij, maar kregen geen steun van de overheid.

In de jaren '90 zijn de overheden wereldwijd overgaan tot een liberalisering van het bankwezen. De scheiding werd stelselmatig afgebouwd, wat resulteerde in de afschaffing van de Glass-Steagall Act. Hierdoor konden banken meer risico nemen met het geld van de spaarders. De sterke financiële lobby was er in geslaagd de sector te dereguleren. Ook de grenzen vervaagden en dat was het begin van de financiële conglomeraten. De scheiding werkte decennia aan een stuk uitstekend, en is zeker haalbaar.

3.2.2. Liefst samen, anders apart

Dat een splitsing enkel mogelijk zou zijn als ze op wereldwijd niveau ingevoerd wordt, is een fout uitgangspunt. Er zijn vele landen waar de scheiding vandaag nog steeds van kracht is en die de crisis relatief ongeschonden hebben doorstaan. Landen als Canada en India tonen hoe het moet. Canadese

banken moeten zich al jarenlang houden aan strengere kapitaalvereisten dan in andere landen het geval is. In India is basisbankieren nog de gewoonste zaak van de wereld.

Er zijn ook een aantal landen die kijken hoe ze de scheiding kunnen invoeren: Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland. We blijven ijveren om de splitsing door te voeren op het hoogst mogelijke niveau, dan is ze het doeltreffendst. Maar zelfs als de anderen niet volgen, moet België doorzetten met de splitsing van spaar- en zakenbanken. Samen als het kan, alleen als het moet.

3.2.3. Gedaan met het privatiseren van de winst en het socialiseren van de verliezen

Volgens de financiële sector zou een splitsing niet meer nodig zijn, aangezien de Belgische banken al een groot stuk van hun zaken- en marktactiviteiten afgestoten hebben, waardoor ze geen bedreiging meer vormen voor ons belastinggeld. We draaien de redenering om: als er geen zakenactiviteiten meer zijn, waarom wordt dan zo moeilijk gedaan over de splitsing? Als het nog toegelaten blijft, is de stap richting speculatie met spaarcenten snel terug gezet. Keer op keer vergeten we het verleden, en keer op keer zorgt dit voor een financiële crisis.

Het probleem met spaarbanken is dat de staat zich garant stelt voor een groot deel van de deposito's. Het effect is pervers. Als alles goed gaat, dan is de winst voor de bankiers. Als de risico's leiden tot verliezen, dan moet de staat de verliezen dekken. Heel comfortabel voor de banken, die niet worden afgestraft en zelf geen enkel risico nemen. Een splitsing doet de kost voor de belastingbetaler dan ook aanzienlijk verminderen.

3.2.4. Resolutie

We moeten dringend zaken- en spaarbanken splitsen, zodat spaarbanken hun maatschappelijke rol kunnen spelen, en zakenbanken niet langer een gratis verzekering van de samenleving moeten krijgen wanneer het misloopt.

3.2.5. Een gelijk speelveld zorgt voor een divers bancaire systeem

De privatisering en deregulering van de banksector kregen niet het gewenste resultaat. Eind jaren negentig waren schaalvergroting en internationalisering de ordewoorden in de financiële sector. De kleintjes moesten opgaan in grotere gehelen. België stapte uiteindelijk de 21e eeuw binnen met drie grote spelers. De diversiteit van het Europese banksysteem is sterk verminderd door de overheersing van een klein aantal zeer grote en complexe banken. Deze banken domineren het hele systeem, en kunnen het dus ook op hun eentje in levensgevaar brengen.

Een splitsing tussen spaar- en zakenbanken geeft ook andere, duurzame banken meer ruimte.

Grootbanken zullen niet langer de exclusieve macht hebben over ons financieel systeem. In België beschikken we al over banken met een duurzaam businessmodel.

Ze zijn niet alleen nuttig voor de samenleving, ze presteren ook beter dan de universele grootbanken. Dat is de voornaamste conclusie van een recente studie die werd uitgevoerd op vraag van de Global Alliance for Banking on Values. In vergelijking met de zogeheten 'systemische' grootbanken verlenen banken die zich toeleggen op duurzame ontwikkeling meer kredieten aan de reële economie: 70 procent van hun activa tegenover 38 procent. Ze halen ook een hoger rendement op hun eigen vermogen: 7,1 procent tegenover 6,6 procent.

3.2.6. Resoluties

3.2.6.1. Ons bancaire systeem moet evolueren naar een stabiel en dus een divers bankenlandschap.

3.2.6.2. Er moeten meer kansen komen voor ethische, duurzame en coöperatieve banken.

3.2.6.3. Er moet een duidelijk kader komen voor alternatieve banken, eventueel verduidelijkt met een label.

3.3. Goed werkend Europees en nationaal toezicht

Ons nationaal toezicht bleek niet aangepast aan de globalisering van de banksector, het holde achter banken aan die wereldwijd opereerden. De financiële innovatie zorgde er bovendien voor dat toezichthouders geen zicht meer hadden op de onderliggende risico's. Opvallend is dat er ook losser werd omgesprongen met de controle op grote financiële instellingen dan met het toezicht op de kleine spelers. Men achtte de grote spelers sterk genoeg terwijl de focus van de bankwereld zich verplaatste naar kortetermijnwinsten.

Een goed werkend nationaal en Europees toezicht is cruciaal voor gezonde en veilige banken. Het Europees toezicht op systemische banken is een stap in de goede richting. De 'ons kent ons'-mentaliteit wordt ingeperkt en men heeft beter zicht op grensoverschrijdende bankactiviteiten.

Het toezicht dient te allen tijde de basisfuncties van de banken te garanderen en de risico's in te perken bij alle financiële instellingen. Het dient er bovendien ook voor te zorgen dat bekwame mensen de banken besturen en het moet de nodige sancties kunnen nemen om de consument en belegger in te lichten en te beschermen.

Om deze taken te kunnen vervullen zijn onderstaande voorstellen noodzakelijk:

3.3.1. Resoluties

3.3.1.1. De Europese toezichthouder moet alle nieuwe financiële producten en diensten goedkeuren, vooraleer die op de markt mogen komen.

3.3.1.2. De Europese en nationale toezichthouder moet de basisbankdiensten veilig stellen. Toelaten dat spaargelden afgeleid worden naar de schaduw economie en/of naar belastingparadijzen horen daar niet bij.

3.3.1.3. De nationale en Europese toezichthouder moet slechte of te risicovolle producten bannen.

3.3.1.4. Er moet juiste, duidelijke en leesbare documentatie van financiële producten komen die de vergelijkbaarheid bevordert door middel van een uniforme financiële bijsluiting (beschrijving, voorwaarden, kosten, risico, fiscaal regime, verwacht rendement of rente,...).

3.3.1.5. Er moet een duidelijk label komen voor ethische en duurzame financiële producten.

3.3.1.6. Financiële vorming van spaarders en beleggers is van belang. Samen met de overheid dient de toezichthouder een educatieve functie te vervullen. Hiertoe behoort ook info m.b.t. het duurzaamheids- & casinogehalte van de betrokken banken en producten.

3.3.1.7. De staat en toezichthouder dienen zowel de spaarbank als de zakenbank goed te reguleren en controleren.

3.3.1.8. Als de toezichthouder merkt dat het product verkeerd werd verkocht of werd gemanipuleerd, kan hij eisen om alle klanten te compenseren voor het geleden verlies op zeer korte termijn.

3.3.1.9. Er moeten meer sanctioneringsmogelijkheden worden voorzien naar het management toe zoals een levenslang professioneel verbod en het teruggeven van vergoedingen verkregen in het verleden.

3.4. Economie ondersteunen, niet onderuithalen

Deregulering en het universeel bankenmodel hebben ervoor gezorgd dat banken liever investeren in speculatieve zaken die een enorme winst met zich meebrengen, dan geld te geven aan wie een huis bouwt of een onderneming begint. Dat tonen de cijfers aan van het Liikanen-rapport: slechts 20 à 25 procent van het geld bij de banken wordt gebruikt voor de financiering van de reële economie. Voor België is dat slechts 20 procent.

De toegang tot bankfinanciering voor kleine ondernemingen wordt steeds moeilijker. Zowat een kwart van de kmo's ervaart problemen gaande van strengere voorwaarden, stopzetten van kredietlijnen, tot hogere interesten en gebrekkige langetermijnfinanciering. Banken vormen echter de bloedsomloop van onze economie en zijn onontbeerlijk voor ondernemers die drie vierde van hun financiering bij de banken halen.

Er zijn maatregelen nodig om te garanderen dat banken ook in moeilijke omstandigheden hun rol als kredietverschaffer blijven spelen.

3.4.1. Andere financieringswijzen

Als de banken hun rol niet spelen en hun kerntaak verwaarlozen, moeten we voor alternatieve financieringsbronnen zorgen. Bronnen die geld pompen in de reële economie, en bedrijven ondersteunen om te investeren en jobs te creëren.

3.4.1.1. Volkslening

Voor grote, toekomstgerichte investeringen is de toegang tot financiering essentieel, maar wordt het ook steeds moeilijker om de volledige financiering rond te krijgen. Dat is nefast voor de groei en de werkgelegenheid in ons land.

De volkslening wil extra middelen mobiliseren voor grote projecten met een maatschappelijke meerwaarde, rechtstreeks bij de spaarders. We zien dat er historisch veel geld op de spaarboekjes staat: circa 238 miljard euro. Maar de spaarders twijfelen over hoe ze best hun spaargeld beleggen: het spaarboekje brengt weinig tot niets meer op; de financiële crisis heeft mensen onzeker gemaakt over andere vormen van beleggen. De volkslening biedt een zeker rendement, dat hoger ligt dan het spaarboekje. Het aanbieden van een zekere spaarmethode met een zeker rendement zou ongetwijfeld aan een maatschappelijke vraag tegemoetkomen. De volkslening zal worden gedekt door de depositobeschermingsregeling en zal de kenmerken vertonen van een traditioneel bancaire product.

3.4.1.2. Publieke Investeringsbank

De oprichting van een publieke investeringsbank ligt in het verlengde van de volkslening. Ze reikt een oplossing aan voor een drievoudig marktfalen:

1. Het teruggeschoefde aanbod van kmo-financiering opkrikken.
2. De ongelijkheid tussen kmo's en bedrijven wat betreft financiering opheffen.
3. Structurele hervormingen die de economie nodig heeft op de lange termijn nl. de transitie naar een duurzame economie enerzijds en het ondersteunen van innovatieve starters en snelgroeiers anderzijds.

3.4.2. Resoluties

3.4.2.1. Banken moeten hun maatschappelijke rol spelen en krediet verschaffen aan onze ondernemingen.

3.4.2.2. De volkslening, die zorgt voor een veilig spaarproduct en voor de financiering van toekomstgerichte projecten, is een waardig alternatief voor het spaarboekje.

3.4.2.3. We ijveren voor een publieke investeringsbank die zorgt voor de nodige anticyclische investeringen – dus ook en vooral wanneer de economie het slechter doet - en de transformatie naar een duurzame economie begeleidt.

3.5. Ethiek, professionalisme en transparantie in de bank

Consumenten verwachten van hun bank dat ze hun spaargeld er veilig kunnen wegzetten, met of zonder een goede rente. Daar hoort ook transparantie bij over wat de bank met die zuur verdiende spaarcentjes doet. Daarnaast verwachten consumenten eerlijke en begrijpbare informatie omtrent leningen en (duurzame) beleggingen. Een eerste cruciale voorwaarde is dat de bankbediende zelf begrijpt welke producten hij aan de man brengt – minder evident dan het lijkt - en het beleggingsprofiel van zijn klant kent. Dit alles uiteraard in combinatie met een goed contact en dito dienstverlening. De voorbije jaren was dit echter niet het geval.

De financiële instellingen zijn gedreven door winstmaximalisatie, afgestapt van hun kerntaken. In de praktijk vertaalde zich dat in directe en indirecte technieken om de druk op het commercieel personeel te verhogen. Door enerzijds harde verkoopdoelen te stellen, gekoppeld aan evaluaties, en anderzijds de beste verkopers met bonussen te verleiden, probeerden de banken hogere verkoopcijfers op korte termijn te realiseren. Ethiek en duurzaamheid waren ver te zoeken.

Ook aan de top van de banken, bij de CEO's en de voorzitters, moesten sommigen toegeven dat ze vaak niet begrepen waar ze eigenlijk mee bezig waren. Dat bewijst ondermeer het citaat van voormalig voorzitter van raad van bestuur van Fortis, Maurice Lippens: "Ik ben nooit bankier geweest en mijn kennis van die materie is relatief oppervlakkig". Als een bank als Fortis, die eind 2007 een balans had van maar liefst 231 procent van ons BBP, een dergelijk zwakke raad van bestuur had, is het niet verwonderlijk dat alarmbellen niet gingen rinkelen.

Wij willen daarom terug ethische, professionele en transparante banken. En dat willen we op deze manier bewerkstelligen:

3.5.1. Resoluties

3.5.1.1. Alle bestuurders en effectieve leiders dienen een volledige screening te doorstaan met mondelinge test waarbij de toezichthouder beoordeelt of hij/zij klaar is voor de functie, en niet meer de papieren test die vandaag nog steeds gebruikt wordt en ontoereikend is gebleken. Competenties en ervaring binnen de sector zijn daarbij van belang.

3.5.1.2. Verkopers die in rechtstreeks contact staan met de klant moeten hun producten begrijpen en instaan voor de correcte informatie – ook het risico – bij dat product.

3.5.1.3. We willen een mentaliteitswijziging in de financiële instellingen, door het vooropstellen van advies in plaats van verkoop. Correct en eerlijk advies leidt namelijk vanzelf tot verkoop, en vooral tot een klantenrelatie op lange termijn, in alle vertrouwen.

3.5.1.4. Financiële opleidingen moeten meer aandacht besteden aan de sociale verantwoordelijkheid van de financiële sector.

- 3.5.1.5. Een afdwingbaar MVO-beleid die gecontroleerd wordt door een onafhankelijk orgaan.
- 3.5.1.6. Geen bonussen of andere voordelen voor het halen van verkoopdoelstellingen en geen onderscheid meer in vergoedingen voor het verkopen van spaar- en beleggingsproducten.
- 3.5.1.7. Er moet een consistent systeem van bonussen en loonbeleid komen dat gelinkt wordt aan tewerkstelling, kwaliteit, personeelstevredenheid, ecologische voetafdruk. Bonussen moeten in elk geval op lange termijn worden berekend en in schijven worden uitgekeerd.
- 3.5.1.8. Banken mogen geen zaken doen met internationale belastingparadijzen.
- 3.5.1.9. Verhoogde transparantie van de bankactiviteit met als doel de informatie van de spaarder is nodig. Iedereen heeft het recht om te weten waarvoor zijn geld gebruikt wordt.
- 3.5.1.10. Door internet is de afstand tot de klant die vroeger gewoon een bankkantoor binnenliep, groter geworden. De uitdaging is die afstand te verkleinen en terug te focussen op persoonlijke relaties.
- 3.5.1.11. De opdracht van overheidsvertegenwoordigers in banken bestaat erin dat ze er een duurzame bank van maken.
- 3.5.1.12. Een verplicht progressierapport van de banken m.b.t. hun maatschappelijke rol kan helpen om de transitie naar een duurzaam bancaire model beter te monitoren (hun investeringsbeleid m.b.t. basisarbeidsrechten, leefmilieu en klimaat, ... rapportering over activiteiten in belastingparadijzen, houding t.a.v. belastingontwijking, speculatie,...)

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.7. Een socialer Europa

Samenvatting

De Europese Unie moet niet enkel de economische monetaire unie zijn die ze vandaag is, ze moet ook een sociale unie zijn. Elke Europeaan moet een minimum aan sociale bescherming kunnen genieten. Een Europees minimumloon maakt komaf met het fenomeen van de werkende armen en zorgt tegelijkertijd voor eerlijke concurrentie tussen de verschillende lidstaten. Door een betere samenwerking op fiscaal vlak zorgt Europa ervoor dat landen elkaar niet beconcurreren met steeds lagere vennootschapsbelastingen, met de grote multinationals als enige winnaars.

Europa waakt streng over de begrotingen van de verschillende lidstaten. We hebben daar geen probleem mee, maar we verwachten dat Europa even streng waakt over inspanningen om de armoede, de werkloosheid en de ongelijkheid tegen te gaan. We verwachten dat investeringen in onderwijs en innovatie evengoed een criterium zijn om begrotingen te beoordelen en al dan niet te sanctioneren.

Alleen als Europa ook een sociaal pact sluit, kan het de welvaart van alle lidstaten en alle Europeanen verzekeren.

1. Inleiding

Het Europees project heeft niet alleen een eeuwenlange periode van oorlogen op het Europese continent afgesloten, het heeft Europa ook tot een van de meest welvarende regio's ter wereld gemaakt. Het is een unieke samenwerking gebaseerd op waarden als gelijkheid, vrijheid, broederlijkheid en democratie. Vanuit die waarden blijven wij voorstander en voorvechter van een sterk Europa. De falende aanpak van de economische crisis legde echter een aantal fundamentele pijnpunten bloot en stelt de legitimiteit van de Unie ernstig in vraag. Een meerderheid van de Belgen vertrouwt intussen de EU niet meer. We moeten er opnieuw voor zorgen dat de Unie onze welvaart garandeert in plaats van ze te ondermijnen. Daarvoor dringen zich fundamentele hervormingen op.

Onze waarden en welvaart staan vandaag onder druk door een fout in de constructie van het Europees project. Europese regels bouwen de grenzen af voor het vrij verkeer van kapitaal, goederen en personen. De vrijheid en de kansen die daaruit voortvloeien moeten we blijven koesteren. Maar het afbouwen van die grenzen in combinatie met een blind geloof in de goede werking van de markt, zonder dat er minimumnormen en correcties werden opgelegd, heeft in de laatste jaren tot meer ongelijkheid tussen de lidstaten geleid. Waar de uitbreidingen van de Unie er vroeger stevast toe hebben geleid dat de lidstaten op economisch en sociaal vlak naar elkaar toe groeiden, merken we vandaag dat deze motor is stilgevalen. De werkloosheidskloof tussen noordelijke en zuidelijke landen uit de eurozone is verdubbeld en de inkomensongelijkheid in de EU is vandaag even groot als die in de Verenigde Staten. Sterker nog, tussen de Europese lidstaten is ze groter dan die tussen de Amerikaanse staten.

Ook de veel te beperkte Europese samenwerking op fiscaal vlak heeft ervoor gezorgd dat lidstaten onderling concurreren door hun belastingtarieven te laten dalen. Belastingontwijking en belastingfraude kosten de EU meer dan de uitgaven in de gezondheidszorg van alle Europese landen samen. Voor elke Europeaan gaat het jaarlijks om 2.000 euro. Geld dat we teveel aan belastingen betalen, terwijl het ruimte zou moeten geven om te investeren in jobs.

De voorbeelden van de gevolgen van deze constructiefout zijn talrijk: van delokalisaties van bedrijven binnen Europa omwille van lagere lasten en lonen, tot praktijken van sociale en fiscale dumping in onder andere de transport-, bouw- en schoonmaaksector. Een interne markt zonder sociale en fiscale onderbouw werkt niet. De Europese Unie heeft nood aan stevige sociale en fiscale fundamenteën. Een onderbouw die de ongelijkheid tussen alle Europeanen afbouwt en komaf maakt met praktijken van dumping.

Ook het beleid dat Europa vandaag voert, zet onze waarden en onze sociale welvaartsstaat verder onder druk. Het economisch bestuur van de eurozone wordt nog steeds gedomineerd door een eenzijdige besparingsagenda die de crisis verder uitdiept. Bovendien slaagt de Europese Centrale Bank er niet in een juist antwoord te formuleren op de uitdagingen waarmee de eurozone te kampen heeft: een stijgende werkloosheid en groeiende armoede. Het beleid dat vandaag gevoerd wordt, werkt met andere woorden niet.

Dat dat zo is, bewijzen cijfers van de Europese Commissie zelf: de Europese werkloosheid is in twintig jaar nooit zo hoog geweest, inkomens dalen en er zijn maar liefst 124 miljoen Europeanen in armoede of bedreigd door armoede. Armoede, sociale uitsluiting, werkloosheid – in het bijzonder bij jongeren – en de uitdaging om de sociale zekerheid te kunnen financieren moeten met andere woorden dringend aangepakt worden. De situatie van mensen in landen als Griekenland, Spanje en Portugal toont pijnlijk aan dat de huidige aanpak niet en zelfs averechts werkt. Zolang we geen vooruitgang boeken in het terugdringen van de werkloosheid, armoede en ongelijkheid zal de steun voor het Europese project verder afnemen en riskeren we een hele generatie kwijt te spelen. De recente verkiezingsuitslagen drukken ons nog maar eens met de neus op de feiten: anti-Europese gevoelens nemen toe. Het is hoog tijd dat Europa van koers verandert.

De impact van het huidige beleid gaat immers veel verder dan het besparingsmantra. In eigen land wordt niet enkel de begroting met Europese argusogen gevolgd, ook het binnenlands sociaal-economisch beleid wordt met de regelmaat van de klok op de korrel genomen: de pensioenleeftijd, de loonkosten, de index, de werkloosheidsuitkeringen, de financiering van onze gezondheidszorg,... Het zijn stuk voor stuk zaken waarover de Europese Commissie onder het mom van 'technocratische objectiviteit' politieke aanbevelingen maakt. In de plannen voor de verdere uitdieping van de Economische en Monetaire Unie is het de bedoeling dat het socio-economisch beleid van de lidstaten meer op elkaar wordt afgestemd en dat Commissie-aanbevelingen meer afdwingbaar worden. Het argument dat Europa geen bevoegdheid heeft op sociaal vlak is met andere woorden achterhaald.

Wij zijn voorstander van meer economische samenwerking binnen Europa, maar dan met de juiste instrumenten zodat die samenwerking niet alleen evenwichtig en sociaal duurzaam is, maar ook steunt op de nodige legitimiteit. We willen daarom de rol van nationale en regionale regeringen en parlementen versterken en het beleid heroriënteren. Zodat de terugdringing van werkloosheid, armoede en sociale uitsluiting centraal komt te staan. Daarvoor is een Sociale Unie nodig met een

sociaal pact dat steunt op sociaal overleg en investeert in menselijk kapitaal door in te zetten op tewerkstelling, opleiding en onderwijs, innovatie en sociale samenhang.

2. Thematische hoofdstukken

We pleiten niet voor een europeanisering van de sociale zekerheid op basis van de laagste gemene deler, of een Europees fiscaal systeem op basis van het laagste belastingtarief. Wel voor sterkere bescherming, duidelijk afdwingbare minimumnormen en beter op elkaar afgestemde belastingregimes. We willen sterkere fiscale coördinatie en een Sociale Unie die op gelijke voet staat met de Monetaire en Economische Unie.

3. Resoluties

3.1. Een minimale Europese sociale bescherming

3.1.1. Elke Europeaan moet een minimum aan sociale bescherming hebben met universele toegang tot gezondheidszorg, inkomensondersteuning en bestaanszekerheid.

3.1.2. Daarnaast willen wij dat elke lidstaat verplicht een minimumloon garandeert van minstens 60-70% van het mediaaninkomen van die lidstaat en dus in elk geval boven de armoedegrens. Het Europees minimumloon garandeert niet enkel eerlijkere concurrentie, maar maakt ook komaf met het fenomeen van ‘werkende armen’ en zal bovendien de tewerkstelling en de sociale samenhang bevorderen. Europese wetgeving moet daarnaast garanderen dat elke burger een minimumpensioen heeft afhankelijk van het mediaan nationaal inkomen en boven de armoedegrens. Tot slot willen we ook een Europees bijstandsfonds oprichten dat tussenkomt bij het verlenen van bijstand aan EU-burgers die daar in een andere lidstaat aanspraak op maken. Het fonds kan worden gefinancierd door ongebruikte structuurfondsen van de lidstaten wiens burgers om bijstand vragen in een andere lidstaat.

3.2. Maatregelen tegen sociale en fiscale dumping

3.2.1. Om sociale dumping tegen te gaan willen we Europese wetgeving invoeren die garandeert dat hetzelfde werk in eenzelfde lidstaat gelijk betaald wordt.

3.2.2. Op fiscaal vlak moeten we verdere stappen zetten in harmonisatie, in eerste instanties om een gemeenschappelijke belastingbasis voor multinationale ondernemingen te voorzien. De aanpak van belastingparadijzen moet op Europees niveau gebeuren, met gelijke criteria, volledig automatische informatie-uitwisseling zodat we weten waar bedrijven verdienen en hoeveel, en een Europese zwarte lijst. Tot slot willen we Europese anti-misbruik regels, waardoor fraude, belastingontwijking en –ontduiking gesanctioneerd wordt en bedrijven belast worden op basis van de economische realiteit.

3.2.3. De nakende invoering van een financiële transactietaks toont aan dat er binnen de Europese Unie dankzij nauwere samenwerking wel degelijk harmonisatie mogelijk is als de politieke wil er bij voldoende lidstaten is.

3.3. Nieuwe spelregels voor een socialer Europa

3.3.1. Als bepaalde van deze maatregelen niet met alle lidstaten kunnen genomen worden en unanimititeit nodig is, dan moeten ze via de procedure van nauwere samenwerking, verdere integratie van de eurozone ofwel via samenwerkingsverbanden tussen lidstaten onderling aangenomen worden.

3.3.2. Bij een volgende verdragswijziging willen wij ook inschrijven dat sociale rechten evenwaardig zijn aan de economische vrijheden die het verdrag verdedigt.

3.3.3. Tot slot willen we dat de verdragsartikelen over tewerkstellingsbeleid, sociaal beleid en fiscaal beleid aangepast worden zodat harmonisatiemaatregelen via gewone wetgevende procedure kunnen worden aangenomen en niet steeds botsen op het vetorecht. Hierbij moeten we altijd benadrukken dat het gaat om harmonisatie van minimumnormen en dat lidstaten vrij zijn een hogere nationale bescherming te voorzien.

3.4. Een Europees sociaal pact

3.4.1. Het Europees beleid mag niet enkel focussen op begrotingsdoelstellingen. Wij willen naast het begrotingspact een Europees Sociaal Pact met afdwingbare doelstellingen over tewerkstelling, onderwijs, innovatie en sociale cohesie. Die doelstellingen willen we ook linken aan het toekennen van Europese structuur- en cohesiefondsen zodat we het beleid ook met de nodige Europese middelen ondersteunen.

3.4.2. Ook de Europese Commissie moet het Sociaal Pact centraal stellen in haar beleid. Bij de jaarlijkse analyses die de Europese Commissie maakt voor elke lidstaat en die de basis vormt voor sanctieprocedures en aanbevelingen, moet de Commissie ook rekening houden met de evolutie van de armoede, tewerkstelling, investeringen in onderwijs, innovatie, en de onevenwichten in sociale bescherming tussen de lidstaten. Dat wil zeggen dat we naast de cijfers ook rekening houden met de inhoud en de sociale duurzaamheid van het gevoerde beleid. De link tussen de nationale begroting en de doelstellingen van het Pact moet daarom sterk zijn zodat er ruimte is voor investeringen in tewerkstelling, onderwijs, innovatie en de strijd tegen armoede.

3.4.3. Tot slot willen we dat de Europese armoededoelstellingen in relatieve cijfers geformuleerd worden. Vandaag worden die in absolute termen geformuleerd, waardoor we vaak een vertekend beeld krijgen van de echte situatie. Tegen 2020 moet het percentage armen of zij die risico lopen op armoede teruggedrongen worden tot 20%, tegen 2030 tot 15%. Voor België moet dit onder de 10% zijn tegen 2020.

3.5. Een sterkere economisch-monetaire onderbouw

3.5.1. Het mandaat van de ECB is vandaag te restrictief. De doelstelling van prijsstabiliteit moet worden aangevuld met de doelstellingen over maximale tewerkstelling en matige interestvoeten op lange termijn.

3.5.2. Ook de monetaire poot van de Unie willen we versterken. Dat landen als Japan en de Verenigde Staten met historisch hoge overheidsschulden kunnen lenen aan lage tarieven terwijl lidstaten uit de Unie met lagere schuldratio's onhoudbaar hoge tarieven krijgen opgelegd door de markten wijst op een constructiefout in de Europese Monetaire Unie. Lidstaten van de eurozone moeten daarom werk

maken van een systeem van Eurobonds. Op korte termijn, en als opstap naar Eurobonds, moet er een Europees schulddelvingfonds komen die schulden boven de 60% gemeenschappelijk maakt en dit koppelt aan het terugdringen van de schulden in lijn met de begrotingsdoelstellingen.

3.6. Een Europees preventief bedrijfsbeleid

3.6.1. Om eerlijke concurrentie tussen vestigingen in verschillende Europese landen te waarborgen moet de Europese Commissie herstructureringsplannen voorafgaandelijk screenen en evalueren, zodat beslissingen over sluitingen gebaseerd zijn op objectieve bedrijfseconomische criteria en niet het resultaat zijn van een strategie waarbij multinationals lidstaten tegen elkaar uitspelen.

3.6.2. Daarnaast willen we een Europees preventief bedrijfsbeleid met een volwaardige proactieve screening. Daarbij moeten multinationals die op grote schaal regionaal tewerkstellen geanalyseerd worden op de duurzaamheid van hun activiteiten in het land in kwestie. De toekomstgerichte ontwikkeling van de sector of het bedrijf en het verankeren van lokale tewerkstelling staan daarbij centraal. Zowel de marktpositie als de tewerkstelling op middellange termijn zijn dus belangrijk. Bij een expliciet negatieve outlook moet in samenspraak met de betrokkenen een transitieplan opgemaakt worden waarbij maatregelen en fondsen op het vlak van investeringen, innovatie, opleiding en omscholing tijdig geactiveerd worden. Hierbij is een sterke rol weggelegd voor dialoog met en tussen de sociale partners en het Europees Globaliseringsfonds dat opleiding en vorming proactief moet promoten.

3.7. Een legitiem beleid

3.7.1. De legitimiteit van de Europese instellingen en het gevoerde beleid zijn vandaag in crisis. We moeten daarom vandaag noodzakelijke stappen zetten om de democratische controle te herstellen. Nationale parlementen, het Europees Parlement en de sociale partners moeten een sterkere rol krijgen in de formulering en implementatie van het socio-economisch Europees beleid.

3.7.2. Bij het begin van elke legislatuur en halverwege de termijn moet het Europees Parlement, op basis van de verkiezingsprogramma's van de Europese partijen, politieke aanbevelingen maken voor de Europese Commissie waarmee zij rekening houdt bij het uitwerken van wetgeving.

3.7.3. Elk jaar moet een Eurocommissaris de nationale parlementen te woord staan tijdens een plenaire vergadering om de algemene economische strategie van de Commissie en de jaarlijkse aanbevelingen toe te lichten.

3.7.4. Tot slot moet ook de werking van de ECB transparanter en democratischer verlopen. De voorzitter moet worden bevestigd door het Europees Parlement en ook haar verslagen en de resultaten van stemmingen van de Raad van Bestuur moeten naar Amerikaans model openbaar worden gemaakt.

De Economische en Monetaire Unie van vandaag moet een sterke sociale en fiscale poot krijgen. Dat is geen luxe maar een essentieel onderdeel om de waarden waarop de Unie is gebaseerd, gelijkheid, vrijheid en broederlijkheid, te beschermen. Een Sociale Unie is met andere woorden niet alleen nodig om economisch herstel, welvaart en welzijn voor alle Europeanen te garanderen, maar ook voor de toekomst van het Europese project als zodanig.

Hoofdstuk 1: Een economie die werkt voor iedereen

1.8. Revolutie op de energiemarkt

1. Samenvatting

De energiemarkt zit volop in transitie. Fossiele brandstoffen en kernenergie ruimen plaats voor honderd procent hernieuwbare energie, het kleine kransje grote mastodonten op de markt krijgt concurrentie van een hele reeks kleinere spelers die op een andere manier energie produceren en leveren. Ze zijn lokaal verankerd, en fabriceren hun energie op een duurzame en innovatieve wijze.

De consument krijgt dankzij die transitie opnieuw greep op de energiemarkt. Hij kan weer helemaal vrij zijn energieleverancier kiezen en krijgt de controle over zijn factuur terug. Het succes van de groepsaankopen voor gas en elektriciteit tonen aan dat coöperaties – waarbij de consument mee eigenaar wordt van het bedrijf dat zijn energie produceert en/of levert – een bijzonder groot potentieel hebben in de energiesector.

We maken de energiemarkt ook socialer. De energie die we niét verbruiken, is nog altijd de goedkoopste. Iedereen heeft dan ook het recht op een energiezuinige woning. Een meer progressieve energiefactuur garandeert dat wie minder verbruikt verhoudingsgewijs ook minder betaalt. Dat is niet alleen eerlijker en socialer, maar spoort gezinnen en ondernemingen ook aan tot efficiënter omspringen met energie.

2. Inleiding

2.1. De regie van ons leven

We leven in tijden van transitie. De mondialisering van onze economie gaat ongehinderd verder, de impact van ons economisch handelen op het leefmilieu doet dat ook. De klimaatverandering, als gevolg van een wereldwijd stijgende broeikasgasuitstoot, is de meest uitgesproken illustratie. Maar net als andere economische en maatschappelijke veranderingen is de klimaatverandering geen noodlottig fenomeen dat ons overvalt. Het is een risico dat we zelf gecreëerd hebben en waar we ook zelf impact op hebben. Een hoopgevende vaststelling voor sociaaldemocraten. Door gemeenschappelijk op te treden, kunnen we terug greep krijgen op de grote veranderingen van onze tijd en kunnen we de regie van ons leven terug in eigen handen nemen.

De omschakeling van oude – vervuilende – energieproductietechnologieën naar nieuwe – propere – technologieën is volop ingezet. We laten die niet meer los. Niet alleen omdat de klimaatverandering ons hiertoe dwingt, maar evengoed omdat we via deze weg een herwonnen vrijheid ontdekken. We raken verlost van onze afhankelijkheid van ontransparante regimes die onze fossielen brandstoffen leveren.

Er ontstaat ruimte voor andere spelers dan alleen de grote multinationals om energie te produceren en/of te leveren. Consumenten maken zich los van historische energiereuzen, kijken om de hoek en

vinden goedkopere alternatieven, besparen energie of produceren ze zelf. De herwonnen vrijheid zal groot zijn, want niemand kan zonlicht of wind privatiseren of nationaliseren.

De democratisering van de energieproductie is een revolutie. Bij de overgang naar 100 procent hernieuwbare energie ontstaan nieuwe, innovatieve markten. De ontvanger wordt zelf ook producent, verwerft controle over zijn energiefactuur en onttrekt zich aan de macht van multinationale energiebedrijven. Voor dat soort vooruitgang staan wij. Vooruitgang die niet leidt tot de centralisatie van macht, maar net tot de spreiding ervan.

De herwonnen vrijheid zal dus pas bereikt worden als iedereen erin kan delen, niet uitsluitend de enkelingen die het zich kunnen permitteren. Zeker nu de energiekost in toenemende mate fungeert als oorzaak voor armoede is het in de eerste plaats de sociale klant die nood heeft aan een energiezuinige woning of aan energieproductie met een stabiele en transparante prijsvorming.

Een gedeelde vrijheid betekent dat iedereen rechtvaardig bijdraagt aan de kosten van de transitie naar hernieuwbare energie en dat iedereen mee geniet van de baten. Een te eenzijdige doorrekening van de transitiekost in de energiefactuur ondermijnt vandaag dit principe. De kostenverdeling is slechts rechtvaardig als ze in verhouding staat met de draagkracht van de bijdrager. Progressieve energiebijdragen verzekeren dat iedereen naar eigen vermogen de noodzakelijke energietransitie mee financiert, maar ook dat de baten brede lagen van de bevolking toekomen.

2.2. Een diverse markt doet leven

De twijfels over de haalbaarheid en de wenselijkheid van de energietransitie smelt als sneeuw voor de zon. Met toenemende zekerheid stellen we vast dat de energierevolutie technologisch haalbaar is en antwoorden uittekent op de economische en ecologische crisis. De manier waarop we energie produceren en consumeren, wijzigt volop en we laten stilaan de experimentele fase achter ons. We geloven dat we via de transformatie van onze economie tegen 2050 90 procent minder CO₂ uitstoten. Hernieuwbare bronnen zoals zon, wind of (aard)warmte zijn aanwezig daar waar mensen wonen en werken. Investerings vinden bijgevolg ook daar plaats.

Een nieuw energiesysteem moet een andere markt tot stand brengen. Een markt met een gelijk speelveld en met rechtvaardige prijzen voor iedereen. De vrijgemaakte markt slaagt hier niet in. Van echte keuzevrijheid voor de consument kwam enkel iets in huis na stevig overheidsingrijpen. Dit wijst ons op een gigantische structuurfout: een markt met één speler of met slechts een paar spelers is bijzonder statisch. Bestaande energiemachten formuleren daardoor moeilijk antwoorden op prangende maatschappelijke uitdagingen en handelen dus niet in het belang van de gemeenschap. Een vrij monopolie investeert niet in innovatie. En laten we ons geen illusies maken, een Europese oligopolie markt doet dat ook amper en genereert bovendien een reële kans op prijsafspraken. Enkele grote spelers concurreren elkaar niet dood.

Een geliberaliseerde markt is dus steeds het middel, nooit het doel. Hebben we nood aan iets anders, dan moet de overheid tegenwicht bieden. Ze moet dezelfde ondersteuning bieden aan nieuwe spelers en nieuwe technologieën als ze de conventionele energiemachten sinds lang biedt. De energietransitie geeft ons met andere woorden de kans om een diverse en duurzame productiemarkt tot stand te brengen. Een markt waar veel spelers naast elkaar bestaan, sterker lokaal verankerd zijn en sterker bijdragen tot onze samenleving.

3. De nood en de deugd

De toekomst van de welvaartsstaat, onze collectieve verzekering voor individuele risico's, zal mee afhangen van de manier waarop ons economisch systeem omgaat met nieuwe energiebronnen. Onze klassieke welvaartsstaat werd gebouwd op economische groei die vooral teerde op het aanboren van fossiele brandstofvoorraden. De groeiende mondiale vraag zet het aanbod echter onder druk, stuwt de prijzen de hoogte in en degradeert de kwaliteit van onze leefomgeving. Hetgeen gisteren succesvol was, werkt vandaag eigenlijk niet meer. Dat heet dan een 'crisis'.

Maar inzetten op energie-efficiëntie en hernieuwbare energieproductie biedt perspectief voor een economie in crisis. We hebben nood aan nieuwe banen, nu oude verloren gaan. Aan nieuwe economische groei, nu de oude stagneert. Stilstaan bij de baten plaatst met andere woorden de kosten in een juist perspectief en maakt van de nood een deugd:

3.1. Vandaag voeren we 93% van onze energiebronnen in uit regio's met vaak ontransparante regime's. Dat maakt ons te afhankelijk en het komt onze bevoorradingszekerheid niet ten goede. Inzetten op een hernieuwbaar energiesysteem biedt ons meer zekerheid, want het doet het percentage ingevoerde energiebrandstof significant dalen.

3.2. De impact op onze handelsbalans is erg gunstig. Dankzij de groeiende productie van windenergie, daalde de buitenlandse brandstoffactuur tussen 2007 en 2011 met 111 miljoen euro. Doorgedreven inzetten op hernieuwbare energieproductie levert ons in 2050 tot 11 miljard euro per jaar op. Geld dat niet wegvloeit naar verre buitenland, maar geïnvesteerd kan worden in onze eigen economische ontwikkeling.

3.3. Inzetten op energie-efficiëntie en hernieuwbare energieproductie biedt kansen op werk. In 2009 kromp de Duitse economie met 5%. In datzelfde jaar groeide de hernieuwbare energiesector met 20%. Afhankelijk van technologische keuzes, varieert de extra werkgelegenheid in België tussen 20.000 en 60.000 extra jobs in 2030. Tussen 2007 en 2011 werden direct of indirect reeds 6.200 jobs gecreëerd in de windenergiesector.

3.4. We vermijden investeringskosten. Niet investeren in hernieuwbare energie betekent investeren in andere productiecapaciteit, die ook overheidsinterventie vraagt. Zo vermijden we ondersteuning voor de bouw van nieuwe nucleaire centrales. In een vrije productiemarkt liggen de investeringskosten en verzekeringskosten van nieuwe centrales namelijk te hoog, want niet meer integraal afwentelbaar op de energieconsument.

3.5. Resoluties

3.5.1. Willen we in 2050 100 procent van onze energiebehoefte dekken met hernieuwbare energie.

3.5.2. Geloven we in het momentum. Na jaren van discussies en verdragingsmanoeuvres werden eindelijk knopen doorgesneden en definitieve beslissingen genomen over de sluiting van de nucleaire centrales en de definitieve stap naar een nieuw toekomstgericht energielandschap. Dit komt voor ons geen moment te vroeg, want hoe langer we investeringen kunnen spreiden in de tijd, hoe minder bruusk deze gefinancierd moeten worden. Er is dus nood aan een overheid die volmondig keuzes

maakt. Twijfel hierover leidt alleen tot vertraging op het moment dat we snelle ingrepen nodig hebben.

3.5.3. Streven we ernaar duurzame energieproductie concurrentieel te maken ten opzichte van fossiele productie, zodat overheidssteuning overbodig wordt en deze dus ook niet langer deel uitmaakt van de energiefactuur.

4. De energietransitie versterkt onze democratie

De energierevolutie draagt een sterke emancipatorische kracht in zich. Ze versterkt potentieel de macht van de burger, net omdat het nieuwe systeem in grote mate decentraal werkt. In die kleinschaligheid zitten enorme maatschappelijke kansen, zeker als we de krachten bundelen. We bereiken meer individuele vrijheid door in te zetten op samenwerking, op coöperatie tussen mensen. De energiesector is dé sector bij uitstek om het coöperatief ondernemersmodel een plaats te geven. De markt komt uit zichzelf niet tot voldoende klantvriendelijkheid en economische efficiëntie. Een te dominante rol voor de overheid bij de productie en de levering van energie zet dan weer de deur open naar politisering of belangenvermenging. In dit vacuüm liggen kansen voor coöperatief ondernemerschap dat het streven naar maatschappelijk welzijn combineert met de klantvriendelijkheid en de efficiëntie van sommige marktspelers.

Het succes van onze groepsaankopen ligt er dan ook niet om. Naast de goedkopere energieprijzen ligt de sterkte van deze formule in de inclusieve benadering en de drempelverlagende werking. Impact op de energiefactuur wordt bereikbaar voor iedereen. Dit sterkt ons in de overtuiging dat coöperatief ondernemen ook wat energieproductie betreft een grotere rol te spelen heeft. Gebruikerscoöperaties, al dan niet ondersteund door lokale overheden, bieden de mogelijkheid om zonder al te grote investeringskost mee zeggenschap te krijgen over onze eigen energieproductie.

Vandaag dropen centrale leveranciers klanten als ze hun factuur niet meer kunnen betalen. Dat gebeurt niet zo snel als mensen afhankelijk worden van eigen productie uit zon of wind aan transparante en voorspelbare prijzen. Bovendien daalt de energieprijs na afschrijving van de investering tot een absolute bodemprijs. In tegenstelling tot onze collectief afgeschreven nucleaire centrales verdwijnt de winst niet in handen van een machtige producent, maar komt ze via de coöperatie rechtstreeks de consument ten goede.

4.1. Resoluties:

4.1.1. Moet de energietransitie leiden tot een meer diverse energieproductiemarkt. We streven ernaar de helft van onze hernieuwbare energieproductie lokaal door plaatselijke eigenaars (particulieren, boeren, verbruikerscoöperaties,...) te produceren.

4.1.2. Bieden we alle kansen aan lokale verbruikerscoöperaties (eventueel in samenwerking met lokale overheden) die gebaseerd zijn op sterke inspraakmogelijkheden en onderling vertrouwen, met een meer transparante en stabielere prijsvorming tot gevolg.

4.1.3. Geven we omwonenden letterlijk de kans mede-eigenaar te worden van windmolens op land door een voorkeepsrecht voor omwonenden in te stellen voor een vast percentage van de eigendomsaandelen.

5. De Europese Gemeenschap voor Zon en Wind

Bevoorradingszekerheid hoeft in tijden van kernuitstap en energietransitie geen probleem te zijn, maar dan mag ze niet eenzijdig nationaal benaderd worden. Dat zou het kostenplaatje ervan onnodig de hoogte in jagen. De Europese Unie moet haar klimaatbeleid dan ook sterker dan vandaag vertalen naar

een infrastructuurbeleid door te investeren in een betere verknoping van nationale netten en productiezones op zee.

Europa speelde als baken van vrede, veiligheid en voorspoed traditioneel ook een pioniersrol op gebied van klimaatbeleid, maar zit vandaag gevangen in een bijzonder smal beleidsdiscours. De meerjarenbegroting bespaart op infrastructuur, onderzoek en innovatie en laat tegelijkertijd het klassieke landbouwbeleid ongemoeid. Conservatieve keuzes, die de energietransitie eerder remmen dan ze te stimuleren.

5.1. Resoluties

5.1.1. Moet Europa haar klimaatinstrumenten, in de eerste plaats het emissiehandelsstelsel, herdenken. Een instrument dat zich volledig baseert op marktwerking faalt als de markt anders dan voorzien reageert. Het behalen van klimaatdoelstellingen komt hierdoor te makkelijk op losse schroeven te staan.

5.2.2. Moet het Belgische elektriciteitsnetwerk zich beter dan vandaag inkapselen in een Europees net. Een versterkt Europees net moet toelaten energie in hogere mate daar te produceren waar ze het goedkoopst is. Europa dient hiertoe kapitaalinvesteringen te realiseren die de vergelijking met het Europese transportnetwerk kunnen doorstaan.

5.2.3. Moeten we, om onze bevoorradingszekerheid kostenefficiënt te garanderen, schaalvoordelen maximaal opzoeken. De Europese unie moet mee de nationale bevoorradingszekerheid garanderen door een gecoördineerd antwoord op de piekvraag, die optreedt bij beperkte productie en hoge vraag, te formuleren. Enkel een mechanisme op niveau van de West-europese markt garandeert een kostenefficiënte afstemming van vraag en aanbod in tijden van energietransitie. Nationale oplossingen, zoals ze vandaag worden geformuleerd, genereren reële risico's voor de consument of belastingbetaler.

6. Nucleaire energie: welk risico verdraagt de 21e eeuw?

Wat nucleaire energieproductie betreft, kan de samenleving niet kiezen tussen 'veilige' of 'risicovolle' paden. Er zijn alleen maar risicovolle paden. Dat maakt van dit debat een uitgesproken ethisch debat dat in se weinig boodschap heeft aan foutenmarges of kansberekeningen. De kernramp in Fukushima gaf nogmaals aan dat het risico op een nucleair ongeluk weliswaar beperkt is, maar de impact op de samenleving en economie in een dichtbevolkt land onvoorstelbaar zwaar is. Dit gaat zeker op voor het Antwerpse havengebied met zijn dichte bewoning en belangrijke industrie. Als veiligheid een kerntaak van de overheid is, kan ze het zich niet permitteren dubbelzinnig spel te spelen. We kunnen de risico's van klimaatverandering niet counteren door er de risico's van nucleaire energieproductie tegenover te plaatsen.

Aan het verlaten van keuzes uit de vorige eeuw hangt een kostenplaatje. De uitbaters van de kerncentrales hebben grote winsten gemaakt dankzij het jarenlange quasi monopolie van kernenergie, zeker nu hun centrales al afgeschreven zijn. Maar de winsten die ze hebben gemaakt dankzij de gemeenschap hebben ze nooit laten terugvloeien naar de gemeenschap. Dat is problematisch met het oog op de definitieve kernuitstap. Een vraag dringt zich dan ook op: Hoe zorgen we ervoor dat geprivatiseerde baten in tijden van buitensporige winsten geen collectieve lasten worden?

6.1. Resoluties:

6.1.1. Houden wij vast aan de uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie, conform de wet uit 2003. De laatste kerncentrale gaat dicht in 2025.

6.2.2. Moet er, vanuit de idee dat de vervuiler betaalt, overheidscontrole komen die garandeert dat voldoende middelen en voorzien en permanent beschikbaar zijn met het oog op ontmanteling, sanering en berging van radioactief materiaal en installaties.

6.2.3. Pleiten we voor een versterking van het aanwezig wetenschappelijk potentieel en de ontwikkeling van innoverende technologieën gericht op het ontmantelen, saneren en bergen van nucleair materiaal.

7. Het absolute recht op energiezuinig wonen

Iedereen moet in gelijke mate controle behouden over zijn factuur en maatschappelijk schadelijk gedrag kunnen vermijden. Daarom is het recht op energiezuinig wonen voor ons absoluut. Vandaag investeert Vlaanderen merkkelijk meer in hernieuwbare energieproductie. Eenzelfde investeringsgolf moet nu plaatsvinden wat betreft het besparen van energie. Vlaanderen boorde nog maar het topje van haar economisch rendabel besparingspotentieel aan, terwijl de niet verbruikte kWh of kubieke meter gas nog altijd de goedkoopste en de meest duurzame is. Hoe kleiner het verbruik, hoe lager de factuur.

Bovendien is investeren in energie-efficiëntie beduidend goedkoper dan investeren in hernieuwbare energieproductie en ligt het terugverdieneffect hoger. We halen dus makkelijker klimaatdoelstellingen en onze bevoorradingszekerheid stijgt.

7.1. Resoluties

7.1.1 Zetten we prioritair in op energie-efficiëntie van gebouwen. Onze Vlaamse woningen zijn beduidend ouder en verkeren daardoor in minder gunstige (energie)toestand dan in onze buurlanden.

7.1.2. Verplichten we eigenaars van huurwoningen naast dakisolatie ook verdergaande maatregelen uit te voeren die de energiestaat van de woning fundamenteel verbetert.

7.1.3. Moeten sociale huisvestingsmaatschappijen meer dan vandaag een voorbeeldfunctie vervullen. Het Vlaams energiebedrijf, dat optreedt voor Vlaamse overheidsgebouwen, voert energie-audits uit, plant energiebesparende maatregelen, voert ze uit en financiert ze (gedeeltelijk).

7.1.4. Maken we energiezuinig wonen sterker toegankelijk voor iedereen door de hoogte van bepaalde premies aan te passen aan de noden van specifieke doelgroepen.

7.1.5. Richtten we een publieke investeringsbank op die onder andere de financieringsmotor wordt voor investeringen van kmo's, gezinnen of lokale overheden in energie-efficiëntie en hernieuwbare energieproductie en op die manier de transformatie naar een duurzame economie begeleidt.

7.1.6. Zet een publieke investeringsbank maximaal in op nabijheid ten opzichte van investeerder door haar activiteiten uit te rollen via het commerciële bankennetwerk.

7.1.7. Verwerft een publieke investeringsbank zijn fondsen via de internationale kapitaalmarkt, waardoor de toekomstige transitiekost minder uitgesproken via de energiefactuur op onze gezinnen wordt afgeschoven.

8. Onderzoek en innovatie voor de groei van morgen

We staan aan het begin van een 'groene race'. Wie heeft straks de technologie om, bij stijgende fossiele brandstofprijzen, op de meest efficiënte wijze hernieuwbare energie op te wekken? De nood aan marktrijpe opwek- en opslagtechnieken, maar ook de vernieuwde complexiteit van onze netorganisatie plaatsen onderzoek en innovatie in het hart van dit transitieverhaal. Onderzoek en innovatie maakt technieken economisch rendabel. Zo kon de ondersteuning voor zonnepanelen in Vlaanderen dalen, simpelweg omdat een interessant rendement gegarandeerd blijft bij lagere steun. Dalende productiekosten voor hernieuwbare energieproductie stellen we internationaal volop vast en blijven ook in de nabije toekomst de norm. We kunnen dus maar beter kennis ontwikkelen, vermarkten en exporteren met het oog op de economische groei van morgen.

8.1. Resoluties:

8.1.1. Moeten we ons elektriciteitssysteem herdenken. Het netwerk van de toekomst zal versterkt moeten worden op plaatsen waar de elektriciteitsproductie van de toekomst plaats zal vinden: in zeegebieden, op landbouwbedrijven of bij de mensen thuis.

8.1.2. Benutten we restwarmte. Warmte die vrijkomt bij industriële productieprocessen wordt vandaag nog te vaak in de lucht geloofst, terwijl ze nuttig kan aangewend worden voor de verwarming van woonwijken, kantoren, glastuinbouw, ziekenhuizen of sportinfrastructuur in de buurt.

8.1.3. Wenden we ons potentieel aan aardwarmte aan. Het grote voordeel van aardwarmte is dat ze, in tegenstelling tot vele andere hernieuwbare energiebronnen, constante energie levert en zich dus uitstekend leent om collectieve verwarmingssystemen op aan te sluiten.

8.1.4. Kan exploitatie van schaliegas niet alvorens er sluitende milieu en technische wetgeving aanwezig is. Hiervoor dient verder onderzoek te gebeuren naar zowel de milieu-, klimaat- en gezondheidsrisico's in een dichtbevolkt Vlaanderen, alsook naar het economische potentieel en de technische voorwaarden.

8.1.5. Ondersteunen we onderzoek naar opslagtechnieken op zee en testen we innovatieve concepten uit. De mogelijkheid om elektriciteit kostenefficiënt voor langere periode op te slaan zou een belangrijke doorbraak betekenen. De meerproductie op het ene moment kan dan voor de minderproductie op een ander moment dienen. Hierop inzetten biedt kansen voor onder andere onze baggerindustrie om expertise uit te bouwen, te vermarkten en deze op termijn te exporteren.

8.1.6. Moet voorloperbeleid versterkt en beter gevaloriseerd worden door de ontwikkeling van clusters tussen bedrijven, universiteiten en onderzoekscentra.

8.1.7. Moet het onderwijs opleidingen sterker toespitsen op innovatie, onderzoek en technieken in nieuwe duurzame sectoren zodat onze bouwprofessionals van morgen hiermee sterker vertrouwd zijn.

8.1.8. Moeten we doorgedreven vormings- en onderwijsinspanningen leveren om werknemers binnen een veranderend energielandschap de juiste competenties mee te geven. Wijzigende productie en consumptiepatronen zorgen namelijk zowel voor groeiende als voor krimpende sectoren.

9. De energiefactuur ondermijnt het draagvlak

Net zoals loonlastenverlagingen in eerste plaats grote industriële bedrijven ten goede komen, genieten zij ook als eerste van vrijstellingen op het kostenplaatje van de energietransitie. Vandaag wordt een groot deel van de transitiekost doorgerekend via het distributienettarief of de prijs voor het energieproduct zelf. Hoe meer een klant verbruikt, hoe lager zijn kost per verbruikte eenheid. Energie wordt goedkoper naarmate het verbruik stijgt. Die marktlogica – wie veel aankoopt, krijgt een korting – is asociaal. Kleinverbruikers zoals gezinnen of kleine kmo's betalen verhoudingsgewijs méér dan grote verbruikers en dragen onevenredig bij aan de kost van de energietransitie. Het lijkt er vandaag dus niet op dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen en dat ondermijnt in toenemende mate het draagvlak voor de noodzakelijke ommezwaai.

De zesde staatshervorming hevelt de distributienettarieven over naar Vlaanderen. Dit creëert een momentum om de transitiekost te heroriënteren, gedeeltelijk uit de energiefactuur te halen en rechtvaardiger te verdelen tussen groot- en kleinverbruikers.

9.1. Resoluties:

9.1.1 Rekenen we de transitiekost niet langer volledig door via het distributienettarief, om de energiefactuur te verlichten. Prioritair wordt de kost voor rationele energiemaatregelen via publieke middelen gedekt.

9.1.2. Mag de doorrekening van de transitiekost niet afhangen van de regio waarin je woont. Het kan niet dat je meer betaalt omdat er toevallig veel hernieuwbare energieopwekking aanwezig is in de

buurt. Wat betreft kosten gerelateerd aan de transitie (groenestroomcertificaten, aansluiting, slim maken van het net) staan we dus voor een uniform tarief op korte termijn voor alle Vlamingen.

9.1.3. Moet de transitiekost en bij uitbreiding de volledige kost van het net billijk verdeeld worden tussen particulieren, kmo's en grote bedrijven. Dit betekent dat de kost niet disproportioneel afgewenteld kan worden op laagspanningsklanten zoals vandaag het geval is.

9.1.4. Ijveren we voor een progressief distributienettarief. De kost voor het transport van de eerste kwh moet beduidend lager liggen dan de kost voor de laatst verbruikte energie. Dit is niet enkel sociaal, maar betekent bovendien een aanmoediging voor energie-efficiëntie, doet de bevoorradingszekerheid stijgen en de noodzakelijke investeringen in het net dalen.

9.1.5. Voeren we een gecorrigeerd progressief tarief in voor die huishoudens die zich, vaak via nachtstroom, elektrisch verwarmen.

9.1.6. Breiden we het federaal sociaal tarief uit voor mensen in armoede. Daarbij denken we in de eerste plaats aan die gezinnen die recht hebben op het omniostatuuat of gezinnen in individuele of collectieve schuldbemiddeling.

9.1.7. Blijven we ervoor pleiten de kost van de groene stroomcertificaten voor offshore windenergie maximaal te dekken via de nucleaire rente.

10. Klare bevoegdheden voor de lokale besturen

Het distributienet is een prototype van een natuurlijk monopolie met een hoog publiek-goed gehalte. Zonder publieke voorziening zou een algemene toegang niet tot stand komen. Hierdoor wordt vanuit publiekeconomisch oogpunt deze dienst best op een zo groot mogelijke schaal georganiseerd. Bovendien valt of staat de energietransitie met de aanpassing van ons distributienet. Bij uitstek de eigenaar van dit net moet deze maatschappelijke doelstellingen gestalte geven. Dit sterkt ons in de overtuiging dat het distributienet ten allen tijde in overheidshanden moet blijven en niet, zelf niet gedeeltelijk, door een private eigenaar gerund kan worden. Dit ontslaat de overheid er uiteraard niet van het net kostenefficiënt te beheren.

Wat energieproductie betreft speelt de lokale overheid een bescheiden rol. Participeren in energieproductie kan slechts in die mate dat investeringen gericht zijn op hoofdzakelijk lokale productie voor lokaal verbruik (bv. bij een wijkcoöperatie). De onfortuinlijke afloop van het Dexia-avontuur toonde op frappante wijze welk risico's verbonden zijn aan participatie van lokale overheden aan de kapitaalmarkt. Waar de markt faalt om onderzoek of economische activiteit te initiëren en te stimuleren spreekt het voor zich dat er een faciliterende rol voor de overheid weggelegd is. Vraag is echter of participaties daartoe het legitieme instrument zijn?

10.1. Resoluties

10.1.1. Evolveert Vlaanderen op korte termijn naar zuivere distributienetbeheerders waarvan het eigenaarschap ten allen tijde in handen van lokale besturen blijft. Het zijn deze besturen die de lokale verankering van het net het best garanderen.

10.1.2. Is participatie van Vlaanderen in het distributienet niet wenselijk. Op deze manier vermijden we belangenvermenging, want dient Vlaanderen niet op te treden als rechter en partij tegelijkertijd.

10.1.3. Voeren we een uniform distributienettarief in voor alle Vlamingen. Hiervoor evolueren we op middenlange termijn naar een fusie tussen de verschillende distributienetbeheerders en een fusie tussen de twee werkmaatschappijen Eandis en Infrax.

10.1.4. Participeert de lokale overheid enkel in energieproductie met een hoofdzakelijk lokaal belang.

10.1.5. Trekken intercommunales voor energie zich stapsgewijs terug uit elke vorm van participatie in energieproductie zonder hoofdzakelijk lokaal belang.

10.1.6. Trekken intercommunales voor energie zich onmiddellijk terug uit participatie in energielevering.

